

Riksdagens protokoll

1989/90:115

Fredagen den 4 maj

Kl. 9.00–15.08

Protokoll
1989/90:115

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

1 § Anmälan om kompletteringsval till justitieutskottet

Andre vice talmannen meddelade att miljöpartiet de grönas riksdagsgrupp på grund av uppkommen vakans anmält Inger Schörling som ny ledamot i justitieutskottet.

Andre vice talmannen förklarade utsedd till

ledamot i justitieutskottet

Inger Schörling (mp)

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 27 april.

3 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1989/90:Sk51–Sk126 till skatteutskottet

1989/90:So58–So60 till socialutskottet

1989/90:Jo51–Jo55 till jordbruksutskottet

1989/90:T51–T55 till trafikutskottet

1989/90:Sf63–Sf73 till socialförsäkringsutskottet

1989/90:U15 till utrikesutskottet

4 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 3 maj

Företogs till avgörande utbildningsutskottets betänkanden 1989/90:UbU12, UbU13, UbU14, UbU15, UbU16 och UbU28 samt jord-

Utbildningsutskottets betänkande UbU12

Mom. 1 (bemyndigande för regeringen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (fortbildningens inriktning m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 2 av Ann-Cathrine Haglund m.fl., *dels* reservation 3 av Eva Goës – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (ämnesinriktad fortbildning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (fortbildning i miljöfrågor)

Utskottets hemställan bifölls med 262 röster mot 38 för reservation 5 av Björn Samuelson och Eva Goës. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 6 (fortbildning i datakunskap)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (medel till fortbildning för yrkeslärare)

Utskottets hemställan bifölls med 244 röster mot 56 för reservation 7 av Larz Johansson m.fl.

Mom. 9 (omfördelning av medel inom anslaget)

Utskottets hemställan bifölls med 281 röster mot 18 för reservation 8 av Eva Goës. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 10 (anslaget Fortbildning m.m.)

Först biträdades reservation 9 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. – som ställdes mot *dels* reservation 10 av Larz Johansson och Marianne Andersson i Vårgårda, *dels* reservation 11 av Björn Samuelson, *dels* reservation 12 av Eva Goës – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 176 röster mot 57 för reservation 9 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. 64 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 14 (anslaget Särskilda insatser inom skolområdet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 13 av Ann-Cathrine Haglund m.fl., *dels* reservation 14 av Larz Johansson och Marianne Andersson i Vårgårda – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 1 (särskilda utvecklingsinsatser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 1 av Ann-Cathrine Haglund m.fl., *dels* reservation 2 av Lars Leijonborg och Carl-Johan Wilson, *dels* reservation 3 av Marianne Andersson i Vårgårda och Marianne Jönsson, *dels* reservation 4 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (försöksverksamhet med dubbla valalternativ på grundskolans högstadium)

Först biträdde reservation 6 av Lars Leijonborg m.fl. – som ställdes mot reservation 5 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 185 röster mot 74 för reservation 6 av Lars Leijonborg m.fl. 41 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (ett framtida statsbidragssystem för grundskolan m.m.)

Först biträdde reservation 7 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. – som ställdes mot reservation 8 av Marianne Andersson i Vårgårda och Marianne Jönsson – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 160 röster mot 106 för reservation 7 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. 33 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (överlevnadsbidrag till fristående skolor med låg statsbidragsnivå)

Först biträdde reservation 10 av Marianne Andersson i Vårgårda och Marianne Jönsson med 41 röster mot 19 för reservation 11 av Eva Goës. 238 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdde reservation 9 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. med 89 röster mot 56 för reservation 10 av Marianne Andersson i Vårgårda och Marianne Jönsson. 155 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 157 röster mot 118 för reservation 9 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. 23 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 6 (ett framtida statsbidragssystem för fristående skolor)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (anslaget Bidrag till driften av grundskolor m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 13 av Ann-Cathrine Haglund m.fl., *dels* reservation 14 av Lars Leijonborg och Carl-Johan Wilson, *dels* reservation 15 av Marianne Andersson i Vårgårda och Marianne Jönsson, *dels* reservation 16 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande UbU14

Mom. 1 (högstadiundervisning vid svenska skolan i Fuengirola)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Larz Johansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (gymnasieundervisning vid svenska skolan i Nairobi)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Larz Johansson och Marianne Andersson i Vårgårda – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (anslaget Bidrag till svensk undervisning i utlandet m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 3 av Carl-Johan Wilson och Margitta Edgren, *dels* reservation 4 av Larz Johansson och Marianne Andersson i Vårgårda – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (anslaget Sameskolor)

Utskottets hemställan bifölls med 257 röster mot 41 för reservation 5 av Ylva Johansson och Claes Roxbergh.

Mom. 7 (kunskapscentra för rörelsehindrade barn och ungdomar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Carl-Johan Wilson och Margitta Edgren – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (analys av lärares utbildning i teckenspråk)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Claes Roxbergh – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande UbU15

Mom. 1 (antalet intagningsplatser inom gymnasieskolans direktram för budgetåret 1990/91)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Marianne Andersson i Vårgårda m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (delramen för försöksverksamhet med treårig yrkesutbildning för budgetåret 1990/91)

Först biträdades reservation 2 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. med 51 röster mot 20 för reservation 4 av Björn Samuelson. 229 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 3 av Lars Leijonborg m.fl. – som ställdes mot reservation 2 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. – genom omröstning med uppresning.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 160 röster mot 69 för reservation 3 av Lars Leijonborg m.fl. 69 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (delramen för lärlingsutbildning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 5 av Ann-Cathrine Haglund m.fl., *dels* reservation 6 av Lars Leijonborg och Carl-Johan Wilson, *dels* reservation 7 av Eva Goës – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (slopande av vissa restriktioner för lärlingsutbildning)

Utskottets hemställan bifölls med 191 röster mot 107 för reservation 8 av Ann-Cathrine Haglund m.fl.

Mom. 8 (delningstal för klass inom jordbruks-, skogs- och trädgårdsutbildningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Marianne Andersson i Vårgårda och Marianne Jönsson – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (antalet intagningsplatser vid idrottsgymnasier)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 10 av Ann-Cathrine Haglund m.fl., *dels* reservation 11 av Lars Leijonborg och Carl-Johan Wilson – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (idrottsgymnasier för handikappade)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Marianne Andersson i Vårgårda och Marianne Jönsson – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (regionala idrottsgymnasier)

Utskottets hemställan bifölls med 210 röster mot 89 för reservation 13 av Ann-Cathrine Haglund m.fl.

Mom. 13 (ramar för elevplatser i gymnasieskolan för budgetåret 1991/92)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (försöksverksamhet med treårig energiteknisk linje)

Utskottets hemställan bifölls med 260 röster mot 37 för reservation 15 av Björn Samuelson och Eva Goës.

Mom. 17 (medel till ackvisitörer för utbildningsplatser i småföretag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (anslaget Bidrag till driften av gymnasieskolor)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 17 av Ann-Cathrine Haglund m.fl., *dels* reservation 18 av Lars Leijonborg och Carl-Johan Wilson, *dels* reservation 19 av Marianne Andersson i Vårgårda och Marianne Jönsson, *dels* reservation 20 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (avstämningsdatum för antalet elever i gymnasieskolan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 21 av Marianne Andersson i Vårgårda m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 27 (anordnande av gymnasieskola med riksintagning i teoretiska ämnen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 31 (anslaget Bidrag till åtgärder inom kommunernas uppföljningsansvar för ungdom under 18 år m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 23 av Ann-Cathrine Haglund m.fl., *dels* reservation 24 av Lars Leijonborg och Carl-Johan Wilson, *dels* reservation 25 av Marianne Andersson i Vårgårda och Marianne Jönsson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande UbU16

Mom. 7 (nytt bidragssystem för fristående skolor på gymnasial nivå)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (anslaget Bidrag till utrustning för gymnasieskolan m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 2 av Ann-Cathrine Haglund m.fl., *dels* reservation 3 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande UbU28

Mom. 3 (yngre elevers medverkan i skolans skyddsverksamhet)

Utskottets hemställan bifölls med 246 röster mot 51 för reservation 1 av Lars Leijonborg m.fl.

Mom. 4 (vårdnadshavares medverkan i skolans skyddsverksamhet)

Utskottets hemställan bifölls med 247 röster mot 50 för reservation 2 av Lars Leijonborg m.fl.

Mom. 6 (vissa förutsättningar för elevskyddsombudens medverkan i skyddsverksamheten)

Utskottets hemställan bifölls med 281 röster mot 18 för reservation 5 av Björn Samuelson.

Mom. 8 (ändring i 14 kap. 7 § sekretesslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (elevskyddsombudens ledighet för skyddsarbetet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (finansiering av elevskyddsombudens utbildning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (skolmiljön)

Först biträdades reservation 9 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. med 60 röster mot 20 för reservation 10 av Eva Goës. 217 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 220 röster mot 57 för reservation 9 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. 21 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Jordbruksutskottets betänkande JoU16

Mom. 1 (lag om avfall och återvinning)

Utskottets hemställan bifölls med 279 röster mot 19 för reservation 1 av Åsa Domeij.

Mom. 2 (allmänna principer och mål för avfallshanteringen)

Utskottets hemställan bifölls med 257 röster mot 38 för reservation 2 av Annika Åhnberg.

Mom. 4 (parlamentarisk utredning)

Utskottets hemställan bifölls med 249 röster mot 50 för reservation 3 av Lars Ernestam m.fl.

Mom. 12 (uppgiftsskyldighet i renhållningslagen)

Utskottets hemställan bifölls med 243 röster mot 56 för reservation 4 av Sven Eric Lorentzon m.fl.

Mom. 17 (föremål och varor som innehåller eller har behandlats med kemisk produkt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Annika Åhnberg och Åsa Domeij – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (den s.k. omvända bevisbördan m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 275 röster mot 20 för reservation 6 av Åsa Domeij.

Mom. 21 (lagstiftning om återvinning m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 214 röster mot 85 för reservation 7 av Lars Ernestam m.fl.

Mom. 22 (källsortering som grundprincip)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Annika Åhnberg – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (administration av återvinningen m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Annika Åhnberg – bifölls med acklamation.

Mom. 29 (källsortering)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Sven Eric Lorentzon m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 35 (recirkulering av toalett- och hushållsavfall)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Annika Åhnberg och Åsa Domeij – bifölls med acklamation.

Mom. 36 (avveckling av sopförbränningen)

Utskottets hemställan bifölls med 260 röster mot 38 för reservation 12 av Annika Åhnberg och Åsa Domeij.

Mom. 42–44 (pantssystem för batterier, m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Åsa Domeij – bifölls med acklamation.

Mom. 47 (pantssystem för lysrör m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 276 röster mot 21 för reservation 14 av Åsa Domeij. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 55 (introduktion av nya förpackningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Annika Åhnberg och Åsa Domeij – bifölls med acklamation.

Mom. 56 (förbud mot aluminiumburken m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 238 röster mot 57 för reservation 16 av Lennart Brunander och Karin Starrin. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 57 (förbud mot aluminium fr.o.m. viss tid)

Utskottets hemställan bifölls med 270 röster mot 20 för reservation 17 av Åsa Domeij. 8 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 60 (förbud mot PET-flaskan fr.o.m. viss tid)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Åsa Domeij – bifölls med acklamation.

Mom. 64 och 65 (förbud mot PVC-förpackningar, m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 19 av Åsa Domeij – bifölls med acklamation.

Mom. 66 (förbud mot import av PVC-förpackningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 20 av Lennart Brunander och Karin Starrin, *dels* reservation 21 av Åsa Domeij – bifölls med acklamation.

Mom. 71 (utvidgat kommunalt ansvar för avfallshanteringen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 22 av Sven Eric Lorentzon m.fl., *dels* reservation 23 av Lennart Brunander och Karin Starrin – bifölls med acklamation.

Mom. 75 (avfallsproducenternas ansvar m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 24 av Lars Ernestam och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Mom. 78 (avgiftsuttaget enligt renhållningslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Sven Eric Lorentzon m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 86 (ägarförhållandena i SAKAB)

Utskottets hemställan bifölls med 198 röster mot 85 för reservation 26 av Sven Eric Lorentzon m.fl. 13 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 93 (förbud mot spridning av rötslam)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 27 av Lennart Brunander m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 96 (internationellt samarbete på avfallsområdet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 28 av Annika Åhnberg och Åsa Domeij – bifölls med acklamation.

Mom. 97 (export av avfall till utvecklingsländer)

Utskottets hemställan bifölls med 260 röster mot 37 för reservation 29 av Annika Åhnberg och Åsa Domeij.

Mom. 100 (ideella organisationers informationsarbete)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 30 av Lars Ernestam och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Mom. 101 (förbud mot användningen av vissa strålkällor)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 31 av Annika Åhnberg och Åsa Domeij – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

5 § Arbetsmarknadspolitiken, m.m.

Arbetsmarknads- politiken, m.m.

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkanden
1989/90:AU11 Arbetsmarknadspolitiken (prop. 1989/90:100 delvis),
1989/90:AU12 Arbetslivsfrågor (prop. 1989/90:100 delvis) och
1989/90:AU23 Anslag till lönebidrag för förtidspensionerade m.m. (prop.
1989/90:100 delvis).

Andre vice talmannen meddelade att arbetsmarknadsutskottets betänkanden AU11, AU12 och AU23 skulle debatteras gemensamt.

Anf. 1 SONJA REMBO (m):

Herr talman! Den här debatten omfattar tre betänkanden från arbetsmarknadsutskottet, AU11, AU12 och AU23.

Vi kommer under denna debatt att få höra mycket om hur framgångsrik den svenska arbetsmarknadspolitiken är och hur den har lett till en låg öppen arbetslöshet. Detta är regeringens sista försvarsbastion sedan den socialdemokratiska politiken på alla andra väsentliga områden har havererat.

I förra veckan fick vi kompletteringspropositionen, och den bekräftar återigen det som nu upprepats under ett par års tid av såväl regering som opposition och oberoende ekonomiska bedömare, nämligen att den svenska ekonomin utvecklas åt alldeles fel håll.

Rekorddevalveringen och den tredje vägens politik, som skulle ge en stabil ekonomisk utveckling och därmed goda förutsättningar för hög sysselsättning, lade i själva verket grunden för stigande inflation, försvagad tillväxt, otillräckligt sparande och försämrad konkurrenskraft. På samma sätt som den förra finansministern varnade för det "arbetslöshetens stålbad" som denna utveckling riskerar att leda till, säger också nu den nye finansministern att det svenska näringslivets försämrade konkurrenskraft innebär ett allvarligt hot mot sysselsättningen, i första hand i den konkurrensutsatta sektorn, i andra hand i övriga delar av ekonomin.

Detta är och har varit väl befogade varningar. Än mer befogade blir de om man studerar hur den svenska arbetsmarknaden egentligen ser ut.

Under den ojämförligt längsta och bästa högkonjunkturen under efterkrigstiden lägger regeringen fram en budget för arbetsmarknadspolitiken på runt 25 miljarder kronor. Då har jag räknat in kostnaderna för arbetslöshetsförsäkringen men utslutit kostnaderna för regionalpolitiken. Dessa senare är svåröverskådliga. ERU har i dagarna presenterat siffror som sammanlagt tyder på enorma belopp.

I realiteten ligger Sveriges kostnader för arbetsmarknadspolitiken på i stort sett samma nivå som i andra jämförbara länder som öppet redovisar en betydligt högre arbetslöshet.

Men det är meningslöst att diskutera sysselsättnings- och arbetslöshetsnivåer om vi inte samtidigt ser på utvecklingen inom socialförsäkringssektorn. 350 000 förtidspensionärer, rekordhöga sjuktal och en extremt hög frånvaro från arbetet talar sitt tydliga språk. En betydande utslagning från arbetsmarknaden döljs inom socialförsäkringarna. På sin tid som AMS-chef upp-

skattade den nuvarande finansministern kostnaderna för att via socialförsäkringssystemet hålla folk borta från arbete till 60 miljarder kronor. Och man kan utgå ifrån att han inte räknade för högt. Hela tillskottet av arbetskraft under 80-talet har ätits upp av den ökade frånvaron.

Den höga sysselsättningsnivå som regeringen håller fram som ett förödeme för resten av världen, beror således i hög grad dels på utslagning, dels på nödvändigheten av att på arbetsplatserna ersätta frånvarande personal. Därigenom är de höga sysselsättningsstalen inte ett tecken på en sund ekonomi med hela folket i arbete, utan ett tecken på en sjuk ekonomi.

40 % av alla arbetande är inlåsta i den offentliga sektorns monopolarbetsmarknad, som fungerar just så dåligt som planekonomiskt styrda verksamheter brukar fungera. De anställda har synnerligen begränsade möjligheter att byta arbetsplats och arbetsgivare för att på det sättet få bättre arbetsuppgifter eller bättre villkor. En stor del av dem vandrar från den ena tillfälliga arbetsuppgiften till den andra. Det ger inte vare sig arbetsglädje eller god ekonomi.

Professor Bo Södersten, regeringens alldeles egna slav på det som en gång var en triumfvagn, men nu betänkligt trafikfarlig och med avskavd förgyllning, skrev för bara ett par dagar sedan om hur frånvaron av incitament, överbyråkratisering och en dålig arbetsorganisation inom Stockholms läns landsting under de senaste 20 åren lett till ineffektivitet, dåliga arbetsförhållanden och en kontinuerligt sjunkande produktivitet inom vården. Han kunde ha lagt till en kronisk brist på personal och ett omätligt behov av högre skatteintäkter. Han visar hur bristen på samordning mellan olika stödsystem leder till slöseri och mänsklig misär. Bo Södersten har också intressanta tankar om hur barnomsorgen och bostadspolitiken skall kunna läggas om för att man skall få bort köerna och orättvisorna.

Varför, arbetsmarknadsminister Mona Sahlin, detta hårdnackade motstånd mot valfrihet och konkurrens inom de områden som nu monopoliseras av stat och kommuner? Här behöver sannerligen rivas för att bygga nytt och för att släppa in ljus och luft.

AMS konstaterar i en utredning om den höga deltidsarbetslösheten, som i hög utsträckning är ett problem för kvinnorna inom den offentliga vård- och omsorgssektorn, att många befinner sig i en rundgång mellan korta vikariat, deltidsarbetslöshet och arbetslöshet. 350 000 människor har tidsbegränsade anställningar.

Inte heller utgör världens högsta skatter någon inspirationskälla för den som kan tänka sig att sätta i gång en utbildning eller som behöver en morot för att ge sig till jobbet på morgonen. Det går ju så väldigt lätt att sjukskriva sig. Inkomsten blir ju densamma vare sig man är på jobbet eller ej. Arbets-tidskommittén redovisade att varje dag är en miljon arbetstagare borta från jobbet, alltså i stort sett var fjärde.

Så konstaterar regeringen också att det finns en konflikt mellan dem som åtnjuter ersättning från socialförsäkringssystemen och dem som betalar.

Den officiella, ljusa bilden av svensk arbetsmarknad döljer att arbetsmarknaden i verkligheten lider av allvarliga obalanser. Och det är inga konjunkturbetingade obalanser. De finns där oberoende av konjunkturerna. Vi har t.ex. också i lågkonjunktur en besvärande brist på utbildad arbetskraft

och hög frånvaro. Utslagningen är omfattande i såväl hög- som lågkonjunktur. Också i högkonjunktur har grupper som handikappade, invandrare och ungdomar svårigheter att finna arbete. Och de regionala problemen är väl kända.

Detta är förhållanden som vi moderater är efter år pekat på. Vi har också föreslagit förändringar av politiken. Allt för döva öron. Det är därför med en viss bister tillfredsställelse vi nu noterar att regeringen äntligen tycks vara beredd att åtminstone granska förhållandena på arbetsmarknaden och den hittills förda politiken. På detta tyder den mängd av utredningar och utvärderingar som regeringen nu har igångsatt eller aviserat. Mycket av detta har vi föreslagit och fått avslag på i denna kammare. Men bättre sent än aldrig!

Däremot är det inte mycket som regeringen tycks kunna samla sig till då det gäller att verkligen göra någonting. Och det är djupt olyckligt, för det är bråttom. I stället för konkreta förslag i budgetpropositionen ställde regeringen till med regeringskris på ett huvudlöst förslag om lönestopp och strejkförbud.

Sveriges ekonomiska problem är enbart svenska. Det går inte att skylla på omvärlden. I jämförbara länder ute i Europa går utvecklingen i helt andra, mycket mer gynnsamma banor. Det är Sverige som halkar efter.

Just nu fokuseras problemen kring lönebildningen. I brist på en vettig ekonomisk politik sätter regeringen hela sin lit till parterna på arbetsmarknaden. Hagasamtalen misslyckades, riksförlikaren misslyckades. Självklart misslyckades de.

Det är ju faktiskt regeringen själv som har medverkat till lönekostnadsutvecklingen. Världens högsta skattetryck är inflationsdrivande och har skapat en situation där löntagarna knappast har fått behålla någonting av de kraftiga lönekostnadsökningarna under hela 1980-talet. Av en lönekostnad som har ökat med 88 % har industriarbetaren i handen bara fått behålla 1/4 %. Allt fler har, trots att de arbetar hårt, blivit beroende av olika bidrag för sin dagliga livsföring. Det tvångssparande och den arbetsmiljöavgift som skulle verka dämpande på löneökningstakten har naturligtvis haft motsatt effekt. Den skatteöverenskommelse som träffats med folkpartiet ökar skattetrycket och bidragsberoendet och är inflationsdrivande, eftersom det inte handlar om en verklig reform som sänker skattetrycket utan enbart en växling av en skatt mot andra skatter. Lägg därtill de kraftiga löneökningarna på det statliga området, som leder till kompensationskrav från andra grupper.

Nu hoppas regeringen på en särskild utredningsman som skall se över spelreglerna på arbetsmarknaden. Kommentarer av avslöjar att regeringen längtar tillbaka till den svenska modellen med centraliserade avtalsförhandlingar enligt principerna för den s.k. solidariska lönepolitiken.

Dagens differentierade arbetsmarknad, där kunskaper är en allt viktigare faktor, ställer krav på en mer differentierad och marknadsanpassad lönepolitik. En sådan lönestruktur håller faktiskt på att växa fram på stora delar av arbetsmarknaden. Anställda får lön i förhållande till sina kunskaper och prestationer. De får del i vinsten och kapitalbildningen på det egna företaget. Den utvecklingen försvåras av regeringen, som nostalgiskt blickar tillbaka mot en föråldrad lönebildningsprocess. Denna löser inga problem utan för-

svårar enbart dem vi redan har och förhindrar en utveckling mot ökad produktivitet och tillväxt.

Lönepolitikens misslyckande manifesteras inte minst i det stora antalet konflikter på arbetsmarknaden. Förra året förlorade vi över 400 000 arbetsdagar på konflikter. Inte minst bekymmersamma är de återkommande olovliga konflikterna.

Varför, Mona Sahlin, kan inte regeringen ta sig samman och åtminstone gå med på att höja skadeståndet vid olovliga konflikter från i dag löjligt låga 200 kr.? Dessutom framstår det som alltmer nödvändigt att snabbt se över spelreglerna på arbetsmarknaden.

Herr talman! Regeringen har blivit sin egen politikens fånge. Det är den socialdemokratiska politiken som har skapat problemen. De traditionella socialdemokratiska sätten att ta itu med problem är hjälplöst förlegade. Även om regeringen har visat sig beredd att marginellt flytta positionerna i riktning mot ett något ökat inslag av marknadsekonomi, är den på grund av inre spänningar förhindrad att ta de steg som är absolut nödvändiga för att få den tillväxt som åtminstone delar av regeringen själv inser erfordras för att välfärden och sysselsättningen inte skall äventyras.

Det är inte bara ansatserna till en statlig och centralstyrd lönepolitik som avslöjar regeringens oförmåga till omtänkande. Samma dirigistiska ambition avslöjar arbetsmarknadsministern i en rad uttalanden. Hon hade inte mer än jämnt blivit utnämnd till statsråd, förrän hon förklarade att hon är beredd att lagstifta om inte parterna kan komma överens om än det ena och än det andra – avtal, annars lagstiftning. Det senaste gäller deltidsarbetslösa. Antingen ställer arbetsgivarna upp och ordnar heltidsjobb, annars är hon beredd att lagstifta.

Sådant här har vi hört förr. Det var bl.a. så beslutet om den sjätte semesterveckan kom till – den som regeringen nu har fått göra en halv reträtt från. Jag hade hoppats att vi skulle slippa den sortens kommandopolitik i fortsättningen och att vi i stället skulle få en politik som skapade förutsättningar för samförstånd och en harmonisk utveckling på arbetsmarknaden.

Det finns också andra tecken som tyder på att regeringen, trots att den ibland låter annorlunda, i själva verket inte är beredd att rubba en enda tum på sina ambitioner att styra utvecklingen mot mer av socialistisk planhushållning.

I förslaget till partiprogram förordas olika former av kollektivt sparande och kollektiv kapitalbildning. Detta är helt i linje med löntagarfonderna och den omfattande fonduppsbyggnad som LO skisserar i sin maktutredning. Löntagarfonderna är inte nog, vilket också bekräftats av industriminister Rune Molin i dessa yttersta dagar.

Ett ytterligare steg i denna riktning togs med arbetslivsfonderna. 15 miljarder kronor finansierade med en särskild löneskatt ställs till förfogande för långtgående styrning av produktion och organisation på arbetsplatserna. Hos en central och 24 regionala styrelser med minst 250 politiker och fackliga ombudsmän och ett ännu okänt antal tjänstemän skall arbetsgivare och arbetstagare med mössan i hand be att få tillbaka något av sina egna pengar för att kunna förbättra arbetsmiljön och arbetsorganisationen. Hur många arbets- och sammanträdestimmar som kommer att gå åt kan vi bara gissa.

Detta, herr talman, är varken mer eller mindre än socialistisk planstyrning, det som länderna i Östeuropa nu håller på att skaka av sig.

Jag vill fråga arbetsmarknadsministern på vilket sätt ett Fondsverige kommer att ge ökad tillväxt, ökad produktivitet, en lugnare lönekostnadsutveckling och därmed förutsättningar för en sund arbetsmarknad.

Kan arbetsmarknadsministern dessutom svara på hur ett Fondsverige och en kommandopolitik skall kunna förmå svenska företag och svenskt kapital att stanna och investera i landet och dessutom attrahera utländskt kapital till investeringar i Sverige? För det är ju detta vi måste åstadkomma om vi skall undvika den arbetslöshet som alla varnar för. I dag är det som en av våra storföretagsledare har uttryckt det: "Sverige är ett område i världen som man inte kommer att inrikta sina investeringar på."

Herr talman! Med mer av kollektiv kapitalbildning i politikerstyrda fonder och kommandopolitik kommer Sverige att för lång tid framåt sitta ohjälpligt fast i den återvändsgränd in i vilken den tredje vägens politik har fört oss.

Om Sverige inte förmår att vända utvecklingen, kommer det inte att hjälpa med aldrig så många miljarder till aldrig så finurliga arbetsmarknadspolitiska och näringspolitiska stödformer för att motverka de negativa effekterna av den socialdemokratiska politiken. Vi kommer att fortsätta att halka efter omvärlden. Vi kommer att tvingas gå igenom ett "arbetslöshetens stålbad".

För vad hjälper bidrag, stöd och statliga myndigheter om skatte- och bidragspolitiken urholkar företagets konkurrenskraft och gör det omöjligt för människor att leva på sin lön?

Vad hjälper bidrag och stimulanser för att få fram yrkesarbetare om lönepolitiken hindrar arbetsgivare från att betala de löner som skulle göra jobben efterfrågade?

Vad hjälper stöd och bidrag när Europapolitiken urholkar näringslivets förtroende för Sveriges framtida konkurrenskraft och driver företagen att investera i andra länder? Inte hjälper det att industriministern vill driva statlig näringspolitik.

Vad hjälper det med flyttbidrag om flyttskatten hindrar människor från att ta arbete på en annan bostadsort på rimliga ekonomiska villkor? Vad hjälper mångmiljardstöd till Norrlandslänen om energipolitiken rycker undan konkurrensmöjligheterna för basindustrierna?

Vi moderater har i de motioner och reservationer som redovisas i betänkandena angivit riktlinjerna för den politik på alla områden – från skola, vård och omsorg till skatter och energi – som krävs för att ge Sverige framtidstro och som kan tillförsäkra oss en position bland de framgångsrika länderna i Europa. Vi anvisar den politik som krävs för en väl fungerande arbetsmarknad med goda arbetsförhållanden.

Arbetsmarknadspolitiken i vid mening måste i fortsättningen i högre grad inriktas på att förbättra arbetsmarknadens funktion, t.ex. genom att förbättra rörligheten.

I snäv mening skall arbetsmarknadspolitiken vara ett smörjmedel. Den skall medverka till att arbetslösa får nya arbeten och till att lediga arbeten besätts. Den skall hjälpa dem som har svårt att få fotfäste på arbetsmarknaden till den utbildning och de förutsättningar som krävs i övrigt. Däremot

skall statsmakterna och arbetsmarknadsbyråkratien inte ha den totalitära ambitionen att kontrollera och styra alla delar av arbetsmarknaden och arbetslivet.

Stödarsenalen skall ge hjälp till självhjälp och undvika att det hos arbetsgivare och arbetstagare uppstår en tillväxning till statliga stöd eller beroende av statlig byråkrati – en inlärd hjälplöshet.

Det normala skall vara att arbetsgivare och arbetstagare finner varandra utan särskilda hjälpinsatser. Byte av yrke och arbetsplats skall helst ses som inspirerande utmaningar och ett naturligt inslag i individens utveckling.

Väl fungerande arbetsplatser skall utvecklas i samspel mellan arbetsgivare och arbetstagare.

Arbetsmarknadsmyndigheterna skall ha väl definierade arbetsuppgifter. Vi moderater ställer fortlöpande krav på rationaliseringar och effektiviseringar inom arbetsmarknadsverket. Vi anser att personalstyrkan skall kunna minska, vilket inte bör bereda AMS några svårigheter, eftersom inte mindre än 2 400 tjänster inom kort måste återbesättas. Det kan inte vara rimligt, som framgår av senaste numret av AMS egen tidning, att verket skall behöva nyrekrytera bl.a. 370 psykologer. Uppenbarligen planeras t.o.m. arbetsmarknadsutbildning för att kunna täcka AMS eget behov.

Man kan också starkt kritisera den ambition som AMS har visat på sistone att gå in och ta över företags personalrekrytering och ikläda sig konsultrollen, allt för skattebetalarnas pengar. Det är en form av förtäckt företagsstöd som absolut inte får förekomma. Dessutom strider det mot EGs konkurrensregler.

Det är anmärkningsvärt att AMS ger sig in på sådana verksamheter, samtidigt som man gång på gång kommer till riksdagen med önskemål om mer pengar och fler tjänster för att hjälpa olika grupper in på arbetsmarknaden, t.ex. handikappade och flyktingar. Jag skulle gärna vilja höra hur Mona Sahlin ser på denna del av AMS verksamhet.

Det är hög tid att bryta monopolet och tillåta konkurrerande arbetsförmedlingar. Sådana har en stor funktion att fylla på vår föränderliga arbetsmarknad. Vi kräver därför ändringar i lagen om arbetsförmedling liksom borttagande av den obligatoriska platsanmälan. Nästa år bör de ILO-konventioner sägas upp som regeringen anser stå hindrande i vägen.

Likaså bör, som framgår av den gemensamma borgerliga reservationen, förutsättningarna för att bryta ut arbetsmarknadsinstitutet från arbetsmarknadsverket utredas.

Det måste också, som framgår av två fyrpartireservationer, bli möjligt att snabbare ge flyktingar möjligheter att arbeta. I dag passiviseras flyktingar och invandrare under ibland årslång väntan i flyktingförläggningar. De får inte ens sköta dagliga sysslor på de egna förläggningarna. Vi föreslår att asylsökande får temporärt arbetstillstånd direkt vid ankomsten. Dessutom måste arbetsgivare i närheten ges bättre möjligheter att direkt erbjuda flyktingarna arbetsuppgifter.

Också när det gäller flyktingar och invandrare med uppehålls- och arbetstillstånd finns det anledning att ifrågasätta om de betydande arbetsmarknadspolitiska resurser som har anslagits används på bästa möjliga sätt. Vi

anvisar i en fyrpartireservation, nr 17 i AU11, vilka vägar man kan gå. Det finns goda möjligheter att få resultat, bara viljan finns.

Vi moderater har också särskilt velat understryka hur viktigt det är att vi hjälper de tidigare kommunistiska länderna i Central- och Östeuropa att få de kunskaper om ekonomi och teknik som krävs för en snabb uppbyggnad och anpassning till marknadsekonomi och demokrati. Ett sätt är att medverka till praktikantarbete och yrkesutbildning. Det brådskar med att få i gång sådana verksamheter.

Utbildning är den mest effektiva metoden att hjälpa människor till arbete och motverka långvarig arbetslöshet. De nya möjligheterna att upphandla arbetsmarknadsutbildning bör utnyttjas för upphandling också från andra utbildningsanordnare än AMU. Därigenom kan arbetsmarknadsverket bidra till en breddning och utveckling av kompetens.

Däremot är vi restriktiva med arbetsmarknadsutbildning för icke arbetslösa. Det måste sättas gränser för hur mycket av den enskildes resp. arbetsgivarens eget ansvar för utbildning och vidareutbildning som skall tas över av statsmakterna. Vi får inte använda statliga medel för att utbilda människor till hjälplöshet.

I likhet med tidigare år begär vi utredning om en allmän, obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Det är orimligt att Sverige, som har ett heltäckande socialförsäkringssystem som omfattar alla, har undantagit just arbetslöshetsförsäkringen från principen om ett generellt system.

Är det verkligen viktigare, Mona Sahlin, att slå vakt om de fackliga organisationernas medlemsrekrytering än de arbetslösas behov av en tryggad inkomst?

Och vad innebär egentligen den utredning som nu skall ersätta den tidigare uppgörelsen med folkpartiet om ökade egenavgifter? Varför inte i stället tillsätta den parlamentariska utredning vi moderater, liksom folkpartiet och centern, begär om en allmän arbetslöshetsförsäkring?

Så till sist, herr talman, några ord om arbete för handikappade.

Vi moderater har i många år förordat en övergång till flexibla lönebidrag som följer den handikappade och som skall kompensera för den nedsatta arbetsförmågan så länge den består. Så småningom har vi fått alltmera gehör för att detta är en bra form för att hjälpa handikappade till arbete på vanliga arbetsplatser. Försöksverksamhet visar att detta med all säkerhet är ett betydligt mer effektivt sätt än det nuvarande lönebidraget, som går till arbetsgivarna.

Trots en framgångsrik försöksverksamhet föreslår regeringen i budgetpropositionen att en övergång till flexibla lönebidrag bör övervägas först budgetåret 1991/92. Utskottsmajoriteten, bestående av socialdemokrater och kommunister, ansluter sig till regeringens förslag och avvisar mycket mångordigt motioner där man vill införa det flexibla lönebidraget i hela landet redan i år eller vill utöka försöksverksamheten. Det är ingen hejd på hur många hinder det finns för att införa ett flexibelt lönebidrag, och man antyder att oppositionen inte visar ansvar som inte beaktar alla dessa hinder!

Dess värre för socialdemokraterna i utskottet har regeringen i kompletteringspropositionen tagit sig före att föreslå just en utökning av försöksverksamheten med ytterligare fem län, med hänvisning till de hittills entydigt po-

sitiva erfarenheterna. Kan verkligen utskottsmajoriteten, Lahja Exner, stå kvar vid sina anslagsskrivningar efter detta?

Herr talman! Jag hänvisar i övrigt till betänkandena och yrkar bifall till de reservationer som bär moderata namn.

Anf. 2 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Fru statsråd! Den svenska ekonomiska politiken har full sysselsättning som ett högt prioriterat mål. Från folkpartiets sida har vi i bl.a. de arbetsmarknadspolitiska motionerna betonat att vi aldrig kan acceptera att arbetslöshet används som medel för att uppnå andra mål. Bl.a. har vi understrukt att den fulla sysselsättningen är, jämsides med en låg inflation, av avgörande betydelse för att uppnå viktiga fördelningspolitiska mål och ökad jämställdhet mellan kvinnor och män.

Arbetsmarknadspolitiken har under senare år i ökad utsträckning varit inriktad på att öka utbudet av arbetskraft. Men regeringens förslag om en sjätte semestervecka och förlängd föräldraförsäkring var ett allvarligt slag mot sådana positiva strävanden. Nu har regeringen tvingats överge lättsinniga vallöften. Det har självfallet ställt till politisk oreda i regeringspartiet, men i sak har det varit riktigt, för att inte säga helt nödvändigt. Ett ljus inslag i den här bilden är dock förslaget om en långtgående skattereform.

Vi skall inte, herr talman, ha någon skattedebatt här, men jag vill bara som en markering säga att när Sonja Rembo påstår att skattetrycket ökar är det felaktigt. Skattereformen kommer att stimulera arbete och sparande. Även om vi inte har kommit så långt när det gäller skattesänkningar, har vi lagt grunden för en modell som är långsiktig och högst användbar. Intressant är att notera att när Sonja Rembo vid något tillfälle hade goda ord att säga om regeringen visade det sig att det gällde de punkter där folkpartiet varit med och agerat. Jag tackar för denna honnör.

Arbetskraftsutbudet väntas öka när det lönar sig bättre att arbeta. 90-talets arbetsmarknadspolitik måste inriktas på den stora efterfrågan på arbetskraft och utnyttja de grupper som har svårigheter att få jobb. Det gäller t.ex. handikappade, flyktingar, människor med kort utbildning. Genom en aktiv arbetsmarknadspolitik kan också de arbetsökandes kompetens stärkas så att den bättre svarar mot en aktuell efterfrågan.

I de bägge betänkandena 11 och 12 om arbetsmarknadspolitik och arbetslivsfrågor har vi från folkpartiets sida inriktat oss på att hjälpa de svaga grupperna på arbetsmarknaden. Charlotte Branting kommer i ett senare anförande att mera i detalj gå in på vissa frågor som yrkesinriktad rehabilitering, arbetshjälpmedel för handikappade, flexibla lönebidrag, särskilda åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning samt ett ökat antal platser inom Samhallkoncernen, för att nu nämna några områden där folkpartiet drivit på med positiva förslag.

Den svenska konjunkturutvecklingen är svårbedömd för närvarande på grund av den osäkerhet som råder om den ekonomiska politiken framöver. Utvecklingen kommer i hög grad att hänga samman med vår förmåga att lösa de inhemska problemen. Den allmänna tendensen tycks vara att konjunkturen går in i ett lugnare skede, och företagens förväntningar för den

närmaste framtiden är inte lika optimistiska som tidigare. Detta bekräftas också i konjunkturinstitutets senaste barometer.

När det gäller förutsättningarna för arbetsmarknadspolitiken finns det anledning att stryka under det väsentliga i både en tillväxtfrämjande politik och detta att regelsystemet vilar på stabil och långsiktig grund. En god arbetsmarknad förutsätter en utveckling i produktiviteten i såväl det enskilda näringslivet som den offentliga sektorn. I det avseendet är det bekymmersamt i vårt land, då vi har en alltför svag tillväxt. Denna svaghet är kopplad till en för hög inflation, en urholkad konkurrenskraft och ett stigande underskott i bytesbalansen. Därtill kommer att den svenska arbetsmarknaden är i obalans och på vissa håll överhettad. Det innebär att den regionala obalansen förstärks, och därför kan vi också se betydande regionala skillnader i arbetslöshetstalen.

Även om den öppna arbetslösheten i internationell jämförelse visar låga tal, har vi betydande problem som innebär att många befinner sig utanför den reguljära arbetsmarknaden. Flera års alltför lättvindig förtidspensionering har ställt många arbetstagare för tidigt i ett understödsberoende, som både samhället och den enskilde individen har stora bekymmer att hantera.

En god arbetsmarknad behöver också undanröja en rad hinder. Den offentliga sektorn behöver förnyas för att ge både ökad valfrihet, en sundare konkurrens och möjligheter till att jämföra effektiviteten på realistiska grunder. Vi i folkpartiet tror att kvinnors och mäns olika erfarenheter kan utnyttjas bättre. Inte minst i tider av arbetskraftsbrist är det viktigt att använda alla resurser på ett effektivt sätt.

Herr talman! Jag vill redan nu yrka bifall till reservation 1 i arbetsmarknadsutskottets betänkande 11 samt till alla de reservationer där folkpartiet medverkat i de betänkanden som vi nu diskuterar.

Arbetsmarknadspolitiken måste inriktas på att den stora efterfrågan på arbetskraft kan utnyttjas, så att de som har svårigheter att få ett jobb lättare kan få det. Jag nämnde arbetshandikappade, flyktingar, invandrare och andra med särskilda svårigheter. Jag nämnde att regelsystemet bör vara stabilt och långsiktigt. Utifrån det finns det anledning att aktualisera en fråga till arbetsmarknadsministern, och det gäller arbetsförmedlingslagen.

Den är nu mer än 50 år gammal. Ursprungligen kom den ju till för att skydda arbetslösa som enbart kunde vända sig till privata förmedlingar, vilka tog betalt för sina tjänster. Sedan lagen tillkom i mitten av 30-talet har numera ett rikstäckande nät omfattande 300 avgiftsfria förmedlingar i offentlig regi byggts ut. Lagen är emellertid föråldrad. Den är svår att tillämpa och tolka. Tillämpningen av lagen, inte minst HD:s avgörande i höstas, innebär en stor osäkerhet för bl.a. kontorsserviceföretagen. Vidare hämmar lagen tillväxten när det gäller nya serviceföretag. Det handlar om företag som i de flesta fall är seriösa och som i hög grad har kvinnor både i ledningen och bland de anställda.

Serviceföretag som bedriver uppdragsverksamhet fyller i dag en viktig funktion i det svenska samhället. Det är inte bara förvaltningar, fackföreningar och företag som efterfrågar specialiserad arbetskraft, utan riksdagen och departementen har också tagit sådana tjänster i anspråk.

Det är mycket viktigt för t.ex. tjänstesektorns utveckling att reda ut frågan

om hur arbetsförmedlingslagen skall tolkas. En distinktion mellan dels företag vars syfte är att förmedla arbete, dels företag som säljer tjänster måste kunna göras. Det finns de som hävdar att det för att Sverige skall kunna få en modern arbetsförmedlingslag kanske rent av krävs att vi säger upp ILO-konventionen angående avgiftskrävande förmedlingsbyråer. Detta kan, som tidigare har sagts, bara ske under en tolv månadersperiod vart tionde år. Nästa period gäller fr.o.m. nästa år. Min fråga till statsrådet blir: Har regeringen övervägt en sådan uppsägning?

Arbetsmarknadsutskottet konstaterade redan i mars 1987 att en översyn av förmedlingslagen var nödvändig. Våren 1988 återkom vi till frågan. Utskottet hänvisade den gången, alltså för två år sedan, till att regeringen skulle presentera ett förslag för riksdagen redan 1988. Nu har alltså två år gått, och jag har hos Mona Sahlins företrädare efterlyst en reform och även fått löfte om att en sådan är på väg. Men ännu har inte något sådant förslag kommit på riksdagens bord. Departementet har, som vi alla vet, jobbat med ett nytt lagförslag. Det har remissbehandlats men fått ett splittrat mottagande. Inte minst AMS var mycket kritisk. Man var t.o.m. så kritisk att man avrådde från att låta förslaget resultera i lagstiftning. Jag vill därför upprepa den fråga som jag har ställt till regeringen flera gånger: Har regeringen för avsikt att lägga fram förslag till en ny arbetsförmedlingslag, och när beräknas i så fall en proposition nå riksdagen?

Herr talman! Jag återgår så till betänkande 11 för några summariska kommentarer. Jag vill nämligen erinra om några viktiga reservationer som vi i folkpartiet är angelägna om att riksdagen skall stödja.

Det gäller t.ex. reservation 10 om ÄMU-verksamheten och reservation 16 om regelsystemet i samband med flyktingars inträde på arbetsmarknaden. Vidare gäller det reservation 17 om invandrares problem med att komma in på den svenska arbetsmarknaden samt framlagda förslag om en allmän arbetslöshetsförsäkring och inträdet i A-kassorna – dvs. reservationerna 37 och 38 fram till reservation 50, som handlar om en utvärdering av systemet med inskolningsplatser.

Vår slutsats är – det framgår av folkpartiets reservationer och yrkanden – att vi inte kan acceptera att de offentliga garantierna för trygghet och omsorg ersätts med informella lösningar. Vi kan inte heller acceptera lösningar som bygger på att ambitionsnivån i fråga om de sociala tjänsterna sänks genom att vi gör avkall på detta med skicklighet och professionalism hos personalen inom t.ex. sjukvården. Att ersätta högt utbildad personal med frivilliga inom "samhällstjänsten" är inte någon lösning, utan det skulle vara en eftergift.

Vi i folkpartiet har länge hävdat att det måste skapas ett ökat utrymme för personligt ansvar och idealitet i samhället. Men detta kan aldrig ersätta de garantier som den offentliga sektorn står för. Sociala rättigheter måste garanteras alla – oavsett resurser och personliga kontaktnät. Grundprincipen måste vara att man via det offentliga skall fördela resurser och möjligheter till social service utan att för den skull motarbeta mångfalden i de former som denna service kan anta.

Framtidsbilden understryker ytterligare behovet av en snabbare ekonomisk tillväxt och åtgärder för att höja produktiviteten och effektiviteten, som jag sagt, både inom det privata näringslivet och inom den offentliga sek-

torn. Allvaret i de problem som vi redan nu upplever på dessa punkter understryks alltså ytterligare.

De åtgärder som vi nu vidtar för att minska dagens konjunkturbetingade arbetskraftsbrist måste följaktligen ses i det långa perspektivet. Det handlar närmast om två linjer:

För det första måste effektiviteten på arbetsmarknaden höjas. Det är av stor vikt att den arbetskraft som kommer att finnas tillgänglig framöver också sysselsätts rationellt.

För det andra måste åtgärder vidtas i syfte att öka arbetskraftsutbudet. Trots den brist på arbetskraft som vi i dag upplever finns det grupper som ofrivilligt ställs utanför arbetsmarknaden. Den offentliga politiken måste inriktas på ett bättre tillvaratagande av dessa gruppers vilja att anta arbeten.

Arbetsmarknadspolitiken, och detta sade jag också inledningsvis, har i större utsträckning varit inriktad på att utbudet av arbetskraft skall kunna ökas. Budgetpropositionen presenterades ju i januari. Men det är bara att konstatera att regeringen inte hade förmåga att leva upp till målsättningen att öka arbetskraftsutbudet. Regeringen ville, som sagt, förlänga både semestern och föräldraledigheten. Men på dessa båda punkter har man fått ge vika, tills vidare, och det är bra.

Jag vill understryka att arbete är någonting mycket positivt. Arbete är en rättighet som måste gälla alla, också de svaga på arbetsmarknaden.

Anf. 3 SONJA REMBO (m) replik:

Herr talman! Vi skall inte debattera skatter den här gången. Jag vill bara när det gäller skattetrycket hänvisa till den moderata motion som för närvarande är föremål för behandling i skatteutskottet och som entydigt visar att skatteomläggningen kommer att leda till ett ökat skattetryck.

Sedan sade Elver Jonsson att det jag talade om och som var positivt när det gäller regeringen var sådant som folkpartiet hade medverkat till. Innebär det, Elver Jonsson, att den utredning om arbetslöshetsförsäkringen som tydligen skall göras – i varje fall att döma av pressmeddelanden – är en parlamentarisk utredning i fråga om den allmänna obligatoriska arbetslöshetsförsäkringen i överensstämmelse med vad vi säger i en reservation som vi har gemensam med Börje Hörnlund och som återfinns i ett av de betänkanden som vi i dag skall fatta beslut om?

Anf. 4 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är angeläget att understryka att jag inte avser att på något sätt spela rollen som statsråd. Som Sonja Rembo vet till sätts alla utredningar av regeringen. Det är således endast från det hållet som exakta besked kan ges.

Sedan konstaterar jag att Sonja Rembo så att säga inte polemiserar mot sitt eget slarviga uttalande om att skattetrycket kommer att öka i och med skattereformen. Nej, tvärtom! Skattereformen kommer långsiktigt att göra det möjligt att radikalt sänka skattetrycket så snart det finns ett utrymme för detta. Men poängen, och det är viktigt att framhålla det i den här debatten, är att arbetskraftsutbudet kommer att bli större. Just nu är ju arbetskraftsutbudet en av de främsta bristvarorna i svenskt näringsliv. Jag vågar faktiskt,

herr talman, slå vad med Sonja Rembo. Jag tror nämligen att hon mycket snart kommer att ge uttryck för att hon inte kommer att ställa krav på att vi skall återvända till det skattesystem som vi har i dag. Detta system är ju utdömt av alla – inte bara av moderater utan också av en enig opinion här i riksdagen och av arbetsmarknadens parter. Jag tror mycket gott om den skattereform som riksdagen kommer att fatta beslut om, därför att skattereformen kommer att gynna svenskt arbetsliv.

Anf. 5 SONJA REMBO (m) replik:

Herr talman! Elver Jonsson vet mycket väl att det är vi moderater som under åtminstone ett par decennier har varit pådrivande när det gällt att få till stånd en sänkning av skattetrycket och av marginalsatserna. Men det är bara att tacka och ta emot när nu också andra ansluter sig till våra krav.

Samtidigt beklagar jag dock att den växling mellan marginalsatser och andra skatter som nu är på gång inte innebär att vi får den sänkning av skattetrycket som så innerligt väl behövs, t.ex. när det gäller att påverka arbeidskraftsutbudet.

Elver Jonsson vill inte ikläda sig statsrådets roll. Nej, men folkpartiet har ändå träffat en överenskommelse med regeringen. Jag vill därför gärna veta vad som är innebörden av överenskommelsen. Vad är det alltså som folkpartiet har gått med på när det gäller utredningen av arbetslöshetsförsäkringen? Är det den obligatoriska allmänna försäkring som vi begär som är på väg?

Anf. 6 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Det räcker med att jag hänvisar till reservationen. Med det svaret nöjer jag mig för dagen.

Anf. 7 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! "En positiv utveckling måste komma hela landet till del ---." Så skriver centern, folkpartiet och moderaterna i en gemensam trepartireservation när det gäller arbetsmarknadspolitikens förutsättningar. Där noteras också att den förda socialdemokratiska politiken kraftigt har förstärkt de regionala obalanserna.

Många debattörer talar i dag om att det är nödvändigt med en högre arbetslöshet i vårt land, och de utgår då från den officiella arbetslöshetssiffran på ca 1,4 %, dvs. rikssiffran. Men om man tittar litet på vad denna rikssiffra innehåller, ser man rätt snabbt att det är stora skillnader mellan olika landsdelar och mellan olika kommuner.

Om man tar med de öppet arbetslösa och de som arbetar i olika beredskapsarbeten eller går i arbetsmarknadsutbildning – det är i princip människor som saknar ordinarie arbete – finner man att Danderyd ligger på det lägsta talet 0,2 % av arbetskraften och att Pajala ligger högst på 12,7 %. Det betyder att Pajala har ett 63 gånger så högt arbetslöshetstal som Danderyd. Det här är två extremer, men om man tittar på många andra kommuner finner man att talen för de människor som saknar fast arbete ligger på mellan 4 och 9 %.

De som nu talar om nödvändigheten av att höja arbetslöshetstalet från ca 1,4 % till närmare 2 % för att dämpa inflationen talar aldrig om dessa regio-

nala skillnader, som är så framstående. Risken är – det framgår när man studerar de olika politiska förslag som förekommer i debatten – att arbetslöshetstalen höjs i de kommuner och landsdelar där de redan ligger på mellan 4 och 9 %, medan det blir fortsatt överhettning i koncentrationsområden, som ligger på arbetslöshetstal på 0,2–1 %.

Med det vill jag säga att vi i centerpartiet har utformat och utformar vårt budgetalternativ på ett sådant sätt att utvecklingen blir jämnare och bättre över hela landet. Jag vill också passa på att säga att centern inte kommer att vika från arbetslinjen.

Vi har lagt fram en rad förslag som skall förstärka arbetslinjen och då främst i de delar av landet som har de höga talen. Vi har t.ex. rätt kraftigt förstärkt den summa pengar som skall gå till att ge arbetshandikappade arbete. Vi föreslår att det skall göras väsentligt mycket kraftfullare insatser för att snabbt få ut invandrare i arbetslivet. Arbetslinjen bör gälla också för invandrare.

Vi föreslår stora insatser för att bygga upp småföretagsamheten och för att få i gång nya småföretag. Sådana insatser ger på sikt en stabilare och bättre arbetsmarknad.

Vi föreslår en kraftfull kunskapsuppbyggnad över hela landet.

Vi har genom vår medverkan vid tillkomsten av arbetslivsfonden bidragit till att förbättra dagens arbetsmiljöer och få ner antalet långtidssjukskrivna. Vi räknar med att detta sammantaget skall ge ett väsentligt merutbud av arbetskraft på arbetsmarknaden.

Dessa förslag kommer att leda till, som jag sade, ett större arbetskraftsutbud, men de kommer också att leda till en högre produktivitet och ett större välbefinnande. Antalet stöddagar i arbetslöshetsförsäkringen skulle därmed minska kraftigt i de områden som i dag ligger på arbetslöshetstal mellan 3 och 12 %. Därmed skulle också stora pengar sparas på arbetslöshetsförsäkringen.

Vi har föreslagit att detta skall lösas tekniskt genom att 0,75 % av arbetsmarknadsavgiften förs över till aktiva åtgärder för att få Sverige i balans. 0,75 % ger 4,5 miljarder. Vi riktar dessa pengar på ett sådant sätt att de i stor utsträckning går till infrastrukturella investeringar i det perifera vägnätet och inte minst i en bred kunskapsuppbyggnad, t.ex. genom en satsning på mindre högskolor, forskningsanknytning vid de små högskolorna, osv.

Vi har räknat på det här, och vi finner att denna linje redan första året är en god affär för riket. Men det är därefter som de stora vinsterna kommer, genom att arbetsmarknaden blir robustare och bredare i de regioner som i dag inte har en så bra arbetsmarknad. Det kommer då att ge god avkastning åren framöver.

Avslutningsvis vill jag säga att situationen i vårt land i dag är sådan att vissa områden är mycket överhettade. Där uppstår en inflationsutveckling, som sprider sig över landet och som i snabb takt prissätter svenska produkter utanför världsmarknaden. Vi vill i centerpartiet dämpa den utvecklingen. Den ekonomiska aktiviteten bör däremot vara högre i stora delar av landet, och det är där som vi riktar in vår politik. Detta leder till en bättre ekonomi för riket och därmed till en bättre standard för enskilda människor rakt över.

Jag ber att få yrka bifall till samtliga de reservationer som centerpartiet har medverkat till.

Prot. 1989/90:115
4 maj 1990

*Arbetsmarknads-
politiken, m.m.*

Anf. 8 KARL-ERIK PERSSON (vpk):

Herr talman! Allas rätt till arbete är en grundläggande mänsklig rättighet. Denna rättighet måste också innebära att man har en lön som man kan leva på. Så är inte fallet för många i dag. De senaste siffrorna visar att 524 000 personer måste få hjälp av samhället för att klara sitt uppehälle.

Det talas om den stora arbetskraftsbristen, men mer än 10 000 personer förväntas förtidspensioneras under 1990. För närvarande uppbär mer än 350 000 personer förtidspension. Förtidspensionerna kostar staten ca 22 miljarder kronor om året. Många av förtidspensionärerna skulle kunna göra en fortsatt insats i sitt yrke om de fick arbeta i ett annat tempo eller i ett annat yrke, där deras handikapp inte utgör något arbetshinder.

Ca 150 000 människor ingår i någon form av arbetsmarknadsåtgärder och uppskattningsvis 175 000 är latent arbetslösa eller undersysselsatta. Till detta kommer invandrare och flyktingar som väntar på besked om arbetstillstånd. Vi har i samhället en stor del handikappade som med ett anpassat arbete och med anpassade arbetstider skulle kunna fungera i arbetslivet. Samtidigt har vi en skriande brist på arbetskraft inom sjukvård, barnomsorg, äldreomsorg och i industrin.

Företagen och kapitalet missbrukar i dag arbetskraften. Många är de som utsorteras från arbetslivet genom arbetsmiljöns brister. I detta läge kan inte misshushållningen med arbetskraften fortgå. Då hotas stora delar av utbyggnaden av den offentliga sektorn och exportindustrins möjlighet till expansion. Därför måste arbetsköparna tvingas att satsa mer på miljöinvesteringar. Alla skall ha rätt till ett meningsfullt arbete i en god miljö. Alltmer framstår dessa krav som en huvudfråga för samhällsutvecklingen.

Det är viktigt att redan nu ta itu med sårbarheten i Sveriges näringsliv, i perspektivet av den väntade lågkonjunkturen, som man bör försöka komma till rätta med. Landets ekonomiska politik och statens insatser måste inriktas på att bekämpa arbetslösheten, inte delvis stimulera fram en viss höjning av denna, som den ekonomiska politiken nu verkar inriktad på. Statsföretag, löntagarfonder och regionalpolitik borde omvandlas till redskap för en bättre arbetsmarknadspolitik.

Utifrån denna grund kan en nationell politik formuleras för arbete åt alla, där följande huvudpunkter ställs i centrum:

– Näringsliv och arbetsliv skall utformas från en nationell självständighet grundad på internationell solidaritet. Utformning av produktion, tjänster, service och konsumtion skall ske i samklang med social nytta, en bra arbetsmiljö, ett människovärdigt arbetsliv utan utslagning, en regional balans, med att klassklyftor och odemokratisk maktutövning elimineras och med människors behov av ett liv i icke-kommersiell riktning.

– Ett nationellt industrialiseringsprogram i samhällets regi upprättas. Programmet tar sikte på att ge industrin en nationell bas med en ny struktur samtidigt som industriarbetet ges ett nytt och mer kvalitativt innehåll.

– En allmän arbetstidsförkortning ingår i en politik för arbete åt alla och kan motverka utslagning och även förbättra människors sociala villkor.

– Arbetsmarknadspolitiken måste reformeras och inriktas på att skapa bestående arbeten. Arbetsmarknadspolitiken skall även integreras med regionalpolitik och ekonomisk politik för arbete åt alla. Ansträngningar och stimulanser bör sättas in för att få en del av förtidspensionärerna tillbaka till arbetslivet.

Fortfarande är arbetsmarknaden hårt segregerad. Fortfarande väljer unga kvinnor typiska kvinnoyrken och unga män typiska mansyrken i stor utsträckning. Ökade satsningar på information om yrkesval och en "omvänd" proo-inriktning måste till i skolorna för att motverka dagens könssegrerade arbetsmarknad.

Herr talman! Dagens arbetsmarknadspolitik bygger på samma ideologiska grundprinciper och har samma politiska målsättning som präglar hela den ekonomiska politiken för övrigt. Som en aktiv och integrerad del av den allmänna ekonomiska politiken arbetar man för att minska strukturella obalanser, enbart genom en anpassning till de krav som industrin ställer.

Det har skett en förskjutning av arbetsmarknadspolitikens roll och målsättningar. Från att ha varit ett instrument för att dämpa konflikterna mellan olika mål för den allmänna ekonomiska politiken och genom olika åtgärder mildra de negativa effekterna av den industriella och ekonomiska utvecklingen, har den nu en annan roll. Nu prioriterar man enbart åtgärder som syftar till att underlätta och påskynda industrins strukturella omvandling helt på arbetsköparnas egna villkor, vilket förväntas ge ytterligare regional obalans och ökade klassklyftor i samhället.

Vpk anser att arbetsmarknadsutbildningen är en del av samhällets vuxenutbildning och att den bör stödja dem som har den svagaste ställningen på arbetsmarknaden. Den bör verka för uppfyllelsen av fördelningspolitiska och sociala mål.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till samtliga vpk-reservationer till dessa betänkanden.

Anf. 9 ANNA HORN AF RANTZIEN (mp):

Herr talman! På arbetets marknad köpslås det om arbetskraft – energi i olika former, som skall inriktas så att köparen får energin omvandlad till en mer ordnad form. Plåtar bockas och böjs, förses med kullager och kedjor, blir till en cykel. Bokstäver ordnas i prydliga rader. 28 små svarta krumelurer kombineras i ständigt nya formationer, som signalerar ny kunskap, som kanske används, kanske inte. De inspirerar till krig eller fred, till en uppfinning, blir en maskinbruksanvisning eller barnets första dikt. Det är spännande in till omöjlighetens gräns att tänka på all den energi som flödar i starkare eller svagare strömmar i olika former genom biosfären, arbetets energi, med solen som källa och atmosfären som sophög. Och sophögen förses ständigt med nya outspädda oanvändbara sopor.

Det var väl dit jag egentligen ville komma med den här inledningen. Allt blir till värmesopor och ju mer sopor vi producerar, desto fortare blir vi själva, människorna och även allt annat liv, till värmesopor. Vi kan alltså i viss mån själva avgöra hur länge det skall finnas liv på jorden, hur många generationer som får finnas efter oss. För det är en av livets viktigaste lagar: Hur mycket vi än arbetar, hur mycket arbete vi än betalar för, hur sinnrika,

”energialstrande” eller energisnåla apparater vi än konstruerar – alla kostar de mer energi än de ger.

Trots att många vet och alla borde begripa detta alltmer synliggjorda faktum lever vi i en ocivilisation, som envist blundar och tror att vi blir rikare ju större och snabbare tillväxt vi kan åstadkomma, ju mer värmesopor som sprids där ute i rymden och gör vår planet fattig, förgiftad och döende i framtid. Många tror faktiskt ännu på att ekonomisk tillväxt i traditionell mening är nödvändig för allas välfärd, för rik och fattig. Jag tänker inte måla upp följderna av vårt slöseri; de är alltför välkända för att jag skall behöva spela domedagsprofet.

Den här inledningen ville jag våga mig på här i Sveriges riksdags plenisal, där meningen är att vi skall plädera för våra partiers reservationer och åsikter gällande arbetsmarknad och arbetsliv.

Här försöker s, m, fp, vpk och c att hitta alla möjligheter att få människor att lönearbete mer och få mer betalt samt att använda mer och mer energi, utan att egentligen betänka att vi skyndar på den nedbrytningsprocess som vi i eget intresse borde bromsa. Vi tror oss känna att det är lönearbetet som ger oss värde och frihet. Frihet är att ha ett arbete – så stod det under en valkampanj för några år sedan på bussarna här i stan. Lönearbete, menade man, men det hade inte smakat frihet i samma grad.

Anna Christensen upptäckte under sina studier av arbetslöshetsersättningen att den är uppbyggd med det avlönade arbetet som modell; dess form kunde inte förklaras utifrån allmän solidaritet. Reglerna för sjuka och svaga är utformade efter vad som gäller för friska och starka inom lönearbetet. ATP innebär en förlängning av lönearbetet ända intill döden, säger hon. Jag tillägger att den som inte fogar sig i arbetsmarknadens spelregler inte heller får någon ATP, trots att denna person kanske levttare på jorden och inte tårt på dess tillgångar i samma utsträckning som de duktiga, beundrade och belönade.

Jag låter Anna Christensen fortsätta; hon har så mycket klokt att komma med:

”Men det handlar inte om vilket lönearbete som helst. Det är industrialismens form av lönearbete som präglar dagens Sverige. Vilket betyder arbetsdelning, långt driven specialisering och rationalisering. När den synen slog igenom på 1800-talet innebar den en underbar frihet. Tidigare hade lönearbetet haft en stark patriarkalisk karaktär. Nu blev det något man sålde till arbetsgivaren under en del av dagen, sedan hade man inte mer med honom att göra.

Samtidigt blev arbetet, som alltmer delades upp i specialsysslor ute på de nya fabrikena, anonymt. Det blev till ett framställande av varor utan personlig prägel, ett mekaniskt producerande av ting.

Och det var alltså denna industrialiserade form som var förebild för den offentliga sektorn när den började byggas upp. Mänskliga relationer inom vård och omsorg förvandlades till varor. Det opersonliga, det anonyma, gjordes till norm för arbetet och dess organisation.

Att det här fortfarande gäller märker man i språket. Det talas om ’konsumtion’ och ’produktion’, om ’levnadsår per insatt krona’ m.m. inom sjukvården och den sociala omsorgen. Ord som står för en opersonlig, materiell

syn på verksamheter som egentligen handlar om det personliga, det mänskliga.” – Så långt Anna Christensen.

Men vi lever ännu i industrialismens tid och lagar och lappar på regler och förordningar för att gömma skavankerna. Alla måste vi spela med eftersom vi naturligtvis alltid är intimt beroende av den värld vi delvis själva skapat – i all välmening, förstås. Och på många sätt är samhället bättre än det patriarkaliska förindustriella. Men alla är vi medvetna om att vi utvecklas; kanske kan vi t.o.m. hitta ut ur industrialismens slöseri och personlighetsfrämmande kultur.

Människorna är i dag på många sätt kunnigare och kan inte längre undanhållas information. Överheten har fått svårigheter med att styra oss. Många ser vad vi håller på att förlora i den traditionella tillväxtens samhälle. Det är ett ständigt återkommande tema när den gröna rörelsens medlemmar från hela världen träffas – det är ett ständigt återkommande tema också i många andra sammanhang.

Vi försöker hitta stigar in i nästa samhälle, det som vi tills vidare kan kalla det postindustriella. Där är inte lönearbete den enda möjligheten till trygghet; där har vi också tid för det informella, det obetalda arbetet, som ger en helt annan trygghet – och självtillit, som är en av demokratins viktigaste grundstenar. Där är inte arbetslösheten en fiende, förr då bara en annorlunda frihet gentemot löncarbetet, en frihet som man har möjligheten att fylla med t.ex. omsorgsarbete eller personligt skapande.

När vi arbetar oss igenom alla partiets motioner om – som nu – arbetsmarknad och arbetsliv finner vi det ofta svårt att stödja förslagen, eftersom de bygger på tilltron till den ständiga ekonomiska tillväxtens välsignelser, som vi inte själva tror på i miljöpartiet.

Vad kan vi göra? Satsa på något nytt och starkt, underifrån växande, som känner sin optimala storlek, sin lagom-storlek, småföretagande med eget ansvar. Satsa på utbildning och kunskap. Själva försöka leva lätt på jorden. Aldrig glömma de små i samhället. Ta den hänsyn som dagens regler kräver, men kliva över gränserna till morgondagens samhälle så fort tillfälle ges. Sätta ett ekologiskt anpassat pris på energi och miljö.

Vi stödjer alltså alla de förslag som vi anser hjälper dagens människor eller som vi tror för oss närmare morgondagens humanekologiskt rika samhälle och som minskar onödigt energispill.

Till slut vill jag yrka bifall till alla de reservationer till dagens AU-betänkande som bär miljöpartiets signum.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammararens förhandlingar

Anf. 10 LAHJA EXNER (s):

Fru talman! I dag har vi att behandla arbetsmarknadspolitik, arbetslivsfrågor och anslag till lönebidrag för förtidspensionärer m.m., alltså tunga politikområden som är avsedda att fungera som instrument på vår arbetsmarknad för att människor skall finna lämpliga arbeten för att skapa säkra arbetsplatser och goda arbetsförhållanden för den enskilde och ytterligare möjligheter för de människor som har förlorat delar av sin arbetsförmåga.

Jag vill för ordningens skull yrka bifall till utskottets hemställan i arbetsmarknadsutskottets betänkanden nr 11, 12 och 23 och avslag på samtliga reservationer som fogats till dessa.

Arbetsmarknaden har fungerat mycket bra under de gångna sex sju åren. Antalet sysselsatta har stadigt ökat, antalet arbetslösa har kraftigt minskat och under de senaste budgetåren har även de korta deltiderna bytts mot långa deltider eller mot heltidsjobb. Arbetshandikappade och andra grupper som har svag ställning på arbetsmarknaden har fått större möjligheter att finna arbete, osv. Bara under 1989 ökade antalet sysselsatta med ca 65 000 personer, och för sjätte året i rad har antalet sysselsatta i industrin ökat.

Vi har kunnat glädja oss åt att rätten till arbete och egen inkomst har kommit allt fler till del, men trots att människornas arbetsutbud ökat med ca 400 000 personer sedan 1983 har arbetskraftsefterfrågan varit så stark att bristen på arbetskraft har ökat oroväckande snabbt. Från att ha börjat synas i de sysselsättningsstarka områdena och avse välutbildad arbetskraft har bristen på arbetskraft gradvis fått en mer generell karaktär.

Det finns nu dock vissa tecken på en försvagning av efterfrågan på arbetskraft i vissa sektorer, men fortfarande är det svårt att få tillräckligt med arbetskraft till stora delar av vår arbetsmarknad. Vi har stigande kompetenskrav och hög personalomsättning på en del arbetsplatser, och detta ställer stora krav på arbetsmarknadspolitiken.

Utvecklingen av de långa sjukfallen, antalet arbetsskador och förtidspensioner pekar på att vi har betydande problem när det gäller arbetsorganisation och arbetsmiljö på många av våra arbetsplatser.

Utskottet gör bedömningen att den höga sysselsättningen kommer att öka ytterligare, men ökningen blir inte riktigt lika kraftig som tidigare. Den rådande överhettningen och kostnadsutvecklingen i ekonomin måste dämpas om ett framtida besvärligt arbetsmarknadsläge skall kunna undvikas. Arbetsmarknadspolitiken har varit och är ett viktigt kompletterande instrument för att förverkliga det övergripande målet för den ekonomiska politiken om full sysselsättning. De i budgeten föreslagna åtgärderna för att säkerställa full sysselsättning genom en utveckling av arbetsmarknadspolitiken i riktning mot utbudsstimulerande och tillväxtfrämjande åtgärder ger enligt vår uppfattning förutsättningar för en fortsatt framgångsrik arbetsmarknadspolitik.

När det gäller arbetsmarknadspolitikens inriktning har vi en mycket stor spridning av åsikter i utskottet, men av en del reservationer kan ändå utläsas ett visst erkännande både till regeringen och till arbetsmarknadsverket för den inriktning som arbetet i dag har och för förnyelsearbetet, som innebär ökad service till både arbetssökande och företag.

Centerpartisterna har enligt sin uppfattning uppfunnit en riktig dundermedicin, som i ett slag kan minska arbetslöshetsersättningen med 5 miljarder fr.o.m. den 1 juli, och de vill använda dessa medel på ett annat håll i budgeten. Det vore dock oansvarigt att minska på arbetslöshetsersättningsmedlen innan den kvarstående arbetslösheten är borta.

Arbetsmarknadsverkets organisation utsätts också för en omfattande kritik i fyra reservationer. Moderaterna och centerpartiet vill minska antalet anställda mycket kraftigt och menar att verket har en överbemanning i det

goda arbetsmarknadsläget. Utskottet utgår i sin bedömning gällande personresurser från att verket arbetar effektivt och decentraliserar resurser i möjligaste mån både centralt och regionalt. De kvarstående arbetslösa har en sammansättning som kräver större arbetsinsatser och ansträngningar när det gäller att förse arbetsgivarna med erforderlig arbetskraft. Vi bör inte heller glömma att riksdagen förser arbetsmarknadsverket med ett stort antal arbetsuppgifter.

Frågan om försäljning av arbetsmarknadsinstitutens rehabiliteringstjänster berörs i reservation nr 10, där reservanterna begär en utredning i syfte att pröva förutsättningarna för att bryta ut Ami-verksamheten från arbetsmarknadsverket. De menar att konkurrensen om institutens resurser mellan dem som har anställning men behov av rehabilitering och dem som är förmedlingens och Ami:s ordinarie sökande kan bli svår. Utskottet menar att det är viktigt att Ami:s erfarenheter tas till vara, så att människor som har jobb inte blir utslagna om de drabbas av sjukdom eller skador i arbetet. Den uppdragsverksamhet åt försäkringskassorna som det är fråga om kommer främst att gälla sådana fall som uppenbarligen inte kan klaras genom normala insatser av arbetsgivaren och företagshälsovården. Det vore en onödig och inhuman omväg att låta dessa människor först bli utslagna och inte förrän därefter – som arbetssökande – få del av Ami:s tjänster. Vi utgår från att försäkringskassorna gör lämpliga avvägningar av vilka försäkrade som bör få tillgång till Ami:s tjänster genom försäkringskassans försorg.

Också regelsystemet i samband med flyktingars inträde på arbetsmarknaden och invandrades problem att komma in på den svenska arbetsmarknaden behandlas i detta betänkande och har resulterat i två reservationer från de borgerliga partierna.

När det gäller flyktingars inträde på arbetsmarknaden har den svenska riksdagen beslutat att varje asylsökande först måste erhålla besked om han eller hon får stanna i Sverige. Det pågår ett intensivt arbete för att vi skall minimera väntetiderna, så att individen snabbt får klara besked. När beslut fattats om att den asylsökande har fått uppehållstillstånd betyder det att han eller hon har tillstånd att arbeta och omfattas av arbetslinjen och av all den service som AMS är mäktig att erbjuda medborgarna.

Det är angeläget att invandrare och flyktingar snabbt kommer ut i arbetslivet. Det underlättar anpassningen och ger dem möjligheten att skaffa sig en positiv identitet. Det är dock inte alltid så enkelt. Hindren är många och kan variera från individ till individ, men några av hindren kan samhället och vi här i riksdagen sänka och kanske undanröja. Kunskaper i svenska språket är en viktig nyckel till framgång på arbetsmarknaden, och nya regler för sfi, svenska för invandrare, behandlas inom en snar framtid av riksdagen. Genomförandet av undervisningen sker ut i de mottagande kommunerna, men den ger bra resultat först när den kompletteras med praktisk tillämpning ute i arbetslivet och i umgänget med svenskar och andra invandrare från skilda språkgrupper.

Det svenska samhället behöver arbetskraft, och vi behöver inte gå över ån efter vatten. Det finns många outnyttjade resurser och mycken misshushållning med resurserna. Alla, arbetsgivare, arbetsförmedlare, arbetsmarkna-

dens parter och de som redan befinner sig i arbetslivet, kan underlätta flyktingar och invandrades väg in i arbetslivet.

Jag skulle vilja nämna bara några få exempel på sådant som pågår ute i landet.

En fördjupad samverkan i flyktingarbetet förekommer på flyktingförläggningen i Dals-Ed för att man med utbildning och praktik skall kunna motivera flyktingarna till inträde på arbetsmarknaden.

I Skaraborgs län arbetar man med yrkesprövning, fadderutbildning m.m. för flyktingar och invandrare.

I Kil har man för invandrare satsat på särskilda arbetssökanderesor till Bergsskolan i Filipstad.

I Örebro läns landsting anordnas praktikarbete för invandrarakademiker inom de områden som de har utbildning för.

Detta är bara några exempel på allt det arbete som pågår ute i landet. Det är mycket viktigt att det arbetet fortsätter och intensifieras.

Fru talman! I nästa betänkande, arbetsmarknadsutskottets betänkande 1989/90:AU12, behandlas arbetslivsfrågorna.

När det gäller sysselsättning åt handikappade och utbyggnaden av den s.k. arbetslinjen att gälla också i socialförsäkringssystemet vill jag påstå att Sverige redan är ett föregångsland. 90-talet kommer att innebära ytterligare en hård satsning på rehabilitering och en rejäl satsning på att förbättra arbetsmiljöerna. När vi i det socialdemokratiska partiprogrammet skriver att folkets vilja till arbete är nationens viktigaste tillgång, men också att alla skall ha rätt till arbete efter vars och ens förmåga, menar vi allvar, och detta är en mycket viktig arbetsuppgift för hela arbetarrörelsen under kommande år. Också i 90-talsprogrammet finns ett avsnitt om det goda arbetet.

Med denna inriktning på arbetsmarknadspolitik och socialförsäkringssystemet kan vi nu satsa ordentligt på detta, inte minst därför att arbetslivsfonden kommit till och fått ordentliga resurser för sin viktiga uppgift. Men vi måste vara beredda att satsa ytterligare medel för att nå målen. I den budget som vi nu behandlar skapas nya möjligheter för dessa uppgifter genom att 500 milj. kr. per år satsas på rehabilitering inom socialförsäkringssystemet.

I betänkandet AU23 föreslås att ytterligare 288 milj. kr. i ett reservationsanslag satsas på ett lönebidrag för förtidspensionerade. Att vi kan göra denna storsatsning beror enligt min uppfattning på två förhållanden: dels att vi socialdemokrater har kraften att driva målet full sysselsättning så hårt att vi har den kanske lägsta arbetslösheten i industrivärlden, dels att vi också är beredda att fortsätta med en mycket aktiv arbetsmarknadspolitik, trots att vi i många år haft högkonjunktur. Jag har svårt att tro att de borgerliga partierna hade orkat med detta. Det kan man se dels i de jämförbara länder som har borgerligt styre och där arbetslösheten är mycket hög, dels också här hemma. Moderaterna vill sällan göra några satsningar, utan de vill pruta på eller avslå de flesta förslag.

Utskottsmajoriteten menar att dessa satsningar säkerligen kommer att bli lönsamma. Att människor kommer tillbaka till arbetslivet ger flera positiva effekter. Kan man dels producera, dels få lön i stället för pension, vinner säkerligen samhället i slutändan.

I betänkande 23 finns en moderat reservation med mycket torftigt innehåll. Det finns ingen argumentation, utan man kommer otroligt nog fram till slutsatsen att detta anslag är obehövt. Moderaterna är naturligtvis ensamma om denna uppfattning. Jag yrkar avslag på reservationen.

I betänkande 12 behandlas, som jag nämnt, arbetslivsfrågor med tyngdpunkten lagd på insatser för arbetshandikappade.

I reservation 1 vill vpk satsa ytterligare 1 milj. kr. till arbetarskyddsverket. Dessa pengar skulle satsas på fyra nya tjänster inom verket för att utveckla det s.k. ISA-systemet. Såvitt jag kan se har emellertid arbetarskyddsverket redan fått mer än det begärt i sin budgetframställning. Verket har också i årets budget fått ett extra anslag om 2,4 milj. kr. till arbetet med anmälningar i ISA-systemet. Det är just nu viktigt att verket kommer i fatt och får aktualisera statistiken. Först därefter blir det meningsfullt att bygga ut verksamheten ytterligare. Vi kan inte nu bifalla vpk:s framställning.

I reservation 2 begär centern en samhällsekonomisk studie om de ekonomiska konsekvenserna av att alla handikappade som vill arbeta också bereds anställning. Reservanterna begär även åtgärder, så att fler handikappade skall få chansen till ett arbete. Då det gäller den studien kan sägas att utskottet redan behandlat en utvärdering av lönebidragen, nämligen i betänkande 1988/89:12.

Rehabiliteringsutredningen har också gjort beräkningen beträffande värdet av rehab-insatser i förhållande till förtidspension. Vi tycker att det nu krävs handling – inte utredningar. Förresten har ju centern i annat sammanhang velat pruta på departementets utredningsanslag, men här passar tydligen en ökning.

När det gäller centerns förslag till satsningar för att handikappade skall få jobb, så vill jag tillägga följande. I projektet "Arbete åt unga handikappade" satsas över 10 miljoner. Nu beslutar vi att permanenta denna verksamhet.

När det gäller de flexibla lönebidragen, så blir beslutet i dag att för gravt handikappade ungdomar så skall denna flexibilitet gälla i hela landet.

Jag vill också kortfattat nämna såväl arbetslivsfonden som de 288 nya miljonerna som kommer att beviljas genom att riksdagen i dag bifaller arbetsmarknadsutskottets betänkande 23. Därtill kommer en ytterligare satsning på uppdragsverksamhet som beskrivs i betänkande 23.

I reservation 3 begär folkpartiet ytterligare 37,5 miljoner för TUFFA-projektet. Till det kan kortfattat sägas att vi också är positiva till detta projektarbete. Vi har sagt att det belopp som propositionen tagit upp inte är absolut, utan får överskridas om det kan ske inom ramen för det anvisade totalbeloppet. Det kan också tilläggas att den regeländring som AMS föreslår, och som nu kommer att beslutas om bidrag till arbetsgivare för anordningar på arbetsplatser, säkerligen kommer att ge ökade resurser som kan användas till insatser inom TUFFA-projektet.

När det gäller de reservationer som berör övergång till flexibla lönebidrag, alltså nr 5, 6 och 7, kan jag säga att övergången till den nya konstruktionen av lönebidragen är i full gång. Försöksverksamheten pågår redan i sju län, och i kompletteringspropositionen kommer förslag om ytterligare fem län. Dessutom gäller denna flexibla bidragsform för gravt handikappade ungdomar.

mar i hela landet. Men det finns trots allt problem med övergången som man inte får bortse ifrån.

För dem som redan har lönebidrag måste särskilda regler gälla. Eventuellt måste generösa övergångsregler konstrueras. Man måste inte minst ta hänsyn till de allmännyttiga organisationerna, men också till övriga s.k. arbetsgivarkategorier. Även effekterna för kultursektorn bör studeras innan ett slutligt beslut fattas. Vi kommer alltså tillbaka så snart som möjligt, efter överläggningar med bl.a. arbetsmarknadens parter, med förslag till ytterligare beslut i denna fråga. Men under tiden föreslår vi socialdemokrater att anslaget till dessa insatser ökas med 300 milj. kr. Till detta kommer de 288 miljonerna som vi kommer att besluta om i anslutning till betänkande nr 23.

När det gäller Samhall så kan det sägas, att det skulle vara felaktigt att i rådande läge öka antalet platser. Krafterna måste satsas på ökad utslussning på arbetsmarknaden och rehabilitering, och framför allt på arbetslivsfondens utmärkta möjligheter att skapa både rehabilitering och bättre arbetsmiljöer. Dessutom menar såväl jag som regeringen och utskottsmajoriteten att det just nu måste vara riktigare att satsa på lönebidrag.

När det gäller inbyggda verkstäder så kan allmänt sägas att den handikappade ju är anställd i Samhall. Om det bara blir en eller två personer i en utbyggd verksamhet så finns ju risken att man inte kan ge den hjälp och service som den handikappade behöver. Då borde det bli bättre med lönebidragsanställning i stället.

Till dem som begär förändring av statsbidragets konstruktion kan sägas, att en genomsnittersättning med 109,6 % av lönesumman är det bästa måttet för ett statsbidrag. Detta är ju som sagt ett genomsnittsbidrag. Det innebär naturligtvis att många behöver betydligt mer, medan andra klarar sig på betydligt mindre.

Till sist, fru talman, yrkar jag bifall till hemställan i de tre betänkandena och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 11 SONJA REMBO (m) replik:

Fru talman! Först en kort kommentar till vad Lahja Exner sade om vår reservation till betänkande 23. Den var torftig, sade Lahja Exner.

Jag vill tala om för henne att den reservationen hänvisar till en reservation som lades i samband med principbeslutet i socialförsäkringsutskottets betänkande nr 12. I den reservationen finns vårt ställningstagande mycket väl motiverat.

Ett av motiven är ju just att särskilda lönebidrag till förtidspensionärer konkurrerar med lönebidragen till de handikappade. Vi har länge hävdat att ett flexibelt lönebidrag som följer den handikappade är en bättre form av bidrag än såväl det nuvarande lönebidraget, som går till arbetsgivaren, som placering i Samhall.

Det var faktiskt välgörande att höra Lahja Exner säga att Samhall inte bör öka sin verksamhet, utan att det är lönebidrag som är den form som hon vill satsa på i framtiden. Det var bra att få höra det.

Jag beklagar emellertid att utskottet är så ängsligt när det gäller att satsa på det flexibla lönebidraget. AMS begärde ju i sin petita i år att få öka försöksverksamheten till hela landet. Regeringen kommer i kompletteringspro-

positionen med förslag till en ökning av försöksverksamheten till ytterligare fem län. Varför är då utskottet så försiktigt och varför vill det inte gå med på några ökningarna alls i det här betänkandet? Om några veckor kommer man ju i alla fall att tillstyrka regeringens förslag till ökning.

När det gäller AMS så är det väl helt klart att verksamheten inom AMS lämnar en hel del övrigt att önska. Jag har här ett tidningsurklipp, där en departementssekreterare på arbetsmarknadsdepartementet talar om det bristande samarbetet mellan socialtjänst och arbetsförmedling som en av orsakerna till det höga antalet socialbidragstagare. Den ena myndigheten vet inte vad den andra gör. Två myndigheter inom den offentliga sektorn kan alltså inte, och har inte heller under åren kunnat, samarbeta så att vi har kunnat undvika att få över 520 000 socialbidragstagare. Detta visar ju att offentliga monopol inte är någon garanti vare sig för arbete eller för effektivitet när det gäller omhändertagande av människor med problem!

Bryt monopolen, Lahja Exner! Är ni inom socialdemokratin beredda att fråna och med nästa år säga upp de ILO-konventioner som är uppsägningsbara och se till att vi får en effektivare arbetsförmedling, ökade möjligheter till konkurrens och fler möjligheter för arbetssökande att söka sig till förmedlingar som kanske är specialiserade på just deras område?

Anf. 12 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Den här debatten har ännu inte blivit alltför upphetsande, vilket nog beror på att vi har en mycket bred uppslutning kring den svenska arbetsmarknadspolitiken. Detta har lett till att vi under en mycket lång tid har haft en låg öppen arbetslöshet.

Lahja Exner gjorde det litet lätt för sig. Hon gjorde ett slarvigt påstående, när hon sade att man med en socialdemokratisk regering har klarat arbetslöshetsproblemen medan en annan regering knappast skulle ha kunnat föra en lika god arbetsmarknadspolitik. Jag vill polemisera mot ett sådant påstående. Man kan inte enkelt säga att om man får ett styre av en viss kulör, så kan man hantera dessa problem.

Fråga de norska socialdemokraterna, som säger att den norska socialdemokratiska regeringen föll därför att den inte klarade arbetsmarknadspolitiken utan fick för hög arbetslöshet! Eller fråga de franska socialisterna varför var fjärde ungdom i södra Frankrike är arbetslös! Jag tror inte att det räcker att bara sätta socialistiska förtecken på politiken. Det handlar om vad man gör.

Fru talman! Jag är glad, för att inte säga stolt, över att vi har haft så stor uppslutning i Sveriges riksdag kring det allra mesta av det som vi gör.

När det gäller analysen är det intressant att kunna konstatera att såväl regeringen som socialdemokraterna i arbetsmarknadsutskottet och oppositionen är väldigt överens om den. Regeringen själv talar ju om svårigheterna med att en alltför hög inflation urholkar konkurrenskraften och leder till ett stigande underskott i bytesbalansen. Detta är ett hot mot sysselsättningen, och det hotar välfärden. Detta är starka varnande ord som vi har anledning att ta åt oss av här. I den delen är riksdagen till synes helt enig.

Jag tycker möjligen att Lahja Exner alltför mycket uppehöll sig kring de plussidor vi har och alltför litet kring problemen. Hon talade om att detta i

mycket är en medelsfråga. Det handlar kanske ännu mer om regelfrågor. Bristen på arbetskraft har ju sin orsak i att försäkringssystemet har en upp-
läggning som inte gynnar arbetskraftsutbudet. Vi har en alltför omfattande
förtidspensionering, och vi är alltför njugga mot de flyktingar som vill ut i
arbetslivet. De exempel som Lahja Exner hämtar från Skaraborg bl.a. hand-
lar om små, futtiga försök i förhållande till vad som borde göras åt flyktingars
rätt till arbete.

Så till det som jag skulle vilja kalla stolliga förslaget från regeringen om
att vi, när vi har brist på arbetskraft, skall ha ökad semester. Nu kommer ett
förslag om hur vi med lagstiftning skall stimulera människor att arbeta på
semestern. Tala om turer! Jag vill använda Lahja Exners egna ord om att
misshushållning är farligt. Det är helt riktigt! Men denna misshushållning
har delvis sin orsak i att regeringen inte har velat hushålla med den arbets-
kraft som står till buds.

Anf. 13 BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Fru talman! Tyvärr måste jag konstatera att socialdemokratin i alltför hög
grad är fast i gammalt fyrkantigt tänkande.

De här förslagen, Lahja Exner, som vi har lagt – jag skall inte nämna alli-
hop utan bara fem av de större – innebär att minst 2 000 handikappade män-
niskor får arbete utöver dem som i dag har arbete. Det handlar om männi-
skor som i dag i onödan är antingen förtidspensionerade eller öppet arbets-
lösa. Med vårt förslag om förstärkning och beläggning av det sönderkörda
grusvägnätet, som har fått förfalla under 1980-talet, får ett par tusen årsarbe-
tare ett produktivt arbete samtidigt som de gör stor nytta för framtiden.

Med vårt förslag om att bredda de små högskolorna med ett par hundra
miljoner kronor och med en ungefär lika stor satsning på fasta forskningsre-
surser skapas också ett stort antal fasta arbetstillfällen. Det viktiga är emel-
lertid att det skapar en framtida arbetsmarknad och en framtida produktivi-
tet som är av stort värde.

Eftersom ett nytt jobb enligt de siffror som regeringen brukar redovisa
kostar ca 150 000 kr. innebär vårt förslag om att förstärka de regionalpoli-
tiska anslagen för landsbygdsutveckling med ca 1 miljard kronor att det ska-
pas ungefär 7 000 nya jobb i områden där vi i dag har höga arbetslöshetstal
på mellan 3 och ända upp till 12 %, om man räknar dem som inte har fast
jobb. Våra förslag om satsningar på alternativa energislag ger samma effekt.
Detta sparar på direkten en massa arbetslöshetspengar. Vi har ca 75 000
människor på årsbasis som trots de goda konjunkturerna uppbär arbetslös-
hetspengar. Jag vädjar till socialdemokraterna: Sluta tänka på rikstal! Vi har
för heta områden där arbetsmarknaden behöver dämpas, men vi har också
dåliga områden. Kommunerna i dessa områden är faktiskt socialdemokra-
tiskt styrda. Jag vill inte påstå att detta är orsaken till de höga arbetslöshets-
talen, men socialdemokraternas ointresse av att reda upp i de utsatta områ-
dena är förvånande. Kommunerna i dessa områden är faktiskt socialdemo-
kratiskt styrda.

Anf. 14 LAIJA EXNER (s) replik:

Fru talman! Den ekonomiska politiken kommer så småningom att debat-
teras här i kammaren. Detta gäller även regionalpolitiken, som vi för närva-

rande arbetar med i utskottet. Men jag vill ändå göra en del reflexioner med anledning av det som Elver Jonsson, Börje Hörnlund och Sonja Rembo sagt i denna debatt.

Det är riktigt och det är glädjande att vi har en mycket bred uppslutning bakom den svenska arbetsmarknadspolitiken både här i riksdagen och i hela det svenska samhället. Det är klart att detta är någonting som inte har kommit av sig självt, utan det är resultatet av ett långsiktigt och uthålligt arbete. Jag vågar ändå tvivla på att de borgerliga i regeringsställning skulle ha orkat så långt. Även om jag fullt och fast tror på Elver Jonssons goda vilja i denna fråga, tror jag att han skulle ha svårt att åstadkomma det han vill, när det skall ske i samarbete med t.ex. Sonja Rembo och Börje Hörnlund, som ju vill minska på resurserna till arbetsmarknadspolitiken.

Sonja Rembo och andra moderater tycker att det finns alldeles för mycket folk på arbetsförmedlingarna. Antalet anställda måste emellertid ställas i förhållande till de arbetsuppgifter som förmedlingarna har. Jag har här ett pressmeddelande från arbetsmarknadsstyrelsen av den 25 april. Man kan däri läsa att det för fem år sedan var mest arbetslösa som sökte jobb genom förmedlingen, medan i dag drygt hälften av dem som kommer till förmedlingen är anställda. Många vill ha en utökad arbetstid, och en stor grupp har tillfälliga anställningar. Det är klart att arbetsförmedlingen då kräver helt andra resurser för att de arbetsmarknadspolitiska instrumenten skall kunna sättas i händerna på folk.

Med anledning av det som Börje Hörnlund sade om de handikappade vill jag nämna att man med TUFFA-projektet skapat 1 200 nya jobb för arbetshandikappade ungdomar. Så nog vill jag påstå att vi också anstränger oss. Det är bra om Börje Hörnlund hjälper till i det arbetet.

När det gäller de 5 miljarder som Börje Hörnlunds parti vill ta ifrån arbetslöshetsförsäkringen vill jag ställa frågan: Hur tänker Börje Hörnlund lösa problemet med de 350 arbetslösa i Viskafors, som inte kan få arbetsförmedlarresurser?

Anf. 15 SONJA REMBO (m) replik:

Fru talman! Det hjälper ju inte hur mycket pengar man än lägger ned på arbetsmarknadspolitiska åtgärder, och det hjälper inte om vi är aldrig så eniga i denna riksdag om inriktningen att arbete och utbildning är bättre än sysslolöshet, om vi inte har en fungerande ekonomi som ger möjligheter för en fungerande arbetsmarknad. Ju sämre ekonomin är, desto mer urholkas möjligheterna att föra arbetsmarknadspolitik.

Vi har i många år från moderat håll här i kammaren kritiserat just detta, att omfattningen av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna riskerar att bli så stor att dessa åtgärder konkurrerar med de riktiga jobben. Ett sätt att förhindra detta är att vi får en effektivare arbetsförmedling, som faktiskt kan förmedla jobb utan att man med varje jobb skickar med bidrag. Vi är på väg att hamna i den situationen att ingen kan få ett jobb utan bidrag. Vi har i motioner och reservationer pekat på hur t.ex. inskolningsbidraget riskerar att föra in ungdomarna i ett bidragsberoende, när de inte kan få ett jobb på normalt sätt utan måste gå via arbetsförmedlingen för att få ett bidrag till arbetsgivaren för att denne skall anställa ungdomar.

Det pressmeddelande som Lahja Exner hade i sin hand har jag också här. Det finns mycket intressant att notera i det pressmeddelandet. Det sägs bl.a. att tillfälliga anställningar ofta slutar i arbetslöshet och att de arbetslösa i sin tur ofta går till tidsbegränsade anställningar. Detta är det vikariatelände som vi moderater pekat på i många år. Vad är Lahja Exner beredd att göra för att öka effektiviteten? Detta gäller i väldigt stor utsträckning kvinnorna inom vård- och omsorgssektorn. De går från vikariat till vikariat, från en tillfällig anställning till en annan, och de får aldrig en fast fot på arbetsmarknaden. Detta är ett problem. Orsaken till detta är emellertid snarast att finna i att vi har för mycket lagstiftning och för många möjligheter till ledighet med bibehållen anställning. De som av olika skäl är borta måste ersättas med vikarier, och det ger för litet av trygghet för dem som står utanför den reguljära arbetsmarknaden. Vi har fått ett A-lag och ett B-lag på arbetsmarknaden. Det är i stor utsträckning lagstiftningen som åstadkommit detta. Vad vill Lahja Exner göra för att lösa upp den knuten?

Anf. 16 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag kan instämma när utskottets talesman säger att det är fråga om långsiktigheten i arbetsmarknadspolitik. Det är helt riktigt. Vi behöver också de fasta spelregler som jag efterlyste i mitt inledande anförande. Jag tror emellertid att regelsystemet med en stelbent byråkrati här är en av knepigheterna.

Lahja Exner sade att hon tvivlar på att en annan regering och en annan politisk majoritet skulle kunna åstadkomma någonting bättre. Vi behöver väl inte sia om framtiden, utan vi kan lika gärna se i backspegeln. Att man i den extrema lågkonjunktur som vi hade åren 1976–1982 kunde klara dessa uppgifter med näst intill lika låga arbetslöshetstal som vi har i dag talar väl sitt tydliga språk.

Vi är överens om analysen av läget och om att det är nödvändigt att vi går vidare. Det är då intressant att konstatera att utskottsmajoriteten är betydligt försiktigare än de utskottsledamöter som står bakom reservation nr 1. Så visst finns det hopp om, Lahja Exner, att även andra politiska riktningar skulle kunna ta ett offensivt grepp på detta område.

Än en gång till regelsystemet. Vi tycker att socialdemokraterna alltför mycket har hängett sig åt sådant som diskriminerar kvinnorna på arbetsmarknaden och förhindrat flyktingar att komma in på arbetsmarknaden. Man har gjort alltför litet för de handikappades möjligheter att få arbete. Varför inte öka på antalet platser i Samhall eller satsa på TUFFA-projektet som Lahja Exner talade så väl om? Varför inte ge arbetsmarknadsstyrelsen de pengar man begärt?

Jag kommer tillbaka till att vi behöver den förnyelse som också socialdemokraterna talar om men där man inte har kommit så långt. Man håller väldigt hårt fast vid de offentliga monopolen. Lahja Exner sade, och det vill jag instämma i, att arbetslivet bör vara nationens främsta tillgång. Men för att det skall bli så krävs det att förnyelsens anda tränger in både i riksdagshus och i kanslihus.

Anf. 17 BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Fru talman! När man hör socialdemokraternas företrädare i utskottet får man faktiskt tanken att socialdemokraterna anser att det är bättre att ha folk i dyra arbetsmarknadspolitiska åtgärder, som inte är produktiva, än att lägga motsvarande pengar på att skapa ordinarie arbetstillfällen. Jag måste faktiskt fråga statsrådet om detta också är hennes linje. I så fall stämmer det väldigt dåligt med de olika uttalanden som den nye finansministern gjort sedan han kom till makten.

Lahja Exner verkar litet upprörd över att vi föreslår att ett antal tjänster skall tas bort på det centrala AMS. Vi föreslår emellertid inte att man tar bort en enda tjänst på fronten, dvs. ute på arbetsförmedlingarna. Jag är övertygad om att oavsett vem som skall regera framöver blir det en viktig uppgift att faktiskt kraftigt minska på de centrala verken. De nuvarande förhållandena är en kvarleva från svunna tider. I dag är utbildningsnivån lika hög ute i landet. Dessutom står de lokala arbetsförmedlarna närmare verkligheten. Därmed blir deras kompetens högre. Jag tror att en av de viktigaste åtgärderna för att vi skall få fart på Sverige faktiskt är en kraftig bantning av den centrala byråkratin för att man i stället skall kunna satsa mer på dem som har kontakt med verkligheten.

Lahja Exner tog även upp frågan om Viskafors. Svaret på den punkten är mycket enkelt: Målsättningen måste vara att problemen för dem som där blir arbetslösa inte klaras genom kontant arbetslöshetsersättning utan genom nya ordinarie arbetstillfällen.

Jag börjar tro att det egentligen bara är centerpartiet här i landet som står för arbetslinjen. Våra förslag innebär att vi slipper en massa onödig arbetslöshet i de utsatta kommunerna. Härigenom bidrar vi inte heller till överhettningen, utan våra förslag skapar en stabilare ekonomi. Jag beklagar den socialdemokratiska utskottslinjen.

Anf. 18 LAHJA EXNER (s) replik:

Fru talman! I min föregående replik råkade jag tala om 1 200 nya jobb i TUFFA-projektet. Jag avsåg emellertid projektet för unga handikappade.

Elver Jonsson talade om situationen i början av 1980-talet då vi hade en borgerlig regering. Jag vill inte påstå att ni inte kämpade för att upprätthålla sysselsättningen. Men hur såg det då ut i samhället? När man träffade ungdomar i skolorna sade de ofta: Det är ingen idé att skaffa sig en utbildning – det är ingen idé att utbilda sig till arbetslöshet. De saknade helt enkelt framtidstro.

Hur såg det ut på våra arbetsförmedlingar? Vad sade våra arbetsförmedlare? De sade att det var en mardröm att på morgnarna bege sig till jobbet, eftersom de visste att de under dagen skulle komma att träffa hundratals människor, som inget hellre ville ha än arbete och de ingenting hade att erbjuda.

Till Börje Hörnlund vill jag säga att den centrala byråkratin under de år då vår nuvarande finansminister Allan Larsson var generaldirektör på arbetsmarknadsverket faktiskt minskades med mer än 500 personer.

Förste vice talmannen anmälde att Elver Jonsson och Sonja Rembo anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 19 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN:

Fru talman! Jag skall först be om ursäkt för att jag har problem med röst-
ten. Om jag inte är lika utförlig som jag hade tänkt, så beror det på detta.

Väldigt mycket har ju redan nu framkommit i den här debatten, och jag
skall därför försöka att hålla mig till de litet mer principiella frågorna. Det
är ju ändå tankarna om arbetslivet och vad vi vill med arbetsmarknaden som
styr vårt agerande i de frågor som behandlas i dag.

När man lyssnar till den här debatten slås man av att det, som en del också
har påpekat, till stora delar råder en väldig samsyn mellan partierna och över
blockgränserna när det gäller kampen för att verkligen se till att arbete är
det som skall gälla. I fråga om andra delar går åsikterna ganska vida isär.

Jag har när jag lyssnat på debatten i dag suttit och tänkt på att man, om
man skall förändra på ett trovärdigt sätt, måste orka se hela verkligheten.
Det finns i dessa debatter en tendens till att måla bilden antingen i svart eller
i vitt. Det tjänar ingenting till att måla hela arbetsmarknaden i svart, lika
litet som det tjänar någonting till att bara se det positiva. Jag tycker att en del
företrädare för de borgerliga partierna i mångt och mycket låter som trötta
speldosor, som spelar precis samma toner hela tiden.

Visst behövs det förnyelse, säger Elver Jonsson, och förnyelsen behöver
tränga in i både riksdag och kanslihus. Det har han nog rätt i, och så har
nog också skett till stora delar. Men kanske behöver det också tränga in litet
förnyelse i folkpartiet.

Medan vi håller på med dessa debatter om vad som behövs och inte be-
hövs, måste jag ändå konstatera att man på många vis redan i dag är i full
färd med att försöka förbättra och förändra arbetsmarknadens funktion och
att ytterligare förstärka arbetslinjen. Vi socialdemokrater duckar verkligen
inte för att försöka beskriva problemen, vilket jag också tycker har märkts i
regeringens agerande under de senaste månaderna.

Några av dessa problem har också berörts här i dag. Man kan inte nog
bedyra att t.ex. kostnadsutvecklingen är ett problem. Om vi inte kommer åt
detta problem kan det på sikt – och det kan röra sig om en ganska kort tid –
hota jobben i stora delar av landet.

Produktiviteten är alldeles för låg. Den ökning av tillväxten som vi har
haft under de senaste åren beror till stora delar på att vi har ökat arbetsutbu-
det, att vi jobbar fler arbetstimmar, och den beror till mindre del på att vi
faktiskt har lyckats höja produktiviteten.

Vi har varit framgångsrika i fråga om utbudspolitik, något som Elver
Jonsson och jag också diskuterade vid ett tidigare tillfälle. Han säger i dag
att vi har gjort försök. Det försöket, om det nu skall betecknas som ett för-
sök, är mycket framgångsrikt. Man har verkligen koncentrerat sig på just
utbudsfrågor, och bara det senaste året har det tillkommit motsvarande
50 000 årsarbetande på den svenska arbetsmarknaden. Trots att vi har en låg
arbetslöshet, trots att arbetskraftstalet är så högt och trots att kvinnorna till
så stor del finns på arbetsmarknaden, har vi ändå höjt utbudet.

Men det som är problemet och som vi borde diskutera mer, och som också
hör i hop med allt detta, är att utslagningen i arbetslivet fortfarande är så
betydande. Detta beror ju inte i första hand på socialförsäkringssystemen.

De behöver ses över, och de behöver bättre anpassas till arbetslinjen. Det arbetet pågår också.

Arbetsmiljön är i detta sammanhang av avgörande betydelse. Det är på detta område som det är nödvändigt att göra stora insatser, eftersom arbetsmiljön till så stor del är avgörande för alla de frågor vi har diskuterat i dag. Mycket av ökningen av arbetskraftsutbudet äts ju upp i andra änden av skador och förslitningar. Det är också produktivitetshöjande att kunna förändra arbetsmiljön och arbetsorganisationen. Här räcker det inte att lita på ord, utan här måste vi se mer av handling. Därför måste vi diskutera sådant som avtal och lagstiftning, och därför har vi kunnat ta till arbetslivsfonden, som jag tror väldigt mycket på.

Arbetsmarknadspolitiken är ju i Sverige en mycket viktig del i den ekonomiska politiken, och där skiljer vi oss från många andra länder. För mig som minister finns nog inget viktigare än att vi skall fortsätta att hålla fast vid den fulla sysselsättningen. På den punkten, Sonja Rembo, har vi inte halkat efter andra länder. Tvärtom ligger vi långt före. Jag tar i stort sett varje vecka emot besökare från länder där man vill försöka komma lika långt som vi har gjort. Vi får därför aldrig tappa perspektivet över vilken arbetsmarknad vi har och vilka möjligheter som i dag finns för människor av alla sorter att få arbete i vårt land.

Även om vi har kommit så här långt, måste vi gå vidare, och det gör vi. Hur skall vi förstärka den fulla sysselsättningen när det gäller deltidsarbetslösheten, de handikappade, invandrarna och människor i glesbygden? Det är detta som det här betänkandet, liksom andra betänkanden som senare kommer att debatteras i riksdagen, handlar om. Det handlar om hur vi ytterligare skall kunna effektivisera också våra olika anslag och verk, så att de förstärker arbetslinjen.

Det handlar också om att höja kompetensen och utbildningsnivån för att kunna gå in i nästa årtionde med en väl rustad arbetskraft som kan vara rörlig och flexibel utifrån dess egna förutsättningar. Vi har i stora stycken uppnått detta redan i dag, men det är mycket ojämnt fördelat mellan män och kvinnor och mellan arbetare och högre tjänstemän. Regeringen kommer att återkomma med förslag på detta område.

Vi har inte i dag samma arbetsmarknad som för tio år sedan, och vi kommer att ha en helt annan arbetsmarknad om tio år. Den strukturomvandling som behövs i industrin måste faktiskt underlättas just för att resultatet inte skall bli arbetslöshet eller att de regionala problemen förstärks.

Jag vill påstå att vi i dag har en till stora delar flexibel och rörlig arbetsmarknad, men det finns många delar inom arbetsmarknadspolitiken och socialförsäkringssystemen som kan bli ännu mer inriktade på just arbetslinjen. Även i detta sammanhang handlar det mycket om att arbetsmiljöarbetet måste inriktas på att förebygga skador i stället för att bota dem när de redan har uppstått. Det finns väldigt många förslag om detta, och de närmaste åren kommer att visa hur långt vi kan komma på detta område.

Mycket har hänt, men väldigt mycket återstår. Parterna, enskilda företag och arbetsgivare, forskare, regering och riksdag – allt fler strävar i dag emot att ge arbetet ett större innehåll. Arbetsmarknadsverket har i hög grad för-

ändrat sitt arbete under de senaste åren, vilket Lahja Exner har berört, och det arbetet fortsätter.

Den ekonomiska politiken, arbetsmarknadspolitiken, arbete åt alla, arbetsmiljö och inflytande, ny arbetsorganisation och kompetensutveckling – detta är ord som kommer att präglade 90-talets diskussion om arbetsmarknaden.

Jag träffade en skolklass från Göteborg här utanför. Det är ju deras arbetsmarknad, deras möjligheter att få arbete, som vi nu skall förbereda. Ungdomarna ställer i dag mycket stora krav på sina arbeten. De ställer krav på arbetsmiljön, på att jobben skall vara utvecklande och innehållsrika. De ställer också krav – och kan förhoppningsvis i framtiden göra det i ännu högre grad – på att få arbete där de bor och inte behöva flytta i den utsträckning som många ungdomar i dag tvingas till. Allt fler arbetsgivare inser också att deras chans att kunna rekrytera arbetskraft i framtiden är att förändra insidan av arbetsplatserna.

Så visst skall vi tala om att förändra och förbättra systemen, men vi skall tala minst lika mycket om innehållet i jobben och vad arbetsgivarna och arbetstagarna tillsammans kan förändra på sina arbetsplatser. Inte minst handlar detta om kvinnornas villkor på arbetsmarknaden, eftersom det är kvinnorna som har en stor del av problemen.

Många av de konkreta frågor som har varit uppe till debatt har utskottets talesman berört och till stor del svarat på. Det förslag från regeringen som nu behandlas kommer att förstärka arbetslinjen, men vi är ännu inte nöjda. De svaga grupperna måste ägnas ännu större uppmärksamhet. Det är detta som jag koncentrerar en stor del av mitt arbete på. Jag lovar att i detta sammanhang noga följa utvecklingen av de flexibla lönebidragen, om man nu får utfästa löften.

Det är min avsikt att det senast till hösten skall finnas ett förslag om en ny arbetsförmedlingslag på riksdagens bord, Elver Jonsson.

Jag vill avslutningsvis reflektera litet över det som Anna Horn af Rantzien tog upp, nämligen vilket värde arbetet egentligen har. Jag har ofta retat mig på att man talar om att kvinnorna började arbeta på 60-talet, för då gick de ut på arbetsmarknaden. Men det finns ju så mycket arbete som inte är lönearbete. Det är inte alla av oss som vaknar varje dag och tänker: Tjoho vad kul, i dag skall jag gå till jobbet! I dag skall det bli ytterligare en utvecklande och rolig arbetsdag i en bra arbetsmiljö, och jag får träffa arbetskamrater. Tvärtom vaknar många av oss och fasar inför tanken att gå till jobbet ännu en dag. Man går dit bara därför att försörjningen behövs.

Arbetsmarknadspolitik är i dag i stor utsträckning att inte bara tala om rätten till ett arbete, utan också tala om innehållet och värdet i arbetet och rätten till det goda arbetet, som man många gånger litet vagt uttrycker det. Det är den rätten som förstärks om vi lyckas driva arbetslinjen och hjälpa fler svaga grupper ut på arbetsmarknaden.

Men vi behöver också förstärka möjligheterna att förändra arbetsmiljön och arbetsorganisationen i företagen. Där behöver staten gripa in med lagstiftning och ekonomiska incitament, och det behövs starka parter på arbetsmarknaden. Man kan inte lita på att alla arbetsgivare av egen fri vilja ägnar sig tillräckligt mycket åt detta arbete.

Anf. 20 SONJA REMBO (m) replik:

Fru talman! Mona Sahlin sade att oppositionen låter som trötta speldosor. Ja, man blir onckligen litet trött, fru talman, när man år efter år diskuterar arbetsmarknadspolitik och arbetsmarknadsfrågor som om det handlade om nya åtgärder, nya bidrag, nya stöd. Samtidigt för regeringen en politik på andra områden som leder till problem på arbetsmarknaden. Det var precis detta jag diskuterade i mitt anförande.

Den nya AMS-chefen Göte Bernhardsson säger i en intervju: Det avgörande är hur vi klarar konkurrenskraften. Det är detta som är den stora sanningen i de här sammanhangen.

Det hjälper inte att vi sedan talar aldrig så vackert om svaga grupper och hur vi skall skapa arbete för handikappade och ungdomar och för alla dessa grupper som har problem i dag. Problemgrupperna är i dag i stort sett lika stora som de alltid har varit.

Vi har i Sverige egentillverkade ekonomiska problem. Det är skattepolitiken, bostadspolitiken, fondsocialismen och socialförsäkringssystemen som åstadkommer problemen. Inte minst har vi problem med att människor inte är kvar på jobbet. Hela tillskottet av arbetskraft äts upp av frånvaron.

Jag vill få en kommentar från arbetsmarknadsministern när det gäller problemen med frånvaron. Det är ett av de verkligt stora problemen på svensk arbetsmarknad i dag. Det är inte rimligt att påstå att frånvaron beror på att arbetsmiljöproblemen har blivit så mycket större efter det att vi infört en omfattande arbetsmiljölagstiftning. I så fall bör vi se över arbetsmiljölagstiftningen och se efter vad det är för fel på den, eftersom den tydligen är kontra-produktiv.

Arbetsmarknadsministern nämnde att vi får en ny arbetsförmedlingslag till hösten. Det gläder mig att höra. Jag utgår ifrån att den innebär att monopolet bryts för arbetsförmedlingsverksamhet och att vi släpper in alternativ och nya friska krafter. Det behövs sannerligen på det området.

Anf. 21 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Arbetsmarknadsministern sade så många goda saker som det inte finns anledning att polemisera emot utan möjligen stryka under. Tankar i principfrågor styr vårt handlande. Ja, visst är det så, men det kan vara en besvärande påminnelse.

Mona Sahlin säger att man måste orka se hela verkligheten. Det är helt riktigt. Det gäller för oss alla att leva upp till det.

Jag fick ett glatt tillrop om att det kanske behövs litet förnyelse också i folkpartiet. Jag tackar för det. Det är ganska hoppfullt när en socialdemokratisk minister har en sådan god liberal åsikt och tar sådana ord i sin mun. Vi behöver ständigt förnya oss. Tack för den gemenskapen.

Mona Sahlin säger att vi inte får ducka för att beskriva problemen. Det är helt riktigt. Men Mona Sahlin skulle ha varit med i slutet av 70-talet då jag som stackars ordförande i arbetsmarknadsutskottet fick stå här i kammaren och ta emot en skur av socialdemokratiska tillmälen för det som då sades om att beskriva verkligheten. Dagens kritik är bara en mild västanfläkt i jämförelse med den propaganda som då framfördes. Också utskottets talesman sade här att t.o.m. AMS-personalen var genomsyrad av denna propagandis-

tiska inställning. När man läser det statistiska materialet ser man att det inte fanns grund för en sådan inställning.

Mona Sahlén talade om att vi måste ta tag i problemen när det gäller utslagningen. Vi är här inne på något mycket viktigt. Självfallet är socialförsäkringssystemet en del i detta, men det har skett en förlösande tillnyktring som kan inkasseras.

Arbetsmiljön är viktig. De unga ställer krav, och det är helt riktigt. Men det kan inte vara fel att vi också ställer krav på den unga generationen. Det är också att visa den unge respekt.

Jag skulle vilja att arbetsmarknadsministern när det gäller frågan om utslagningen också tar med det som statsråden väldigt sällan talar om, nämligen den utslagning som sker i anledning av det alltför stora bruket av droger, och då framför allt alkohol. Vi har inte helnykterhet på alla våra arbetsplatser. Det skulle vara välgörande om både socialministern och arbetsmarknadsministern talade om detta. Sådana ord kan också styra ett handlande.

Fru talman! När det gäller invandrades och flyktingars möjlighet att få ett arbete återstår det mycket att göra. Där behövs det betydligt mer offensiva åtgärder.

Sedan vill jag tacka för löftet att vi senast till hösten får en ny arbetsförmedlingslag. Jag får möjligen be om ursäkt för att jag har tjatat, men vi skall veta att det nu är den tredje ministern som ger det här löftet. Jag är ändå optimistisk. Skall vi säga tredje gången gillt, fru statsråd?

Anf. 22 BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Fru talman! Anser statsrådet att det är tillfredsställande att ett antal kommuner har arbetslöshetsstal på 0,2–1 %, medan ett rätt stort antal andra kommuner har en arbetslöshet på 7–9 %? Om man ser till de människor som finns utanför ordinarie arbetsmarknad är Pajala den kommun som ligger högst med en arbetslöshet på 12,7 %. Arbetslösheten är alltså 63 gånger så stor i Pajala som i Danderyd.

Om svaret på frågan är nej, vilket jag förutsätter, varför görs då inte mer för att få litet jämnare siffror över landet? Jag vet att arbetsmarknadsministern inte ensam kan göra någonting åt detta. Det är regeringen som helhet, alla ministrar tillsammans, som kan göra något.

I den arbetsmarknadspolitiska debatten, och i diskussioner över huvud taget, inte minst med regeringen, är det egentligen bara rikssiffror som gäller. Jag anser för min del att regeringen måste kosta på sig att se helheten och göra en analys av arbetslösheten på riksnivå.

Vi har genom att vidta rätt åtgärder möjlighet öka vår mycket låga tillväxt. Det kan inte vara något fel i att fler hjälper till att höja vår bruttonationalprodukt. Det kommer att ge resultat.

Jag har egentligen ingen kritik att rikta mot de vackra ord arbetsmarknadsministern sade från talarstolen för ett tag sedan och de målsättningar hon hade. Det är bara det att de inte riktigt stämmer med de konkreta åtgärder som regeringen föreslår. Om vi vill ha en högre produktivitet i framtiden måste vi ta krafttag för att höja utbildningsnivån över hela landet. Vi måste vidta kraftfulla åtgärder för att förbättra uppbyggnaden av infrastrukturen. Då ger sig detta av sig självt på ett bra sätt.

Anf. 23 KARL-ERIK PERSSON (vpk) replik:

Fru talman! En förbättring av arbetsmiljön är av stor betydelse för att minska utslagningen på arbetsplatserna, sade arbetsmarknadsministern, och det håller jag helt med om. Men jag tror inte att det enbart är arbetsmiljön som är helt avgörande för utslagningen på arbetsmarknaden. Den bristande företagsdemokratien på arbetsplatserna och den bristande ekonomiska demokratin på arbetsmarknaden är också bidragande orsaker till den utslagning som sker. Att människor inte kan försörja sig på sin egen lön är också en bidragande orsak till utslagningen.

Om man kommer till rätta med de problemen tror jag inte att den stora arbetskraftsbrist som alla talar om i dag skulle behöva vara så stor. Vi har under den senaste tiden ökat antalet förtidspensionärer och socialbidragstagare.

De handikappade måste också komma in på arbetsmarknaden. Främjandelagen skulle göra det möjligt för dessa att komma ut på arbetsmarknaden. Det skulle vara intressant att veta när och hur man använder främjandelagen. Såvitt jag förstår tar företagen knappt hand om de anställda i den egna industrin som får ett handikapp, och mycket mindre hjälper företagen dem som står utanför arbetsmarknaden att få ett ordinarie arbete om de har ett handikapp.

Det är beklämmande att så många människor som skulle kunna göra en insats, om än inte en hundraprocentig insats, inte får en möjlighet att känna värdet av att ha ett arbete. Den lag som kom till och som skulle vara så bra har jag inte sett något resultat av. Det tycker jag är synd.

Anf. 24 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN:

Fru talman! Jag vill till Sonja Rembo säga att konkurrenskraften, och därmed också kostnadsutvecklingen, är mycket central. Det var därför som jag började mitt anförande med att beröra de problemen. Jag hoppas att ingen här i kammaren hyser något tvivel om att regeringen verkligen avser att lösa de problemen. Det tycker jag att regeringens agerande under de senaste åren har visat. Detta är också en förutsättning för att vi skall kunna klara att lösa problemet med de svaga grupperna.

Om sysselsättningen börjar vika vet vi att de som får problem först är de svaga orterna i landet och de svaga grupperna. Det är därför som jag tycker att det är viktigt att tala om de grupperna.

Sonja Rembo ville ha en kommentar till frånvaron. När man har ett så högt arbetskraftstal som det vi har i Sverige, närmare 85 % av alla svenskar är ute i arbetslivet på ett eller annat sätt, har vi också med många av de svaga grupperna. De har en högre frånvaro än de friska och starka. Jag anser att det är mycket viktigt att känna till detta, vilket jag försöker betona varje gång den här frågan kommer upp till debatt. Då måste man se till denna helhet. Därmed inte sagt att frånvaron inte är ett problem, men har man en sådan ambition och vid ett så högt tal som Sverige har kan frånvaron till viss del förklaras på det sättet. I andra länder, där frånvaron är lägre, finns inte dessa grupper över huvud taget ute på arbetsmarknaden. När det gäller det arbete som jag och Sonja Rembo utförde tillsammans i arbetstidskommittén kan man nog säga att också förslaget om mer flexibla arbetstider förhopp-

ningsvis kommer att påverka frånvaron. Jag vill ändå hävda att arbetsmiljön och det höga arbetskraftstalet fortfarande är de viktigaste orsakerna.

Elver Jonsson påminde mig hur han under 70-talet i riksdagen hade lyssnat till de socialdemokratiska företrädarna. Under 70-talet var jag en tonåring som var orolig för om jag skulle få något jobb. Då var arbetslösheten bland ungdomar i min ålder ett ganska stort problem. Därmed inte sagt någonting annat än att den politiska debatten inte alltid präglas av att man verkligen lyssnar på varandra. Det kan jag hålla med om. Låt oss ändå erkänna att för de ungdomar som i dag växer upp är framtidsvisionen och förhoppningarna stora jämfört med vad de var för många av den yngre generationen som då fanns på arbetsmarknaden när problemen var större. Det är därför som det är så viktigt att arbetsmarknaden är stark, för att vi skall kunna klara konkurrenskraften och kostnadsproblemen, inte minst för ungdomarnas skull.

Till Börje Hörnlund vill jag säga att jag naturligtvis svarar nej. Det är inte tillfredsställande att det är så stora skillnader. Det är också viktigt att dyka bakom rikssiffrorna. Rikssiffror betecknar ett genomsnitt, på samma sätt som man säger att den genomsnittliga inkomsten för en svensk är si eller så hög. Ett sådant genomsnitt finns ju inte. Antingen tjänar man mer, eller också tjänar man mindre. Det förhåller sig likadant med dessa siffror. Man måste ändå säga att det görs mycket – sedan kan man ha olika åsikter om huruvida det görs tillräckligt mycket och om åtgärderna är de rätta. Arbetslösheten har också sjunkit i stora delar av inlandet och glesbygden. Därmed är inte sagt att problemet är borta. Min utgångspunkt är att den ekonomiska politiken och de svåra beslut som ligger framför oss är så viktiga just för glesbygden och inlandslänens skull. Det är inte minst för deras skull som vi måste ha en stark ekonomisk utveckling. Det är därför som regeringen måste fatta många av de svåra beslut som den har fattat och som fortfarande ligger framför oss.

Men jag vill ge Börje Hörnlund rätt i den delen att vi ofta ställer storstad mot glesbygd. Jag är fullt medveten om att storstaden – i varje fall min hemstad – inte orkar växa speciellt mycket mer än vad den har gjort om barnomsorgen, sjukvården, kollektivtrafiken, bostäder och en vettig miljö skall kunna klaras. Jag tror att storstad och glesbygd har betydligt mer att hämta i att förstå och dela med sig av resurserna till varandra. Där hoppas jag mycket på den regionalpolitiska proposition som riksdagen skall diskutera framöver.

Jag vill ge Karl-Erik Persson rätt i att arbetsorganisationen är viktig, också för arbetsmiljöproblemen. Bakom begreppet arbetsorganisation döljer sig – som jag ser det – att ge de anställda större inflytande och möjlighet att påverka hur arbetet skall läggas upp. Där ligger också många av lösningarna till att ge innehållet i arbetet och arbetsmiljön en annan dimension än vad detta ofta har.

Anf. 25 SONJA REMBO (m) replik:

Fru talman! Arbetsmarknadsministern sade att kostnadsutvecklingen är av central betydelse, och det är den. Hon sade också att regeringen vill göra någonting åt kostnadsutvecklingen, men jag kan bara konstatera att regeringen inte gör särskilt mycket. Det är vi moderater som visar vägen mot en

politik som kan skapa förutsättningar för en fungerande arbetsmarknad – det måste til syvende og sidst vara den viktigaste oppgiften.

Med den politik som regeringen för ökar dess värre kostnadsläget. Det finns en risk med alla dessa åtgärder som Mona Sahlin sade att hon har ambition att vidta. Risken är påtaglig att statsmakterna tar på sig ännu fler oppgifter och ännu högre kostnader för att gå in på arbetsplatser och styra och dirigera enskilda arbetsgivares och arbetstagares förhållanden. Det kostar pengar samtidigt som det är ineffektivt.

Jag vill nämna ett exempel i AMS årsberättelse från förra verksamhetsåret. Ett högteknologiskt företag, Cadett AB i Kista, behövde utöka sin personal, och man hade därför planerat en stor annonskampanj. Men företaget fick besök av rekryteringskonsulenter från arbetsförmedlingen, och så, de fick fram namn och gjorde en första gallring där urvalet var perfekt. Nu har Cadett AB anställt de sju kvalificerade personer som man efterfrågade, utan att det kostat företaget ett öre. "Men jag hade gärna betalt för de här tjänsterna", säger verkställande direktören. Företaget har nu en egen kontaktperson vid arbetsförmedlingen i Kista. "Nu inser jag att den resursen halverar personalchefens jobb", fortsätter företagens VD.

Det är klart att om man använder skattemedel på det här sättet så blir det dyrt. Detta innebär ett direkt företagsstöd som strider mot EG:s regler. Jag vill gärna höra arbetsmarknadsministerns kommentar till detta. Är detta AMS oppgift? Vad anser arbetsmarknadsministern om att använda skattebetalarnas pengar på det här sättet? Detta var ett exempel på hur statlig byråkrati och statliga monopol ger sig in på verksamheter där man icke har att göra och hur detta skapar kostnader och ineffektivitet på andra områden. Det var ett belysande exempel på hur nödvändigt det är att minska den statliga byråkratin och interventionen på arbetsmarknadens alla områden. Då skulle vi kanske få en fungerande arbetsmarknad, där människor får arbetsoppgifter som de tycker är roliga och meningsfulla, och som ger en inkomst som de kan leva på. Det är den typ av politik vi behöver, Mona Sahlin.

Anf. 26 BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Fru talman! Jag måste erkänna att jag litet i smyg beundrar Mona Sahlin. Men det är en beundran på rätt plan. Jag beundrar henne för hennes arbete i arbetstidskommittén. Detta arbete resulterade i en stark tro på flexibla arbetstider. Jag hoppas att dessa tankegångar utvecklas vidare.

För min del ser jag gärna ett årsarbetstidssystem med stor flexibilitet inom denna ram, där olika människor har likartade sociala förmåner av grundtrygghetsmodell.

Jag ber att få tacka för den här debatten.

Anf. 27 CHARLOTTE BRANTING (fp):

Fru talman! Kampen för det glömda Sverige är en av folkpartiets allra viktigaste oppgifter. Med det glömda Sverige menar vi de människor som ofta glöms bort när resurserna fördelas och politiska beslut skall fattas. Det rör sig framför allt om de handikappade och deras familjer, människor som väntar på operation och behandling, gamla och sjuka på långvården, dementa, missbrukare, misshandlade kvinnor och många andra. Grunden för vårt en-

gagemang är värderingen att alla människor, också de som har det allra sämst ställt och de allra sämsta förutsättningarna, har rätt att leva ett fullvärdigt liv. Människor i det glömda Sverige är ofta så upptagna av att klara sina liv att de helt enkelt inte orkar att engagera sig och driva sin sak politiskt. De måste lita till andras intresse och engagemang.

Det här betänkandet, 1989/90:AU12, handlar mycket om just de handikappades situation. Jag tycker därför att det är viktigt att ägna några minuter åt detta, även om tidsschemat är pressat.

Det finns mycket i betänkandets majoritetstext som vi i folkpartiet tycker är bra, men i vissa lägen är socialdemokraterna alltför stelbenta, ekonomiskt kortsiktiga och alltför passiva när det gäller de här frågorna.

Som exempel vill jag nämna frågan om flexibla lönebidrag som har diskuterats här i dag. Mona Sahlín sade att hon noga skall följa hur det flexibla lönebidragssystemet utvecklas under hösten. Jag hoppas att detta för med sig att hon accepterar vårt förslag om att man skall införa flexibla lönebidrag i hela landet, vilket också AMS har föreslagit.

Vad som är viktigt med de flexibla lönebidragen är att man skall kunna justera bidragsnivån både uppåt och neråt beroende på vilken arbetsförmåga den handikappade har. Jag hoppas också att vi skall kunna komma överens om att lönebidragssystemet skall underlätta för handikappade att i framtiden i så stor utsträckning som möjligt komma ut på den reguljära arbetsmarknaden utan hjälp av bidrag.

Vi är medvetna om att ett flexibelt lönebidragssystem får vissa icke önskvärda konsekvenser. I reservation 7 hänvisar vi till att det till länsmuseerna utgår lönebidrag för i genomsnitt en tredjedel av alla anställda. Därför bör en noggrann analys göras av konsekvenserna för museer, kulturinstitutioner och ideella organisationer av de åtgärder som kan behövas för att kompensera bortfallet av lönebidrag.

Vuxna handikappade möter ofta betydande svårigheter med att komma ut på arbetsmarknaden. Men rätten till arbete måste ju gälla alla! Resurser som i dag används till förtidspensionering borde i större utsträckning användas för att ge handikappade arbete. En sådan omprioritering minskar slöseriet med mänskliga resurser och ökar framför allt livskvaliteten för de handikappade.

Den framrusande tekniken kan också ge större värdighet, större frihet och bättre möjligheter för många i arbetslivet.

Vi i folkpartiet har särskilt studerat det s.k. TUFFA-projektet, som också Lahja Exner var inne på. TUFFA står för Teknikupphandling För Funktionshindrade i Arbetslivet. Vi har noterat att det bedrivs ett mycket framgångsrikt arbete inom ramen för TUFFA-projektet för att få fram datorbaserade hjälpmedel till de handikappade. Vi tycker därför att det är väldigt underligt att regeringen inte kan satsa de pengar som AMS har begärt för att TUFFA-projektets målsättning skall kunna uppfyllas. Lahja Exner sade att man kan vara beredd att göra vissa omprioriteringar. Då borde man visa det genom att rösta för vår reservation beträffande TUFFA-projektet för att garantera att TUFFA-projektet kan fortsätta och utvecklas för att verkligen ge de handikappade större möjligheter till att använda datorbaserade hjälpme-

del, något som de handikappade så innerligt väl behöver och som betyder så oändligt mycket för dem.

Folkpartiet har under flera år framfört önskemål om ett utökat antal platser inom Samhall. Ofta är förtidspensionering det enda alternativet för en gravt handikappad som inte får plats på Samhall. Det finns all anledning att se över möjligheterna för t.ex. psykiskt utvecklingsstörda och andra gravt handikappade att i ökad utsträckning få arbete inom Samhallsgruppen. Det får inte vara så att lönsamhetstänkandet inom Samhall går ut över de sämst ställda.

Det handlar således inte om att man inte skulle satsa på lönebidrag. Det skall vi självfallet också göra. Det handlar om ett både och. Jag tycker det är sorgligt att kunna konstatera att Lahja Exner här i dag säger att man inte anser att man skall öka antalet platser på Samhall. Den senaste delårsredovisningen som vi fick i våra fack här i går visar att man i allra högsta grad behöver en sådan ökning på Samhall. Om man inte får en ökning, tvingas man ta till anställningsstopp under hösten. Det tycker jag skulle vara mycket olyckligt.

Det rådande arbetsmarknadsläget innebär att flera arbetshandikappade bör kunna komma in på den reguljära arbetsmarknaden. Trots detta har nyanställningsbehovet emellertid varit större än någonsin i Samhall. Det svåra sysselsättningsläget för arbetshandikappade verkar också i framtiden i allra högsta grad motivera en utökning för Samhall.

När det gäller de inbyggda verkstäderna vet vi att de har slagit mycket väl ut för de anställda. Nu tycker vi att det är hög tid att man släpper kravet på minst fem anställda. Alla realistiska möjligheter att anordna inbyggd verksamhet i företag bör tas till vara. Även småföretagarens resurser vad gäller de handikappade skall utnyttjas. Nog borde man väl kunna våga sig på åtminstone en försöksverksamhet när det gäller de små företagen och de som har under fem anställda för inbyggda verkstäder, eftersom man vet att det fungerar så bra. Är man, Lahja Exner, alltför rädd för fackets synpunkter för att våga sig på en sådan verksamhet, eller vad är det som stoppar socialdemokraterna i detta fall?

Till sist skulle jag vilja säga några ord om en reservation till AU11 som ännu inte har behandlats här, nämligen nr 30 om vuxenutbildning för personer med läs- och skrivsvårigheter. Det har nu visserligen tillsatts en utredning som brett skall studera vuxnas möjligheter att finansiera studier med huvudsaklig inriktning på vuxenstudiestödet, men den blir inte klar förrän den 1 juli 1991. Behovet finns redan i dag. Nog vore det rimligt att man skulle kunna få bidrag för studier i läs- och skrivkunighet. Jag tycker att det är väl befogat med ett bifall till reservation nr 30. Det vore dessutom ett bra sätt att fira läskunnighetsåret på.

Om arbetshandikappade söker arbetsmarknadsutbildning i det reguljära utbildningsväsendet, tycker vi i folkpartiet att de borde kunna beredas plats utan några begränsningar i fråga om högsta antal veckor eller deltagare. Givetvis skall man även i fortsättningen pröva behovet i varje enskilt fall. För samhället i stort skulle det inte kosta särskilt mycket pengar att bereda alla de arbetshandikappade arbetsmarknadsutbildning. Men det skulle vara livs-

avgörande för de arbetshandikappade om de fick en sådan möjlighet. Jag tycker inte att det är värdigt ett välfärdssamhälle att spara på sådana insatser.

Socialdemokraternas tal om att det är de som är garantin för förbättringar för de handikappade och alla de högstämda och fina saker som har sagts av Mona Sahlin och Lahja Exner tidigare här i dag klingar i alla fall i våra öron litet ihåligt, när vi märker att vi inte får stöd för de handikappförslag som vi för fram från folkpartiets sida. Man säger nej till en lång rad av förslag som skulle underlätta för de handikappade. Tydligen får folkpartiet gå i täten även i framtiden i kampen för det glömda Sverige och för att t.ex. föra fram de handikappades problem i ljuset och ge politisk röst åt dem.

Anf. 28 KERSTI JOHANSSON (c):

Fru talman! Även om debatten har pågått i ett par timmar och flera talare redan har varit inne på de frågor som tas upp i betänkande AU12 om arbetslivsfrågor, vill jag ändå i mitt inlägg i den arbetsmarknadspolitiska debatten speciellt ta upp de arbetshandikappades situation och deras rätt till arbete.

De senaste årens utveckling visar mycket tydligt att det, oberoende av konjunkturläge, krävs kraftfulla arbetsmarknadspolitiska insatser för att värna om handikappades rätt till arbete. Detta gäller insatser såväl för de handikappade som aldrig har fått något fotfäste i arbetslivet, som för dem som slås ut på grund av olika problem och brister i arbetslivet.

I dag är arbetskraftsbristen ett påtagligt problem inom flera sektorer. Samtidigt har vi nu fler personer än någonsin som står utanför arbetslivet på grund av förtidspensioneringar och långtidssjukskrivningar. Sammantaget har ungefär en halv miljon svenskar på detta sätt tappats bort i den arbetsmarknadspolitiska debatten. Denna situation är helt oacceptabel. Det är ett slöseri med både mänskliga och samhälleliga resurser. Det är en tragedi när människor som vill arbeta inte kan få en anställning.

Vi vet att ett stort antal av förtidspensionärerna och de långtidssjukskrivna både kan och vill ta ett arbete, förutsatt att de rätta förutsättningarna kan erbjudas. Ofta är det inte fråga om några oöverstigeliga hinder som måste övervinnas för att en handikappad skall kunna fungera i ett arbete – den största svårigheten kan vara att över huvud taget komma in på arbetsmarknaden.

Riksomfattande Samhall är ett viktigt instrument för att bereda arbete åt arbetshandikappade där behoven finns. För en del kan en kortare tids arbete inom Samhall vara en snabb väg ut i eller tillbaka till arbetslivet. För andra kan Samhall vara ett mera långsiktigt alternativ till förtidspension – en förtidspension som i många fall leder till sysslolöshet och social isolering.

I reservation nr 17 – som är gemensam för centern, folkpartiet och miljöpartiet – har vi pekat på att det finns ett stort behov av arbetstillfällen inom Samhall. Det fortsatt svåra sysselsättningsläget för arbetshandikappade motiverar enligt vår mening en fortsatt utbyggnad av verksamheten vid företagsgruppen.

Samhall har för budgetåret 1990/91 föreslagit en ökning med drygt 1 miljon arbetstimmar – det motsvarar ett tillskott på ca 1 000 arbetstillfällen jämfört med innevarande budgetår. Vi anser att den här utökningen skall ske och att det är angeläget att Samhalls kompetens och kapacitet tas till vara

fullt ut. På det sättet kan vi skapa ytterligare arbetstillfällen för dem som har de allra största svårigheterna i arbetslivet.

Jag yrkar således bifall till reservation nr 17.

Flexibla lönebidrag och introduktionsbidrag har vi också pläderat för.

Det finns två former av lönebidrag. De vanliga lönebidragen för företag är 50 % för år 1 och 2, sedan trappas bidraget ner till 25 % för år 3 och 4 och prövas därefter fortsättningsvis.

För personer med svårare handikapp finns det särskilda lönebidraget som är 90 % år 1 och 50 % år 2, 3 och 4. Därefter diskuteras procentsatsen vid förlängning. Det här högre bidraget gäller ett begränsat antal platser och räcker inte på långt när till för alla personer som nu är aktuella.

Erfarenhetsmässigt är det mycket lättare att bereda en arbetshandikappad person arbete på ett litet än på ett större företag. Men när personen varit anställd under en viss period och lönebidraget trappas ned till 25 %, har ofta det lilla företaget ingen möjlighet – eller små möjligheter – att behålla den handikappade.

Sedan budgetåret 1988/89 har det som bekant pågått försök med flexibla lönebidrag. Vi menar att den här försöksverksamheten bör utvidgas, och vi har nu hört att det skall ske i ytterligare fem län. Det är bra att man tar steg på vägen, och vi väntar på fler. Över huvud taget är det angeläget att bidragssystemet konstrueras så att det underlättar placeringar inom sektorer på arbetsmarknaden med goda förutsättningar för de handikappade att få anställningar.

Såväl Lahja Exner som arbetsmarknadsministern har ju i dag uttalat att ni är positiva till lönebidraget, och det noterar vi med tillfredsställelse.

Introduktionsbidragen innebär att arbetsgivaren under sex månader får ett bidrag med 90 % av lönekostnaden för den handikappade arbetstagaren. Detta är att se som en ömsesidig prövning för den sökande och arbetsgivaren. Antalet platser med introduktionsbidrag är kvoterade till länen, och svårigheterna är i dag stora att få pengarna att räcka till för att tillgodose de behov som finns.

Vi i centern anser att de begränsningar som nu finns när det gäller antalet introduktionsplatser – för anställning inom affärsverk, hos kommunala arbetsgivare, organisationer och näringsliv – måste upphöra.

Situationen på arbetsmarknaden för de arbetshandikappade är, trots den rådande högkonjunkturen, sådan att det krävs fortsatta och intensifierade insatser för dem. Och dessa insatser bör ju först och främst göras i det ordinarie arbetslivet – stöd i form av exempelvis lönebidrag, arbetsbiträden och hjälpmedel till skilda grupper med olika handikapp. Men när detta inte är tillräckligt, krävs speciella resurser.

Jag vill slutligen framhålla att vi i centern anser att det är oerhört viktigt att underlätta övergången från skola till arbetsliv. Här hänvisas nu i betänkandet till samarbetet mellan arbetsförmedling och skola i det projekt som har pågått en tid och som kallas Arbete åt unga handikappade. Det är ett bidrag när det gäller att lösa de problem som finns vid övergången från skolan till arbetslivet, och det sägs i betänkandet att detta projekt är tänkt att permanentas.

Här vill jag betona att det är angeläget – ja, helt nödvändigt – att verksamheten får minst samma omfattning som den för närvarande har.

Med detta vill jag, fru talman, yrka bifall till de reservationer till AU:s betänkande nr 12 där centern finns med.

När det gäller betänkande nr 23 angående anslag till lönebidrag för förtidspensionärer har vi ingen annan mening än utskottet, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan i det betänkandet.

Anf. 29 RAGNHILD POHANKA (mp):

Fru talman! Jag vill yrka bifall till reservation 4, mom. 10 i AU12. Det gäller en partimotion som miljöpartiet har väckt om ett handikappanpassat samhälle. Nästan allt om detta har redan sagts i debatten i dag, men jag vill ändå betona det ytterligare.

Med modern teknik kan man ju ge handikappade helt andra möjligheter att vara verksamma i arbetslivet. Kan man ge en handikappad en bil och låta honom köra den, då kan han naturligtvis också utföra ett yrkesarbete. Det finns så mycket datorisering att man kan ge de handikappade möjligheter att arbeta där det tidigare inte fanns någon sådan möjlighet.

Detta kräver mycket av samhällsbyggandet, av arbetsgivaren, av arbetsmarknadsstyrelsen, socialförsäkringen m.m. – och även av arbetskamraterna själva. När det gäller boendet finns det ett långsiktigt behov av att man planerar boendet så att de handikappade kan klara sig själva så mycket som möjligt. I fråga om resor kan många handikappade använda bilen för att komma till och från arbetet. Många kan inte klara det utan får anlita färdtjänst – eller naturligtvis de vanliga kommunikationer som finns.

Det behövs alltså en helhetssyn och en djup insikt om den betydelse som det har för samhällsbygget att alla kan vara delaktiga i det. För miljöpartiet de gröna är alla människors lika värde en självklarhet. Men det krävs omtanke och planering, pengar och konsekventa *handlingsprogram* för att ge uttrycket människors lika värde ett reellt innehåll.

Det handlar ju inte bara om funktionshandikappade, som det har talats mest om, utan också om psykiskt handikappade. Det är mycket viktigt att man anpassar både arbetsplatserna och arbetsmomenten efter deras förmåga. De har ofta möjlighet att lära sig vissa moment, och gör det mycket noga och bra, men det får inte vara för komplicerade arbetsuppgifter.

Till situationen på arbetsplatserna hör naturligtvis också att man har hem-situationen ordnad så att ingen oro finns hos de handikappade i det avseendet. Vi menar att det är viktigt att man får välja sin egen vårdare. Det kan vara någon som man känner stort förtroende för, det kan vara en anhörig, och det kan vara en vän. På det sättet kan man lättare våga sig ut i det äventyr som arbetslivet är för många handikappade.

När det gäller blinda eller gravt synskadade måste man också ge möjlighet att ha ledarhundar med på arbetsplatserna. Det kan bli problem med allergiker, men det bör kunna ordnas på något sätt så att man parerar de problemen väl. Också i fråga om hörselskadade måste man anpassa arbetsplatserna mycket bra.

Vi vill understryka det som tidigare i dag har sagts om handikappanpassningen från alla olika partier, och även av arbetsmarknadsminister Sahlin.

Vi måste ytterligare arbeta med detta, och det skall vi återkomma till i olika sammanhang.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU11

Mom. 1 (förutsättningar för arbetsmarknadspolitiken)

Utskottets hemställan bifölls med 164 röster mot 119 för reservation 1 av Elver Jonsson m.fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (arbetsmarknadspolitikens inriktning)

Först biträdde utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 3 av Elver Jonsson och Charlotte Branting anförda motiveringen med 35 röster mot 17 för reservation 5 av Karl-Erik Persson. 238 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdde reservation 4 av Börje Hörnlund m.fl. med 56 röster mot 31 för utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 3 av Elver Jonsson och Charlotte Branting anförda motiveringen. 203 ledamöter avstod från att rösta.

Därpå biträdde reservation 2 av Sonja Rembo m.fl. med 56 röster mot 54 för reservation 4 av Börje Hörnlund m.fl. 180 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 152 röster mot 54 för reservation 2 av Sonja Rembo m.fl. 84 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (arbetsmarknadsverkets organisation m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 6 av Sonja Rembo m.fl., *dels* reservation 7 av Elver Jonsson och Charlotte Branting, *dels* reservation 8 av Börje Hörnlund och Kersti Johansson, *dels* reservation 9 av Karl-Erik Persson – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (Ami-verksamheten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Elver Jonsson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (flexibilitet i utnyttjandet av anslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Elver Jonsson och Charlotte Branting – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (ledningsfunktionen inom arbetsmarknadsverket)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Sonja Rembo m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (arbetsmiljödeklaration av lediga arbeten m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Karl-Erik Persson – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (fler kulturarbetsförmedlingar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Anna Horn af Rantzien – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (arbetsförmedling för dem som vill söka arbete i andra länder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Anna Horn af Rantzien – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (regelsystemet i samband med flyktingars inträde på arbetsmarknaden)

Utskottets hemställan bifölls med 151 röster mot 138 för reservation 16 av Elver Jonsson m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 15 (invandras problem att komma in på arbetsmarknaden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Elver Jonsson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (hemresbidrag för kulturarbetare)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 21 av Sonja Rembo m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (riktlinjer för flyttningsbidragen m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Börje Hörnlund och Kersti Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (merkostnadsbidraget)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 23 av Elver Jonsson och Charlotte Branting, *dels* reservation 24 av Börje Hörnlund och Kersti Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (flyttningsbidrag i samband med tandläkares AT-tjänstgöring)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Sonja Rembo m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 25 (arbetsmarknadsutbildningens allmänna inriktning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 28 av Sonja Rembo m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 26 (omskolning av central- och östeuropeisk arbetskraft i Sverige)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 29 av Sonja Rembo m.fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 27 (vuxenutbildningsbidrag för personer med läs- och skrivsvårigheter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 30 av Elver Jonsson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 28 (utbildning av nyanställda inom tekoindustrin)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 31 av Sonja Rembo m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 29 (ramen för utbildning av icke arbetslösa)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 32 av Sonja Rembo m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 33 (platserna i det reguljära utbildningsväsendet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 33 av Elver Jonsson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 34 (anslaget Arbetsmarknadsutbildning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 34 av Sonja Rembo m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 35 (arbetslöshetsförsäkringens ersättningsregler)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 35 av Sonja Rembo m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 38 (intäkterna till arbetslöshetsförsäkringen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 36 av Börje Hörnlund och Kersti Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 40 (allmän arbetslöshetsförsäkring)

Utskottets hemställan bifölls med 154 röster mot 131 för reservation 37 av Elver Jonsson m.fl. 5 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 41 (inträde i arbetslöshetskassorna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 38 av Elver Jonsson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 43 (bisysslebegreppet i arbetslöshetsförsäkringen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 39 av Sonja Rembo m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 46 (statsbidrag till sysselsättningskapande åtgärder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 42 av Sonja Rembo m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 47 (yttrande från fackliga organisationer vid ansökan om arbetsmarknadspolitiskt stöd)

Utskottets hemställan bifölls med 267 röster mot 18 för reservation 43 av Karl-Erik Persson. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 51 (statsbidrag till strukturstöd för byggarbetsmarknaden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 44 av Sonja Rembo m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 52 (anslaget Sysselsättningsskapande åtgärder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 46 av Elver Jonsson och Charlotte Branting, *dels* reservation 47 av Börje Hörnlund och Kersti Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 53 (lagen om byggnadstillstånd m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 48 av Elver Jonsson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 54 (utvärdering m.m. av systemet med inskolningsplatser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 49 av Sonja Rembo m.fl., *dels* reservation 50 av Elver Jonsson och Charlotte Branting – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU12

Mom. 2 (anslaget Arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen)

Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 18 för reservation 1 av Karl-Erik Persson.

Mom. 3 (handikappades tillgång till arbetsmarknaden)

Utskottets hemställan bifölls med 236 röster mot 54 för reservation 2 av Börje Hörnlund och Kersti Johansson.

Mom. 9 (TUFFA-projektet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Elver Jonsson och Charlotte Branting – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (handikappanpassning på arbetsplatserna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Anna Horn af Rantzien – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (flexibla lönebidrag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 5 av Elver Jonsson m.fl., *dels* reservation 6 av Sonja Rembo m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (effekterna av flexibla lönebidrag för kultursektorn och allmännyttiga organisationer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Elver Jonsson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (överföring av lönebidragsmedel till kulturhuvudtiteln)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 8 av Sonja Rembo m.fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (introduktionsbidragen m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Börje Hörnlund och Kersti Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (anslaget Statsbidrag till skyddat arbete hos offentliga arbetsgivare)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Sonja Rembo m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (Samhallverksamhetens allmänna inriktning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Sonja Rembo m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (de gravt handikappades problem och Samhall)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Elver Jonsson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (inbyggda verkstäder)

Utskottets hemställan bifölls med 183 röster mot 106 för reservation 16 av Elver Jonsson m.fl.

Mom. 22 (sysselsättningsvolymen vid Samhall)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Elver Jonsson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (reglerna för statsbidrag till Samhall)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Karl-Erik Persson och Anna Horn af Rantzen – bifölls med acklamation.

Mom. 25 (driftbidraget till Samhall)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 19 av Sonja Rembo m.fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU23

Mom. 1 och 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3 (anslaget Lönebidrag för förtidspensionerade)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Sonja Rembo m.fl. – bifölls med acklamation.

6 § Beslut om uppskjuten votering

Prot. 1989/90:115
4 maj 1990

På förslag av förste vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande i ett sammanhang vid arbetsplenum onsdagen den 9 maj.

Tilläggsanslag för regionalpolitiska insatser m.m.

Tredje vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

7 § Tilläggsanslag för regionalpolitiska insatser m.m.

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande
1989/90:AU27 Tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1989/90
(prop. 1989/90:76 och 1989/90:125 delvis).

Anf. 30 SONJA REMBO (m):

Herr talman! Våren 1988 beslutade riksdagen om ett särskilt åtgärdsprogram för Bergslagen och norra Sveriges inland. Beslutet innebar bl. a. att 100 milj. kr. anslogs i lokaliseringsbidrag m.m. till ASEA Brown Boveri, gemenligen kallat ABB, och 100 milj.kr. till särskilda arbetsmarknadspolitiska insatser i Ludvika.

Nu har ABB anmält att bolaget inte kan fullfölja de gjorda åtagandena, och med anledning av det föreslår regeringen att 158,6 milj. kr. av de medel som alltså inte har utnyttjats för det ursprungliga ändamålet i stället används för särskilda regionalpolitiska insatser i delar av Bergslagen och norra Sveriges inland.

Dessutom föreslås att 15 milj. kr. anslås till en arbetsgrupp, vars syfte är att bredda arbetsmarknaden genom etablering eller expansion av andra företag. Även ABB kommer att tillskjuta 15 milj. kr. till denna arbetsgrupp.

Vi moderater tycker att förslaget är dåligt underbyggt. Det riskerar snarare att leda till att regeringen får nya s.k. paketpengar att disponera till verksamheter i olika delar av landet, och vi säger att det inte är motiverat att ställa ett så stort anslag till regeringens förfogande. Däremot har vi inte någonting emot de 15 miljoner som skulle gå till den särskild arbetsgruppen.

Med anledning av att vi från moderat sida anser att den stödform som kallas lokaliseringsbidrag skall utgå och ersättas med en ny form föreslår vi riskgarantilån. Vi menar också att det inte är motiverat att öka lokaliseringsbidraget med 150 milj. kr., som regeringen föreslår. Däremot säger vi att det är rimligt att företag som nu startar investeringar, i tron att lokaliseringsbidraget skall kvarstå, inte försätts i den situationen att löftena inte kan infrias. Därför anslår vi 75 milj. kr. till det ändamålet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de moderata reservationerna till betänkandet.

Anf. 31 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Jag vill säga några ord om betänkande nr 27 och om varför folkpartiet har avgett reservation nr 5. Låt mig först konstatera att utskottet

är helt ense med regeringen om att man måste göra någonting för att öka sysselsättningen i delar av Bergslagen och norra Sveriges inland. Det som skiljer folkpartiet från utskottsmajoriteten är att vi vill att det av regeringen föreslagna beloppet i dess helhet skall utgå till ordinarie anslag, över regionala utvecklingsinsatser. Vi föreslår det utifrån vår principiella hållning att det som skall tjäna som regional utveckling också skall stå i proportion till kostnaden. Det kan inte sägas om tidigare erfarenheter av denna insats. Det erkänns också både i regeringens proposition och i utskottsbetänkandet.

Vi menar att det är en ökad självständighet på länsnivå som på bästa sätt löser problem i en krisdrabbad region. Det ligger också i linje med vår avvisande hållning till offertstödet, som nu försvinner och som regeringen har medgivit inte haft den funktion som det fanns anledning att hoppas på. Alla regionala stödformer som riskerar att leda till för stort godtycke bör rensas ut, och därför har vi föreslagit en annan uppläggnings när det gäller att hantera dessa pengar.

Jag yrkar alltså bifall till reservation nr 5 till betänkandet AU27.

Anf. 32 GÖRAN ENGSTRÖM (c):

Herr talman! Av propositionen framgår det tydligt att det förslag som regeringen lade fram 1988 om stöd till ABB och pengar till Bergslagen har blivit ett mycket stort misslyckande. Av de 200 milj. kr. som anslogs har runt 10 milj. kr. tagits i anspråk under denna treårsperiod, och det finns inget annat ord än misslyckande som täcker omdömet om det.

Jag vill gå tillbaka till betänkandet och konstatera, att när det gäller medel för lokaliseringsbidrag och regional utveckling har regeringens ambition hela tiden legat lägre än det som sedermera har blivit riksdagens beslut. Som framgår av propositionen och betänkandet har nivån legat på 362 milj. kr. de senaste fem åren, och sedan har riksdagen ökat ramen till drygt 857 milj. kr.

Det visar i all enkelhet var de regionalpolitiska ambitionerna finns, dvs. inte hos regeringen utan hos riksdagen. Det finns då skäl att nämna att det som vi har lyckats skapa en majoritet för när det gäller anslagets storlek är någonting av en minsta gemensam nämnare. Om centern hade fått mera gehör för sina anslagsäskanden skulle ambitionsnivån ha varit ännu högre.

Vi har därför från centerpartiet på tilläggsbudget II föreslagit ökade lokaliseringsbidrag med 200 milj. kr. och till regional utveckling ökade insatser med totalt 400 milj. kr. Det skall då ställas mot de ansökningar som har redovisats och som ligger runt 1 miljard.

Som framgår av resonemangen i motioner och reservationer anser vi att det är nu, i en högkonjunkturperiod, som det är ytterst viktigt att ta vara på företagets investeringsvilja, så att en ökad sysselsättning och ett nytt näringsliv långsiktigt kan byggas upp. Ett nytt näringsliv är till stor del ambitionen när det gäller Bergslagen, och jag skall hålla mig till den delen i fortsättningen.

Som jag sade, var det speciella Bergslagsstödet, framför allt till ABB, ett misslyckande. Man kan säga att regeringen och dåvarande industriministern såg alltför optimistiskt på förutsättningarna att via satsningar på ett storföre-

tag, om än så dominerande, i Ludvikaregionen kunna bygga upp sysselsättningen.

Det är ingen nyhet, ens för den socialdemokratiska regeringen, att ABB i dag är inne i en utvecklingsfas, där man har sin rekrytering i första hand inriktad på civilingenjörer, dvs. arbetskraft med hög utbildning. Det är ganska svårt, med den karaktär som produktionen har och kommer att ha i framtiden, att göra stora nyrekryteringar på kollektivsidan. I dag är situationen dessutom den att man har mycket svårt att rekrytera även arbetskraft på kollektivsidan till Ludvikaverkstäderna hos ABB. Det är också svårt att få nu permitterade gruvarbetare från Grängesberg, som ligger på bara tio minuters resväg från Ludvika, att ta nya jobb på ABB.

Med det vill jag också ha sagt att ABB:s bedömning för tre år sedan var seriös. Det har riktats en vulgärkritik mot företagets engagemang i Ludvika, men jag vill påstå att man gjorde ett seriöst försök att etablera och utöka ny verksamhet där, som dock misslyckades.

Den slutsats som bör dras av denna typ av satsningar är att det är bättre, såsom centerpartiet bedömde det då och har skrivit i motionerna nu, att göra en satsning på de små och medelstora företagen i stället för att förlita sig på ett stort företag, som verkar i hård internationell konkurrens. Vi har lärt av exempel efter exempel – ABB är ett, Saab var ett tidigare – att en för tillfället god konjunkturutveckling hastigt förbyts i en annan. Skall man nå långsiktiga resultat tror jag därför att den här modellen är passé och förlegad. Jag hoppas att socialdemokratins företrädare i denna debatt kan medge att det var ett misslyckande och att man inte bör upprepa det.

Jag nämnde ABB:s svårigheter att rekrytera arbetskraft, både yrkesarbetare och civilingenjörer. Det är Bergslagens problematik i ett nötskal. Därför behövs ett brett program av insatser för Bergslagens del om man skall få ett verkningsfullt resultat. Det är det man saknar i regeringens proposition.

Regeringen anslår i och för sig en stor summa pengar, men det anges ingenting om hur pengarna skall användas, vilken inriktning som skall gälla. Jag vill gärna fråga utskottets socialdemokratiske talesman: Vilka uppfattningar har ni från utskottets sida? Hur bör de här medlen lämpligen användas och hur skall de fördelas geografiskt?

Vi i centern tycker att det är självklart att hela Bergslagen bör få del av den satsning vi gör. Vi kan inte inse att det enbart är fråga om Ludvika kommun i det här fallet. Det är riktigt, det vill jag rent principiellt påpeka, att staten tar ett ansvar och gör särskilda insatser för arbetsmarknaden på en ort, som har skett i Ludvika kommun i samband med gruvnedläggningen i Grängesberg, när 700 man ställdes utan arbete.

Det rådde en uppenbar snedfördelning tidigare, i det s.k. Bergslagspaketet. Grannkommunen Smedjebacken fick endast 4 milj. kr. av de aktuella 140 miljonerna. Det var under förutsättning att man satsade lika mycket själv. Det har inte gett ett enda nytt jobb. Därför är det viktigt att riksdagen anger en geografisk inriktning. Vi i centern menar att bidraget skall komma hela Bergslagen till del, framför allt de kommuner där sysselsättningsgraden är lägst.

Som jag nämnde tidigare bör medlen också användas för att utveckla mindre och medelstora företag. Det kan rimligen ske, vilket anges i samband

med de 15 milj. kr., i samarbete med Ludvika kommun, utvecklingsfonden och länsstyrelsen. Vi tillstyrker den delen av förslaget. Jag tror att det där finns mycket att göra i fortsättningen. För Ludvika kommuns del är utvecklingen tämligen positiv, med en vitalisering både av den kommunala utvecklingsfonden och företagens egna insatser.

Då reser sig frågan: Om man tycker att detta är angeläget, varför är vi från centerpartiet så ensamma? Det är en fråga till mina borgerliga bröder. Varför vill man inte anslå medel så att ambitionerna också kan förverkligas? Tyvärr, Sonja Rembo och Elver Jonsson, räcker inte er fördelning, som för moderaternas del är enbart 15 miljoner. Att som folkpartiet gör, lägga pengarna på det ordinarie anslaget, ger faktiskt ganska litet just till Bergslagen och de speciellt utsatta kommunerna där. Jag vill gärna ha en kommentar om detta.

Vi menar också att dessa medel skall användas för uppbyggnad av infrastrukturen, till utbildning, inte minst för att bredda och förstärka gymnasieskolan, gärna i samarbete med näringslivet. Det finns en hel del positiva exempel i Ludvika kommun. Man har tagit till vara den kompetens som finns, inte minst hos ABB, och satsat på att i samarbete med högskolan i Dalarna bygga ut den tekniska utbildningen. Men det fordrar också medel. Till utbildning i Bergslagen vill vi anslå 20 milj. kr. av den totala ramen på 188 miljoner, som vi föreslår här.

Vi menar också att Kooperationen är en underutnyttjad företagsform i Bergslagen. Här finns mycket att göra, både i traditionellt näringsliv och i förnyelsen av den offentliga sektorn. Prospekteringsverksamheten måste vara långsiktig till sin karaktär och vi föreslår att 30 milj. kr. av medlen skall utgå.

Vi vill också att särskilda landsbygdsutvecklingsinsatser skall göras. Kulturlivet bör kunna få del av Bergslagspengarna. Vi har föreslagit att till landstingen i Bergslagen skall utgå runt 40 milj. kr.

I energipolitiken står vi inför ett vägskäl. Vi menar att det finns en stor potential av råvaror inom jord- och skogsbruk och tekniskt kunnande i Bergslagskommunerna, som skulle kunna få en avstamp inför framtiden om vårt förslag om 43,6 milj. kr. till den sektorn kunde bli verklighet.

Detta, herr talman, är en redogörelse för hur centern anser att riksdagen bör ange inriktningen av ett totalanslag på 188 milj. kr. för insatser i Bergslagen. Jag upprepar mina frågor till socialdemokraternas och de andra partiernas företrädare beträffande deras syn på inriktningen och på betydelsen av att medel i deras fall saknas för de ambitioner de har.

Slutligen vill jag ställa en fråga till socialdemokraterna. Propositionen är utomordentligt kortfattad. Det är den även i den del som gäller Bergslagen. Men den andra geografiska delen av Sverige som skall få del av dessa medel, norra Sveriges inland, nämns bara i rubriken. Jag måste fråga: Vad har man tänkt sig, specifikt, för norra Sveriges inland? Nog vore det väl viktigt om ni här i kammaren kunde komplettera propositionens bristfällighet i det avseendet. Jag tror att det är många norrlänningar som delar den nyfikenheten.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de reservationer som centerpartiet har undertecknat.

Anf. 33 BO NILSSON (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i arbetsmarknadsutskottets betänkande 27 och avslag på de reservationer, sju till antalet, som finns fogade till betänkandet.

Betänkandet innehåller tre förslag, dels från proposition 76, dels från 125 som gäller tilläggsbudget II. Regeringen föreslår att anslaget till lokaliseringsbidrag skall förstärkas med 150 miljoner, att anslaget till regionala utvecklingsinsatser, i dagligt tal kallat länsanslaget, skall förstärkas med 80 milj. kr. för det innevarande budgetåret samt att i tilläggsbudget II anslaget till Utredningar förstärks med 1.65 milj. kr. och att ett reservationsanslag om 158 600 000 anvisas till regionalpolitiska insatser i delar av Bergslagen och i norra Sveriges inland.

I reservation 1 menar moderaterna att de också vill öka anslaget till lokaliseringsbidrag, men bara med 75 milj. kr. I reservation 2 föreslår centern att anslaget borde ökas med 200 milj. kr. När vi föreslår 150 milj. kr. har vi sannolikt hamnat ganska rätt, dvs. mellan moderaterna och centern. Vi förutsätter dessutom, vilket är självklart, att man som vanligt gör en noggrann prövning av dessa ärenden och att de mest angelägna frågorna därmed kan förverkligas.

I reservation 3 föreslår centern att länsanslaget skall höjas med hela 400 milj. kr. Det verkar numera som om centern har en alldeles egen börs med outsinliga resurser. Men så är de också ensamma. Det är dessutom bara en och en halv månad kvar till dess budgetåret är slut. Nej, då tycker jag att regeringens förslag om 80 miljoner verkar mer realistiskt. Jag yrkar avslag på reservation 3.

Återstår reservationerna 4–7, om insatserna i Bergslagen m.m. Här föreslår regeringen att de statliga medel som avsåg att underlätta ASE:A Brown Boveris expansion i stället används till att skapa nya arbetstillfällen i regionen på annat sätt. Här vill jag säga till Göran Engström, som enligt min uppfattning antydde att det skulle vara regeringen som hade misslyckats med de här åtgärderna, att om det är någon som har misslyckats är det ABB. Dessutom säger Göran Engström att detta innebär att man har misslyckats med principen och inriktningen och att man i fortsättningen inte skall satsa på just detta. Jag menar att det är omöjligt att här bestämma att detta var fel inriktning och att man därmed inte skall fortsätta med den. Man måste självfallet i varje enskild situation bedöma vad som är rimligt och riktigt just vid det tillfället, och jag vill inte utesluta någon möjlighet.

I propositionen föreslås bl.a. att 15 milj. kr. avsätts till en arbetsgrupp vars syfte är att bredda arbetsmarknaden genom etablering eller expansion av andra företag. ASEA Brown Boveri tillskjuter lika mycket, dvs. 15 milj. kr.

I reservationerna föreslås olika belopp och lösningar. Moderaterna föreslår bara 15 milj. kr., medan centern bjuder över också här. Folkpartiet vill föra över summan till länsanslagen, alltså decentralisera, medan centern och miljöpartiet vill att riksdagen skall fastlägga riktlinjer för hur medlen skall användas, alltså centralisera.

Jag tycker att det verkar rimligt att arbetsgruppen i samarbete med regeringen och berörda departement får i uppdrag att använda dessa medel till

såväl regionalpolitiska företagsstöd som andra former av stöd, t.ex. till utbildning.

Till sist: Moderaterna är rädda för att regeringen på det här sättet får tillgång till s.k. paketpengar. Detta är förvånansvärt. För moderater borde flexibilitet och effektivitet vara ledstjärnor. Det kan knappast bli flexibilitet och effektivitet, om regeringen i detalj skall fördela medlen. Jag har stort förtroende för såväl arbetsgruppen som regeringen och menar att den handläggning som föreslås i betänkandet och i propositionen är en god garanti för att medlen används på ett bra sätt och kommer till mesta möjliga nytta i den region som får tillgång till dessa möjligheter.

Herr talman! Jag yrkar avslag på reservationerna och bifall till utskottets hemställan i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 27.

Anf. 34 GÖRAN ENGSTRÖM (c):

Herr talman! När det gäller den politiska ambitionen beträffande anslagen är det väl litet märkligt att socialdemokraterna numera bedömer sig ha hamnat rätt, om de ligger någonstans mellan centerns och moderaternas förslag. Vi i centerpartiet beskylls för att ha en egen börs, som skulle vara mycket stor, för anslagen till regionalpolitiken. Men regionalpolitiken är för oss ett mycket prioriterat område, och därför vill vi att det anslås litet mera pengar dit.

Låt mig i det sammanhanget erinra om att vi också har haft ambitioner att göra besparingar på olika punkter inom arbetsmarknadsdepartementets område. I det betänkande som diskuterades först i dag behandlades förslag från oss om en besparing på 4,5 miljarder kronor.

Det kan vara intressant i sammanhanget att nämna att den lektion i budgetberäkning inför oppositionens utarbetande av budgetalternativen som finansministern utlovade i budgetdebatten för en tid sedan, genomfördes i går. Jag har lusläst sammanställningen från detta tillfälle för att se om finansdepartementet verkligen riktar någon avgörande kritik mot centerns besparingsförslag om 4,5 miljard kronor, men det hade man icke. Man konstaterade att det fanns ett utrymme på mellan 2 och 5,7 miljarder kronor för besparingar. Jag vill hävda att vi när vi vill att det skall ges större summor till regional utveckling och till lokaliseringsbidrag står på fast mark också enligt finansdepartementets egen bedömning.

Vad sedan gäller ABB och Bergslagensatsningen menar jag att regeringens misslyckande berodde på valet av metod, dvs. att ensidigt via ett storföretag försöka lyfta sysselsättningen inom näringslivet på en ort som Ludvika. Regeringen har alltför många gånger gjort en felaktig koppling i detta avseende, och jag tror att den i fortsättningen måste byta taktik.

Jag vidhåller alltså min uppmaning att man skall med hjälp av de aktuella medlen satsa på småföretagen och på en bred uppbyggnad av infrastrukturen. Då tror jag att vi verkligen kan nå långsiktiga resultat. Det vore klädligt om Bo Nilsson kunde tillstå att han gjort en felbedömning i detta sammanhang.

Anf. 35 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Jag hade inte tänkt begära ordet, eftersom alla uppgifter finns i betänkandet, men då Göran Engström vädjat så enträget har jag ändå gjort det.

Hela utskottet är överens om att det behövs insatser. Jag är också överens med Göran Engström och centerpartiet om att den konstruktion som använts var misslyckad – låt mig använda det starka uttrycket.

Men jag tycker att Göran Engström går till överdrift i sitt fotarbete när han talar för att 400 milj.kr. skall beviljas under ett anslag där man innevarande år i bästa fall kan få ansökningar som uppgår till runt en fjärdedel härav. Mot den bakgrunden får hans krav omåttliga proportioner. Folkpartiets slutsats är att de pengar som är anvisade behövs men bör utbetalas via länsanslagen. På den punkten behöver vi kanske inte polemisera, Göran Engström.

Att klippa till med en begäran om stora pengar, som inte kan anses hinna bli ianspråktagna under detta budgetår, är att kräva alltför mycket i en pressad ekonomisk situation. Jag tror också att man därigenom vilseleder debatten, och det skall vi inte bidra till. Det finns redan tillräckligt många aktörer på arenan som vill göra det.

Anf. 36 BO NILSSON (s):

Herr talman! Några korta kommentarer till Göran Engström.

Jag menar att de flesta vet att man hamnar rätt om man hamnar mellan centern och moderaterna. Centerpartiet är extremt på den ena kanten och moderaterna på den andra. Jag är övertygad om att summan 150 milj.kr. är den rätta.

Vad gäller den besparing som centern vill göra inom arbetslöshetsförsäkringen menar jag att man för en gångs skull är för tidigt ute. Det kan hända så mycket inom de aktuella sektorerna. Man skall därför inte så snart som det blir pengar över dra in dessa. Pengarna har ju satsats för att vi skall kunna upprätthålla en trygg arbetslöshetsförsäkring, och jag menar därför att dessa pengar är väl värda att behålla.

Till sist säger Göran Engström att vi skall satsa på små företag, och i detta sammanhang blir det just så, eftersom det stora företaget inte orkat klara uppgiften. Vad jag sade var att man inte skall utestluta några möjligheter för framtiden utan låta alla möjligheter stå öppna.

Anf. 37 GÖRAN ENGSTRÖM (c):

Herr talman! Först en replik till Elver Jonsson. Det framgår ju av utskotts-betänkandet att regeringen har konstaterat att ansökningarna uppgår till omkring 1 miljard kronor, och beslutet skall fattas på central nivå. Vi har tillsammans år efter år ökat länsanslagen. Jag vill understryka att vi i allt väsentligt har en gemensam syn på denna fråga, och jag hoppas att vi skall få det också när det gäller den regionalpolitiska propositionen.

Historiskt har vi tillsammans höjt ambitionsnivån i förhållande till regeringens. Anslagen har också förbrukats och använts för viktiga ändamål. Jag har också stora förhoppningar på denna punkt. Min förhoppning inför denna

debatt var att vi skulle kunna skapa en borgerlig allians på en något högre nivå än vad vi hittills har lyckats med.

När det gäller Bergslagenpengarna har jag inte fått något svar från socialdemokraterna på om huruvida man anser att riksdagen skall ha ett inflytande över inriktningen av de 150 milj.kr. – i vårt fall 188 milj.kr. – som det rör sig om. Vi tycker att det är rimligt att riksdagen anger en grov inriktning, på det sätt som anvisas i vår av mig refererade motion. Då kan man brett bygga upp näringsliv och infrastruktur i Bergslagen och även i Norrlands inland, som hittills inte har nämnts med ett enda ord i debatten, vilket jag hade hyst förhoppningar om.

Låt mig vidare upprepa frågan: Anser socialdemokraterna att dessa medel bör stå till hela Bergslagens förfogande, eller är det endast ett litet fåtal kommuner som kan komma i fråga? Om så är fallet tycker vi fortfarande, precis som vi skrev då Bergslagspropositionen framlades, att detta är snedfördelning. Jag vet att de medel som har förbrukats hittills har kommit bara ett fåtal kommuner till del, medan behovet objektivt sett på intet sätt skulle ha varit större där än i ett antal andra kommuner.

Vi tror att detta är ytterligare en anledning till att riksdagen måste få större makt i den här frågan.

Anf. 38 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Jag är litet förvånad över att höra Göran Engström tala om miljardbelopp och var han kan hitta dem när det gäller regionalpolitiska insatser i delar av Bergslagen. Det var ju det som vi talade om.

Om man sedan försöker upprätta en borgerlig allians – vilket jag, herr talman, inte har något emot – så tror jag att man skall välja en annan grund för detta än orealistiska överbud.

Anf. 39 BO NILSSON (s):

Herr talman! Det är ju ganska intressant att höra mittens lilla träta också i den här frågan.

Till sist vill jag säga till Göran Engström apropå hans uttalande om att riksdagen skall ha inflytande: Självfallet skall riksdagen ha det inflytande som ligger i att riksdagen skall ta ansvar för att anslå medel, så att man kan förbättra situationen i bl.a. Bergslagen.

Vidare måste vi vänja oss vid att åtgärderna skall beslutas och förverkligas ute i regionerna, i stället för att vi skall sitta här i Stockholm och detaljbestämma hur sådana här stöd skall fördelas. Jag tror att vi framöver kommer att få se decentralisering av besluten i sådana frågor. Det borde ju centern vara intresserad av, för det brukar ju det partiet tala så vackert om. I det här fallet är det tydligen precis tvärtom.

Anf. 40 GÖRAN ENGSTRÖM (c):

Herr talman! Det finns ingen träta mellan mittenbröderna i det här fallet. Jag hänvisar till lokaliseringsbidrag och regional utveckling. Ansökningarna låg på en ram kring 1 miljard kronor.

Vi har vidare diskuterat ramen för insatser i delar av Bergslagen. Jag har redovisat vår motion och vårt program för breda insatser med en bredare

geografisk fördelning. Det är på det sättet som jag tror att vi får återkomma då den regionalpolitiska propositionen skall behandlas. Jag har stora förhoppningar om att vi tillsammans skall nå ett bra resultat på det området.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 9 maj.)

8 § Etableringskontroll m.m.

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1989/90:NU7 Etableringskontroll m.m.

Anf. 41 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! Den 1 maj demonstrerade människor i Moskva till förmån för marknadsekonomi.

För drygt tre månader sedan tog näringsutskottet emot en delegation från Högsta Sovjet. Dessa gäster ställde en skur av frågor om svensk företagsamhet. Frågorna handlade om vem som äger, styr, bestämmer över, kontrollerar och reglerar de svenska företagen.

Många frågor rörde sig om villkoren för den enskilda person som vill starta ett företag i Sverige. Ordföranden Gritsenko frågade mig hur vi i Sverige uppfostrar våra barn för att de skall bli egna företagare.

Näringsutskottets gäster från Högsta Sovjet var helt ute efter att få tips om hur de själva skulle kunna få i gång företagsamheten i Sovjet.

Delegationen från Högsta Sovjet besökte Sverige för att studera fri företagsamhet. Den fria företagsamheten som så länge förhindrats och förkvävts genom plansystemet med alla dess regleringar är något som man nu inser att man behöver.

Av frågorna framgick att man i dag i Sovjet är väl medveten om betydelsen av avreglering och om den statliga styrningens förlamande inverkan på företagsamheten.

Samtidigt som hela vår värld, inkl. Sovjetunionen, vill förändra för att öppna möjligheter för marknadsekonomi och fri företagsamhet debatterar vi här en vacker vårfredag i maj ett betänkande som handlar om etableringskontroll. Samtidigt som de gamla planekonomierna söker lösningar för att få i gång småföretagsamhet, vill de svenska socialdemokraterna införa nya bromsande regler för människor som vill starta företag!

Socialistiskt tänkesätt – som i ett modernt, internationellt perspektiv framstår som mycket gammalmodigt – förleder regeringsföreträdarna i näringsutskottet att förbereda ökade regeringsingripanden i företagsamheten i Sverige. Socialdemokraterna är i denna fråga, liksom på så många andra områden, i otakt med tiden. När världen avreglerar föreslår socialdemokraterna att en särskild utredning skall tillsättas i avsikt att införa nya regleringar. Som förevändning och skäl för detta används det stigande antalet konkurser.

Regleringsivrarna tycks bortse från det faktum att när konkurserna blivit fler har antalet nystartade företag samtidigt kraftigt ökat. I de branscher där

den största andelen nystartade företag återfinns dominerar också konkurrensna.

Regleringsivrarna bortser också från den negativa roll som den socialdemokratiska regeringspolitiken spelar i sammanhanget. "Båd' stat och lagar oss förtrycka, vi under skatter digna ned." Så lyder en strof som passar väl att citera i dagens debatt.

Regeringens ekonomiska politik, som medfört ständigt höjda skatter och en kraftig kostnadsutveckling under 1989 som nu fortsätter, påverkar självfallet många företags överlevnadsmöjligheter.

Regeringskrisen skapade ett högränteläge som slår hårt mot bl.a. handeln. Många detaljhandelsföretag med s.k. sällanköpsvaror drabbades av bankkonflikten, vilket till en del förklarar konkursökningen bland dem.

Konsultbranschen, som under senare år vuxit, noterar också ett ökande antal konkurser. Restaurang- och hotellbranschen är en annan konkursutsatt bransch som nu dessutom kommer att få försämringar genom skatteförslaget om moms.

Konkursökningen 1989 är främst ett storstadsfenomen som drabbat vissa branscher. Problemkonkurserna i de s.k. skalbolagen uppgår till ca 500 stycken. Dessa företag utgör någon promille av alla svenska företag.

Det är inte rimligt att dessa problemkonkurser tas till utgångspunkt för en utredning med ett övergripande uppdrag att föreslå samordnade åtgärder för att minska antalet konkurser.

Oseriös eller brottslig verksamhet förhindras inte med "företagarkörkort".

Nya hinder för fri etablering och ingrepp i näringsfriheten får ingen som helst effekt mot brottslig verksamhet. Vi har redan en lagstiftning på detta område. Mot dem som bryter mot svensk lag skall rättsväsendet ingripa.

Näringsfriheten har lagt grunden för det svenska välståndet. Tusentals idérika entusiaster med kreativitet och framåtanda har startat företag och drivit verksamhet som man trott på. Det är genom deras insatser som den svenska välfärden blivit möjlig.

Bakom flertalet företag som bidrar till vår gemensamma välfärd i dag fanns vid starten bara en enskild företagare och dennes familj. Om dessa företagare inte fått starta företag utan att först ha genomgått något slags kurs, hade förmodligen många aldrig startat någon verksamhet.

Sverige behöver ingen inskränkning i den fria företagsamheten, utan ett bättre småföretagarklimat som stimulerar entreprenöranda och människors lust att starta företag!

Näringsfriheten – dvs. rätten att starta och driva ett eget företag – måste skyddas i den svenska grundlagen.

Socialdemokraterna tillgriper nu en serie dåliga argument för etableringskontroll som tycks bottsna i att de anser att alla småföretagare är presumtiva bedragare och skattefuskare. Det är minst sagt en kluven inställning som socialdemokraterna visar gentemot småföretagen.

I krisområden som Bergslagen har socialdemokratiska ministrar rest omkring och framhållit småföretagens stora betydelse för bygdens utveckling och överlevnad. Riksdagens Norrbottenresa följde samma tema.

Samtidigt slår den socialdemokratiska politiken på många sätt undan be-

nen för småföretagaren när han eller hon väl kommer i gång. Det höga skatetrycket och det höga kostnadsläget försätter de svenska företagen i sämre utgångslägen än företagen i våra konkurrentländer.

Byråkratin och regeldjungeln är småföretagarens gissel, liksom alla krångliga lagar som gör att småföretagare drar sig för att anställa medarbetare, även om de skulle behöva mer folk.

I stället för en utredning kring nya etableringshinder, tankar om företagarkörkort och andra socialdemokratiska innovationer borde regeringen göra mer för att ge småföretagarna rimliga förutsättningar att klara sin verksamhet. Att göra det lättare att vara småföretagare i Sverige är särskilt viktigt nu inför den lågkonjunktur som verkar vara på väg.

Det är en tung ryggsäck som småföretagen i Sverige har att bära i dag. Skatter, arbetsmarknadslag, regleringar, fackliga avtal och uppgiftsskyldigheter – småföretagaren har mer än nog med krav och inblandning i sin verksamhet.

I stället för att föreslå en utredning om etableringskontroll borde näringsutskottet agera städfirma och ta initiativ till en rejäl storstädning bland alla de snubbelhinder som socialdemokraterna under årens lopp placerat ut och som småföretagaren riskerar att trilla dit på.

Viktigast av allt – Sverige måste få en ekonomisk politik som leder till tillväxt, en energipolitik som inte leder till energiharakiri. Och Sverige måste bli medlem i EG.

Med detta recept yrkar jag bifall till de reservationer till detta betänkande som moderatledamöter finns med på. Rubriken på reservation 1 är missvisande. Det framgår dock av texten att vi reserverar kräver etablerings- och näringsfrihet och att vi avvisar alla idéer om ökad etableringskontroll.

Anf. 42 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! Det här betänkandet om etableringskontroll visar på ett ganska tydligt sätt att det går en skiljelinje mellan socialistisk och liberal syn på enskild företagssamhet. Socialdemokraterna – ivrigt påhejade av partierna längre ut till vänster, vpk och miljöpartiet – har alltigenom en misstro mot företagare, medan vi i folkpartiet hyser tilltro till enskild företagssamhet.

Socialdemokraterna tycks känna en instinktiv motvilja mot företagare. Även om ni inte uttalat betraktar företagare som illvilliga personer, bedragare och allmänt ohederliga, så för ändå den socialdemokratiska attityden tankarna ditåt.

Formuleringar i betänkandet som "farhågor för konkurser", "kompetensbevis värt att prövas", "insatser är angelägna", "människor kommer i kontakt med företagssamhet" - underförstått att anställda och konsumenter måste skyddas mot företagare – liksom hela atmosfären i betänkandet andas: "Var försiktig – företagare är ett opålitligt släkte!"

För att råda bot på det här förhållandet vill socialdemokraterna använda så många statliga organ som möjligt. De skulle utgöra någon form av säkerhetsgaranti eller skydd för enskilda människor. Utvecklingsfonderna skall svara för utbildning och rådgivning, statliga riskkapitalbolag skall ge ekono-

misk handräckning, och politikerna skall avgöra om etableringar får ske. Om privata företagare riktigt hålls i hampan eller görs beroende av statliga myndigheter och fonder av olika slag, då kan det ändå gå vägen. Det är socialdemokratins filosofi, tycks det.

Herr talman! Det här är en övergripande attitydbeskrivning som jag gör och som jag inte kan gå förbi i det här betänkandet men som vi alldeles säkert måste komma tillbaka till i en djupare debatt när det stora näringslivsbetänkandet skall behandlas här i kammaren i nästa månad.

Dagens betänkande om etableringskontroll utgör svar på ett antal motioner, i vilka föreslås allt ifrån försvärande av etableringar, införandet av företagarkörkort, mer av näringsförbud, auktorisation och kontroller till motsatsen: minskad politisk styrning, underlättande av etableringar och ökad näringsfrihet.

Här är attitydsskillnaden mellan socialistisk och liberal näringspolitik mar-
kant.

Dessa påtryckningar, som kommit allt mer de senaste åren från socialistiska motionsskrivare här i riksdagen, har socialdemokraterna i utskottet inte kunnat stå emot längre, utan nu föreslår utskottsmajoriteten att en utredning skall tillsättas. Utredningen skall, enligt vad som sägs i betänkandet, försöka hejda konkursutvecklingen, men den skall också överväga de andra synpunkter som utskottsmajoriteten framfört, dvs. utarbeta förslag till ökad restriktivitet mot företagsamheten.

Detta är anmärkningsvärt. Är det verkligen så att socialdemokraterna inom kort ämnar införa en sorts auktorisation av all företagsamhet i Sverige? Har ni för avsikt att lägga en hämsko på nyföretagandet genom att kräva kompetensbevis eller företagarkörkort? Problemet är inte att det startar för *många* företag i Sverige, utan problemet är att det startar alldeles för *få* företag jämfört med förhållandena i andra länder.

Visst förekommer det ett stort antal konkurser – för många konkurser, det kan jag hålla med om – men problemet måste bearbetas från det andra hållet. Att försvåra nyföretagandet är inte rätt medicin. Det kan naturligtvis nedbringa antalet konkurser, eftersom underlaget för konkurser sjunker om nyföretagandet sjunker. Men det är ju inte *den* effekten vi eftersträvar. Tvärtom måste vi försöka stimulera nyföretagandet mera, och för att då balansera andelen misslyckanden och konkurser behövs ett antal åtgärder som kan underlätta de första kritiska åren i ett nytt företag.

Visst bör vi stimulera till mer utbildning. Den bör börja i gymnasieskolans ordinarie undervisning med utbildning om företagandets villkor. Den som ämnar starta eget skall uppmuntras och rekommenderas att utbilda sig, helst i kurser arrangerade av branschorganisationerna själva. Men utbildningen skall givetvis inte vara lagstadgad, och framför allt skall inte någon myndighet vara domare över om vederbörande skall anses vara lämplig eller ej.

Det finns naturligtvis många viktiga orsaker som bidrar till att ett nyföretagande lyckas. De frågorna kommer vi in på i näringslivsbetänkandet, och för att slippa dubbla debatter om samma saker lämnar jag nu dessa frågor därhän.

Herr talman! Etableringskontroll skall vi ha så litet som möjligt av. Över

huvud taget går utvecklingen mot avregleringar på område efter område, både här i Sverige och ute i Europa.

Socialdemokraterna här hemma tvingas ju att följa med i den utvecklingen, och så blir det förhoppningsvis också beträffande företagsamheten vad det lider. Men det finns efter vad jag förstår inom socialdemokratin olika grupperingar, varav vissa sitter ohjälpligt fast i ideologiska låsningar som gör att de driver teorier om misstänksamhet och kontrollkrav mot företag. Vad som i stället behövs är en samlad översyn av gällande etableringsregler och åtgärder för att nedbringa antalet regler och kontroller som försvårar näringsverksamheten.

Avslutningsvis kan jag, herr talman, inte underlåta att ta upp frågan om auktorisation av städentreprenörföretag, något som föreslås i en socialdemokratisk motion. Den motionen är verkligen ett typexempel på socialistisk rädsla för konkurrens inom den offentliga sektorn. Vårt krav på att bryta de offentliga monopolen och skapa konkurrens – inte minst i den kommunala verksamheten – genom privata alternativ skrämmer tydligen er socialdemokrater. Ni törs följaktligen inte utsätta den kommunala sektorn för fri konkurrens av exempelvis privata städentreprenörer, utan ni försöker hämma den utvecklingen – dels genom att stoppa den med kommunala beslut, dels genom att i riksdagen hålla tillbaka förekomsten av privata entreprenörer som kan vara konkurrenter.

Det är bra att motionen ändå avstyrks av utskottet, men det är inte någon kraft och övertygelse i motionssvaret. Det känns som om socialdemokraterna svävar något på målet, och vi i folkpartiet hade känt oss lugnare om vi hade kunnat enas om den motivtext som finns i reservation nr 3. Att det klara och entydiga svaret fick lov att skrivas i en reservation är oroande.

Herr talman! Jag ämnar inte gå in på varje reservation i betänkandet utan nöjer mig med att yrka bifall till alla reservationer som folkpartiet står bakom.

Anf. 43 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Det skulle i och för sig vara intressant att föra en lång näringspolitisk debatt, men jag skall avstå från det i dag. Vi får ju anledning att återkomma till dessa och liknande frågor i samband med vår stora debatt om näringspolitiken med anledning av den näringspolitiska propositionen.

Jag skall därför nu bara be att få yrka bifall till de reservationer som centern står bakom.

Anf. 44 ROLF L NILSON (vpk):

Herr talman! Det skulle vara trevligt att föra en seriös debatt även om dessa frågor, och det blir väl tillfälle till detta någon gång, skulle jag tro. Eftersom Karin Falkmer är intresserad av klassiker skulle man i detta sammanhang kunna citera de berömda och bevingade orden: "Upp flyga orden, tanken stilla står." Jag tycker att dessa ord är väl så tillämpliga som det korta citatet ur Internationalen.

Jag tänkte med ett par viktiga tillägg komplettera den beskrivning av den fruktansvärda svenska verkligheten som representanter för moderaterna och folkpartiet gjorde. Betänkandet handlar ju om några av konsekvenserna av

80-talets ganska ohämmade propaganda för eget företagande, nämligen konsekvenser i form av ett ökat antal konkurser.

I princip har alla seriösa bedömare och debattörer i detta sammanhang samma uppfattning: De är oroade över utvecklingen. Antalet konkurser ökar. Det har legat rekordhög under ett antal år, och ökningen tycks fortsätta.

Denna oro över utvecklingen har kommit till uttryck i ett antal riksdagsmotioner, men också i uttalanden från Ackordscentralen, Föreningen Auktoriserade revisorer, SIND, Svenska målareförbundet m.fl. Detta finns utförligt redovisat i betänkandet.

Konsekvenserna är allvarliga på flera områden. Ofta rör det sig om stora personliga påfrestningar, ibland rena tragedier, för dem som går i konkurs. De anställda drabbas ofta. Det innebär besvärigheter för leverantörer och kunder som gjort affärer med den konkursdrabbade, och det innebär olägenheter för oss alla genom att det allmänna råkar ut för ekonomiska förluster i samband med konkurserna. Hela branscher kommer i vanrykte på grund av konkurser. Det är alltså ett betydande samhällsproblem.

Det är inte helt lätt att fastställa orsakerna till det höga antalet konkurser, men man kan peka på några faktorer. Det kan inte uteslutas att det bakom en del av konkurserna ligger ekonomisk brottslighet, dvs. att man använder konkurser som ett medel att tjäna pengar, alltså en sorts planerad och organiserad brottslighet.

Det finns också en annan typ av brottslighet i sammanhanget som mer hänger samman med okunnighet, vårdslöshet och slarv. Man missköter bokföringen, man känner inte till regelverket, osv. Detta betyder att det finns stora kunskapsluckor. Utbildningen är eftersatt.

Det tycks också vara så att banker och andra lånegivare inte är tillräckligt nogräknade när de ger krediter. Deras ansvarstagande är otillräckligt. Sanktionsmöjligheterna som finns är antingen för svaga eller så tillämpas de inte på rätt sätt eller fullt ut.

En slutsats man kan dra är också att frivillighet inte verkar fungera. Det låga intresset för branschernas egen utbildningsverksamhet är ett exempel på detta.

Det finns motioner från s-ledamöter, från centerpartister, folkpartister och moderater som kräver skärpta regler för etablering. Det är intressant att de folkpartister och moderater som har motionerat är sådana som har praktisk juridisk erfarenhet.

Det är enligt min uppfattning positivt att utskottsmajoriteten tar så allvarligt på problemen som man gör och begär en övergripande utredning av komplexet med etableringskontroll. Jag tycker för min del att man redan nu kunde ha gått längre och begärt lagförslag från regeringen om en skärpning av etableringskontrollen i form av t.ex. en ramlag och obligatorisk information i grundläggande ekonomiska och juridiska frågor i samband med registrering av nya företag.

Även städbranschen bör enligt min mening omfattas av etableringskontrollen i enlighet med motion nr 240 av Barbro Evermo Palmerlund.

Jag tycker att det är motiverat att Sverige anpassar sina regler så att de åtminstone kommer upp i nivå med EGs regler för etablering, vilka ju är

betydligt skarpare än de svenska. Det är också nödvändigt att utvärdera regelverkets tillämpning.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 2, 4, 7 och 10.

Anf. 45 LOUI BERNAL (mp):

Herr talman! Det är första gången jag står här i talarstolen. Jag vill i det första ärendet från näringsutskottet yrka bifall till vår motivreservation.

Miljöpartiet värnar om småföretagandet, som är en förutsättning för det samhälle vi lever i. Utvecklingen har lett fram till en arbetsdelning och en specialisering i fråga om företagen. Man kräver två slags kunskap av företagaren: teknisk kompetens inom hans område och en bred kunskap av generell natur. Den senare gäller ekonomi, anställningsförhållanden, skatter, arbetsmiljökrav och mycket annat. Inom vissa områden som berör människors liv och hälsa ställer samhället krav på yrkeskunnande. Det gäller t.ex. läkare, tandläkare och elektriker. När det däremot gäller kunnandet på det generella företagarområdet ställs inga krav.

En förutsättning för goda relationer mellan företagaren och kunden är förtroende. Detta måste gälla både det tekniska kunnandet och den ekonomisk-sociala delen. När det gäller det tekniska kunnandet kan företagen själva gardera sig mot inkompetenta kolleger genom olika former av frivilliga auktorisationer: Stjärnurnmakare, optiker och blomsterhandlare är några exempel. När det gäller företagskunskaperna om lagstiftning, ekonomi och skatter saknas däremot alla former av kunskapskontroll, såväl frivillig som obligatorisk.

En oroväckande hög procent av nyetablerade företag går efter en kort tid i konkurs. Orsakerna är flera. Det kan vara följden av avancerad skatteflykt genom s.k. skalbolag, eller det kan vara annan brottslig verksamhet som ligger bakom. Men orsaken kan också vara bristande ekonomiskt kunnande hos den nye företagaren. En oförmåga att kalkylera och få en överblick över affärerna leder ofta till ekonomisk kris. Detta kan i sin tur inspirera till svarta affärer och tvivelaktig kvalitet, dvs. den bristande kunskapen leder till brottslighet och så småningom till konkurs. Konkurer är ofta förenade med tragedier av större eller mindre omfattning. Kunden har blivit lurad på arbetet. Företagarens familj får lida, och slutligen kan konkursen bli ett förödande slag mot företagaren själv.

Miljöpartiet är som bekant mycket positivt till alla former av småföretagande. Men vi ser allvarligt på det ökande antalet konkurser och den omfattning som de har fått. Här behövs både förebyggande insatser och snabba ingripanden mot brottslig verksamhet. Vi känner sympati för förslaget att införa någon form av obligatoriskt företagarbevis. Detta motiveras inte främst av att man behöver undersöka den nye företagarensandel utan av behovet att ge denne grundkunskap i ekonomi, bokföring och lagstiftning.

Vi menar också att de legala formerna för företagande behöver omprövas. Ett exempel på ett alternativ till aktiebolagsformen är det tyska GmbH.

Utskottsmajoriteten har tills vidare avvisat krav på obligatorisk företagarlegitimation. Vi i miljöpartiet har anslutit oss till utskottets mening i hopp om att man kan komma fram på frivillig väg. Om det visar sig att den nega-

tiva utvecklingen inte kan brytas kan det emellertid bli nödvändigt att vidta kraftfullare åtgärder.

Det är välbekant att miljöpartiet de gröna motsätter sig en generell anpassning till EG-lagstiftningen. Vi menar däremot att det finns goda skäl att dra lärdom av EG-regler, som ställer krav på företagarens uppträdande visavi konsumenterna och miljön, när dessa bestämmelser är strängare än de svenska reglerna. Detta framgår av vår motivreservation.

Anf. 46 ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Jag vill först gratulera Loui Bernal till hans jungfrutal och välkomna honom i talarstolen. Det var ett välformulerat och modererat inlägg i den här debatten.

Detsamma kan man faktiskt inte säga om Karin Falkmers anförande. Karin Falkmer har möjligen tagit fel och fått ett manuskript för någon form av internt moderat partimöte. Jag kan inte tolka det på något annat sätt.

Hela Karin Falkmers anförande speglade en inställning till dessa frågor som möjligen kan vara representativ för Adam Smith men knappast för en modern syn på hur samspelet mellan företag, näringsliv och samhälle skall och måste vara för att det skall fungera.

Det var våldsamma överdrifter i Karin Falkmers anförande. Det fanns över huvud taget inte en antydning om de konkreta problem som finns på det här området. Till yttermera visso kunde Karin Falkmer inte beskriva utskottsmajoritetens förslag, utan hon talade hela tiden om etableringskontroll. Utskottsmajoriteten konstaterar att man inte vill ha någon etableringskontroll, och det är ett uttalande som utskottsmajoriteten har gjort flera gånger. Det finns skäl att notera detta faktum.

För att få en motbild till Karin Falkmers beskrivning av verkligheten vill jag nämna en rapport, som har utarbetats av Målaretan i Stockholm rörande ekobrotten i Stockholms län. Den visade bl.a. att det utan facketts dagliga verksamhet skulle ha blivit kaos – rena rama vilda västern. I utvärderingen framkom vidare att det i samtliga branscher förekommer en typ av ekobrottslighet, som till stor del beror på att företagaren saknar nödvändiga kunskaper för att driva en rörelse. När de t.ex. hamnar i ekonomiskt obestånd fortsätter de att driva verksamheten och fifflar ofta för att företaget skall kunna leva vidare. De saknar kunskaper i hur de skall rekonstruera, sanera eller avveckla en icke lönsam rörelse.

Det finns skäl att konstatera att det existerar problem på det här området. Den utredning som utskottsmajoriteten föreslår syftar till att ta upp dessa frågor till en seriös prövning. På vilket sätt kan vi göra företagarna bättre skickade att driva företag? Det är detta som är utgångspunkten för den utredning som krävs.

Herr talman! Med hänsyn till tidsbristen i kammarens arbetsschema nöjer jag mig med att i övrigt yrka bifall till näringsutskottets betänkande 7 på samtliga punkter och avslag på reservationerna. Jag hänvisar till utskottets betänkande beträffande motiveringarna. Såvitt jag kan förstå har det i debatten i övrigt inte förts fram något som avviker från vad som tidigare har redovisats i betänkandet. Det gäller speciellt reservationerna.

Den här möjligheten att förkorta debatten ger både Karin Falkmer och

Gudrun Norberg möjlighet att gå ut i den vackra naturen, där både hägg och syren blommar samtidigt och konstatera att förhållandena inte är så brutala och svåra i Sverige.

Anf. 47 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! Om det är fallet borde det inte vara dags för någon utredning som syftar till etableringshinder.

Förslaget att tillsätta en utredning visar det röda blockets inställning till den enskilde företagaren. Han eller hon skall kontrolleras, styras och naturligtvis beskattas. Det verkar som om regleringsivrarna utgår från att småföretagaren är okunnig och i stor utsträckning brottslig.

Målarförbundet har i trettio år tagit antalet konkurser till intäkt för förslag till en utredning av det slag som vi nu ser är på gång. Det är egentligen högst diskutabelt att antalet konkurser har ökat rejält sett. I massmedia och i artiklar i många tidningar har konkursstatistiken framstått som besvärande. Men man måste se antalet konkurser i förhållande till antalet nystartade företag.

År 1989 startades 30 000 företag. År 1988 startades 22 000, och året dessförinnan startades 18 000. Statistiska centralbyrån har gjort en statistik över nyföretagandet i Sverige 1987–1988. Den visar att av det totala antalet företag år 1987 var andelen nya företag 5,9 %, och andelen konkurser var 1,8 %.

Siffrorna för år 1988 visar att det var 7 % nya företag och 1,7 % konkurser. Det tyder på att företagskonkurserna snarare minskar i antal i förhållande till det totala antalet företag.

Det stigande antalet konkurser är ett problem. Det är till en del ett resultat av regeringens politik. Men det är främst knutet till vissa branscher – handel, hotell- och restaurang och konsultbranschen är särskilt drabbade. Det framgår också tydligt att konkurser i stor utsträckning är ett storstadsfenomen.

Att av denna anledning starta en stor utredning med ett övergripande uppdrag som utgår från de motioner som Gudrun Norberg citerade kan inte vara rimligt. Det är en tråkig attityd gentemot Sveriges företagare.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 9 maj.)

9 § Vissa energifrågor

Föredrogs

näringsutskottets betänkande

1989/90:NU25 Vissa energifrågor (prop. 1989/90:100 delvis och 1989/90:115 delvis).

Anf. 48 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Det är en skön vardag och visst kan man önska sig någonting annat än att stå här och debattera. Jag har full förståelse för Åke Wictorssons lust att begränsa sig.

Detta ärende har föregåtts av en del underliga turer som jag anser måste påtalas. Därför kommer jag ändå att göra ett litet inlägg.

Näringsutskottet inleder sitt betänkande med: "Utskottet har beslutat att föreslå riksdagen att behandlingen av motioner som rör energipolitikens inriktning skall uppskjutas till riksmötet 1990/91, för att tas upp i anslutning till den energipolitiska proposition som regeringen har aviserat att den kommer att avlämna hösten 1990. Detta innebär att utskottet under våren 1990 inte behandlar energifrågor i större utsträckning än som är nödvändigt med hänsyn till statsbudgeten och förslagen i proposition 1989/90:90 om forskning. Mot beslutet reserverade sig centerpartiets, vänsterpartiet kommunisternas och miljöpartiet de grönas företrädare."

Utskottet har alltså beslutat att lämna riksdagen ett förslag, men som jag uppfattat det bereds inte riksdagen nu möjlighet att ta ställning till detta förslag. Är inte detta en ganska märklig ordning? Skall inte riksdagen ha möjlighet att ta ställning till förslagen innan de har verkställts?

Så småningom kommer det ett uppskovsbetänkande, men då är tiden redan förliden. Möjligtvis kommer frågan att ställas under riksdagens prövning.

Det är otvivelaktigt en rad energifrågor som vi behövt ta ställning till så snart som möjligt. Det gäller t.ex. biobränslen, naturgas och effektivare energianvändning. Utskottsmajoritetens självsvaldiga agerande förhindrar detta.

Detta att uppskjuta beslut har en lång tradition hos socialdemokraterna, och nu ansluter sig också folkpartiet och moderaterna. Den 10 december 1987 – för snart två och ett halvt år sedan – hade jag anledning att här i kammaren tala om socialdemokraternas icke-politik. Jag sade då bl.a.:

"Under hösten 1986 hette det: Vi kan icke fatta beslut nu, för vi skall avvakta den proposition som kommer i mars 1987. Våren 1987 kunde man icke fatta beslut, för den omtalade propositionen kom inte förrän i slutet av maj och kunde icke behandlas av vårriksdagen. När propositionen 1986/87:159 äntligen kom, visade det sig att den icke innehöll någon substans som var lämpad att fatta konkreta beslut på."

Strax före jul 1987 kunde socialdemokraterna icke fatta beslut i avvaktan på att det skulle komma en ny proposition våren 1988.

1988 fattades äntligen det "oryggliga" beslutet om att kärnkraftsavvecklingen skulle påbörjas 1995 och 1996. Men det var icke ett oryggligt beslut, och socialdemokraterna hade icke lagt ned möda på att med andra lämpliga beslut förbereda och underlätta fullföljandet av detta oryggliga beslut.

I stället pågår i dag debatt om icke förenliga beslut. Debatten handlar om kärnkraftsavveckling, icke-älvutbyggnad och icke-ökade koldioxidutsläpp. Socialdemokraternas icke-politik har uppenbart försvårat genomförandet av dessa tre beslut, men med de rätta saksbesluten går det mycket väl att fullfölja dem alla tre – eller alla fyra, om man så vill. Vi i centern har år efter år redovisat de beslut som krävs, men socialdemokraterna har icke haft handlingskraft att fatta dessa beslut, eller också har de inte velat göra det.

Socialdemokraternas icke-politik är likadan i dag som den var för fem år sedan. Den är säkert den svenska politikens allra längsta långbänk.

I betänkandet tas trots allt upp några mindre frågor. Ett litet beröm är socialdemokraterna värda för deras ställningstagande när det gäller landsbygdens elektrifiering.

Trots att statens energiverk i sin hemställan begärt 2,5 milj. kr. för detta ändamål, nämns inte detta med en rad i propositionen. Med socialdemokraternas aktiva stöd föreslår ett enigt utskott att riksdagen anvisar 2,5 milj. kr. för främjande av landsbygdens elektrifiering. Detta är bra, även om det bara är en del av det femårsprogram på totalt 25 milj. kr. som egentligen behövs om intentionerna i tidigare riksdagsbeslut skall kunna fullföljas. Centern har för avsikt att återkomma nästa år och hoppas att det då åter skall vara möjligt att fatta ett förnuftigt beslut i denna fråga.

Centern har under en följd av år motionerat om ett utjämningsystem för elskatten mellan landsbygden och tätort för att på så sätt skapa ett mer lika pris och en mer lika konkurrens. Statens energiverk har under ett flertal år utrett frågan utan att komma till något resultat. Vi i centern anser att detta är en angelägen fråga och i reservation nr 1 föreslår vi att riksdagen skall begära ett konkret förslag från regeringen enligt de riktlinjer som anges i vår motion.

I reservation nr 2 pläderar vpk och mp för särskilda tariffer för Vattenfalls industrikunder. Vi i centern anser att den mest angelägna åtgärden just nu är att utforma nedsättningsregler för den energiintensiva industrin på ett sådant sätt att det blir ekonomiskt intressant för industrin att investera i effektivare energianvändning. Detta säger vi också i ett särskilt yttrande.

Centern anser det också angeläget att Vattenfalls verksamhet får en bättre regional spridning och menar att förutsättningarna för att flytta delar av Vattenfalls huvudkontor till Västernorrland bör utredas.

Centern biträder anslaget till IAEA, men betonar i ett särskilt yttrande att IAEAS:s verksamhet helt bör inriktas på att förhindra kärnvapenspridning och på kontroll av säkerheten på kärnkraftverken. Vi menar att Sverige bör arbeta för detta inom FN.

Herr talman! I betänkandet behandlas också en rad otvistiga anslagsäskanden som ett enigt utskott ställer sig bakom. Jag skall inte krångla till tillvaron i kammaren, utan enbart yrka bifall till reservationerna nr 1 och 3.

Jag avstår från det yrkande som jag anser vara rätt att framställa, nämligen att riksdagen finge möjlighet att pröva de förslag om uppskov som utskottet har beslutat om. Jag ställer inte ett sådant yrkande, men jag anser att det hade varit ytterst angeläget att få framställa det. Då hade tågordningen när det gäller behandlingen blivit den rätta.

Det kan inte vara rimligt att utskottet skjuter upp ärendet och inte ger riksdagen en chans att ta ställning till om man vill pröva dessa viktiga frågor eller inte.

Anf. 49 ROLF L NILSON (vpk):

Herr talman! Jag delar Ivar Franzéns beskrivning av de historiska förhållandena och hans synpunkter på beslutet att uppskjuta de viktiga energipolitiska ärendena till hösten. Jag skall sedan gå över till att säga något om betänkandet, och jag skall fatta mig kort.

Det finns en flerpartimotion som behandlas i betänkandet, N444, där Annika Åhnberg från vpk är medmotionär. Den handlar om främjande av landsbygdens elektrifiering och bygger på den rimliga principen att tillgång till el är en social rättighet, åtminstone när det gäller permanent boende. Det

finns ett litet antal hushåll som ännu i dag, år 1990, saknar el. Motionärerna anser – jag delar deras uppfattning – att staten skall bidra med medel för deras elektrifiering. Som Ivar Franzén framhöll har utskottet enats om att anslå 2,5 milj. kr. till ändamålet. Det är bra. Det är ett steg framåt.

Att vi från vpks sida inte har någon reservation innebär inte att vi ger upp vår målsättning, utan att vi avser att återkomma med våra krav i motioner senare.

Miljöpartiet har i en motion förordat att Vattenfall skall pröva nya tariffsystem för sina industrikunder. Syftet skall i första hand vara att uppmuntra hushållning med el. Det resonemang man för liknar de resonemang som vpk har fört i andra sammanhang, i form av krav på s.k. tvåprissystem. Detta har fått mig att ansluta mig till miljöpartiets reservation.

Jag vill också betona att jag delar den skepsis mot betydande delar av IAEA:s verksamhet som kommer till uttryck i ett särskilt yttrande från Roland Larsson och Kjell Ericsson, centerpartiet. Jag är dock inte beredd att som miljöpartiet avstyrka anslaget till verksamheten.

Med det anförda vill jag yrka bifall till reservation nr 2.

Anf. 50 LOUI BERNAL (mp):

Herr talman! Inledningsvis måste jag konstatera att regeringens handläggning av energifrågorna i dag, liksom alltsedan 1982, präglas av handlingsförlamning.

Uppdraget att förnya energisystemet, förbereda kärnkraftsavvecklingen och satsa på energihushållning har helt försumrats. I stort sett har precis det skett som marknadskrafterna och industrietablissemangen har velat, nämligen att olja ersätts med kärnkraft samtidigt som billig olja, kol och el förhindrar introduktion av inhemsk förnybar energi – solvärme, biobränslen och vindenergi.

Etablissemangen kan nämligen bara acceptera storskaliga tekniska lösningar som det kan kontrollera och tjäna pengar på. Satsningen på energihushållande har också försumrats. Vid den reala utformningen av energipolitiken har regeringen praktiskt taget helt gått i etablissemangets ledband.

Genom sin verbala framtoning har regeringen dock sökt ge intryck av handlingskraft och engagemang, som då Ingvar Carlsson yttrade "kärnkraften hör inte hemma i ett civiliserat samhälle", eller när Birgitta Dahl säger att Sverige i framtiden måste klara sig med hälften så mycket energi som i dag.

Många kärnkraftsmotståndare såväl inom som utom socialdemokratin har glatt sig åt sådana uttalanden och tolkat dem som tecken på ett nytänkande. I handling ger man dock helt andra signaler. Man drog in kommunernas energirådgivare. Man försummade att höja oljepriset 1986, då olja började konkurrera ut satsningen på bioenergi. Man försummar i dag att genomföra den allra enklaste och mest effektiva satsningen på inhemsk förnybar energi, nämligen att göra den momsbefriad.

Samtidigt påstår man utan skytt till bevis att de fyra kraven – påbörjad kärnkraftsavveckling, frysta koldioxidutsläpp, ingen älvutbyggnad och bibehållen sysselsättning inte skulle gå att förena om kärnkraftsavvecklingen skulle börja 1995. För att dölja sitt svek i energifrågan går man ut och vill

diskutera koldioxidtaget utan att ha kommit med några egna förslag om hur koldioxidmålet skall genomföras.

I budgetpropositionen kommer man i stället med förslag till utbyggnad av fossileldade anläggningar som i ett slag skulle öka koldioxidutsläppen med över 10 %, utan att ens kommentera eller diskutera problemet. Denna proposition för inte på någon punkt energifrågorna framåt mot en positiv utveckling, utan garanterar i stället att även budgetåret 1990/91 kommer att präglas av samma "icke-politik" som 1980-talet. Förevändningen är att man avvaktar nya utredningar och den socialdemokratiska partikongressen. Utredningarna behärskas som vanligt av etablissemangets enögda syn på energifrågorna. Det gäller i hög grad de båda senaste, Energiverkets avvecklingsutredning och El 90, som är fantasilösa pappersprodukter som utgår ifrån att varje kWh elenergi måste ersättas med en annan kWh el.

Enbart detta visar att socialdemokratins ambitioner att vara ett miljöparti är bedrägeri och tomt prat. Det är hög tid att de socialdemokrater som haft ett äkta miljöengagemang inser att det är dags att byta parti.

Under tiden får vi i riksdagen nöja oss med att behandla energifrågorna på ett "snuttifierat" sätt. Dagens betänkande är en sådan snutt, som dock ingalunda är betydelslös. Den ger oss i miljöpartiet tillfälle att deklarerat vad en sund energipolitik kräver på vissa detaljområden.

Trots att miljöpartiet de gröna har sina starkaste fästen i storstäderna har vi ett mycket starkt engagemang för att "Hela Sverige skall leva". Vi menar att detta inte är fråga om en understödspolitik gentemot glesbygden. Det gäller att få en utveckling till stånd som minskar överhettning och trängsel i storstadsområdena och garanterar en positiv utveckling på landsbygden. Därför är det naturligt för oss att ansluta oss till reservationerna 1 och 3, där vi dels vill satsa mer på landsbygdens elektrifiering, dels minska överhettningen i Stockholmsområdet genom att utlokalisera vissa delar av Vattenfall till Sundsvall. De avdelningar som arbetar med vattenkraft och högspänningsnät skulle det exempelvis vara lämpligt att lokalisera "mitt i Sverige".

Vi konstaterar med beklagande att vi tvingas reservera oss till förmån för motion N486 i vilken man yrkar på en ny form av taxesättning från Vattenfalls sida, som inspirerar de tunga elkrävande industrierna att förbättra sin energihushållning. Vi har här åter ett bevis på att socialdemokratien är ointresserad av aktiv energieffektivisering. Dess bättre finns det inget som hindrar att kraftbolagen på egen hand aktualiserar motionsidén.

Herr talman! Från miljöpartiets sida kommer vi inte att låta något tillfälle gå förbi i denna kammare när vi kan framföra vad vi anser om kärnenergin i dess båda former, bomber och reaktorer. Denna teknik är det värsta hotet mot mänsklighetens överlevnad. I och med att det allra värsta kärnvaپenhotet tack vare avspänningspolitiken tycks vara på väg att mildras är det dags att avveckla hela denna teknik. Den schizofrena idé som en gång präglades genom president Eisenhowers "Atoms for peace", nämligen att man samtidigt skulle främja den ena och förhindra den andra formen av kärnenergi, ledde till skapandet av IAEA.

Det är hög tid att göra upp med denna ofruktbara idé. När det gäller att förhindra kärnvaپenspridning är IAEA en tandlerpapperstiger. Dess värre kanske man däremot kan nå viss framgång i sin strävan att främja den s.k.

fredliga kärnkraften. Detta betraktar vi i miljöpartiet som en omoralisk verksamhet som till varje pris bör förhindras. Det torde inte finnas något kraftfullare sätt att protestera mot IAEA:s nuvarande verksamhet än att dra in anslagen till organisationen och samtidigt i FN arbeta för att den förändras till en organisation som arbetar mot kärnenergi i alla dess former.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 2, 3 och 4.

Anf. 51 ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande 25 på samtliga punkter och avslag på reservationerna. Därutöver vill jag göra några korta kommentarer med anledning av Ivar Franzéns inlägg.

Frågan om uppskov med behandlingen av motioner har hanterats och kommer att hanteras på det sätt som förutsatts i de bestämmelser som reglerar riksdagens arbete. Det finns alltså inget skäl att ifrågasätta denna hantering.

Jag kan delvis hålla med om det som sades om världens längsta långbänk. Men, Ivar Franzén, jag vill bara peka på att denna långbänk har åtminstone ett par av sina ben mycket långt tillbaka i tiden. Vad är långbänken annat än en beskrivning av den mycket starka splittring som finns i det svenska samhället när det gäller hanteringen av energipolitiken i framtiden. Tyvärr upplever jag att splittringen tilltar snarare än avtar. Det är det som är den reella bakgrunden till att det möter betydande svårigheter att skapa en energipolitik, som är sammanhängande och som har majoritet i Sveriges riksdag. Detta är skälet till de kontakter och de överläggningar som statsministern nu inbjuder till i syfte att man skall kunna skapa en majoritet i Sveriges riksdag, som gör det möjligt att ta itu med de mer konkreta åtgärder som blir aktuella ju närmare man kommer det ögonblick då kärnkraften skall börja avvecklas. Det må väl även vara en kommentar till Loui Bernal. Det är alltså inte på det sätt som han påstod, nämligen att vi skulle avvakta utredningar och partikongresser. Denna inbjudan till överläggningar har ju redan gått ut, och förhoppningen är självfallet att man skall kunna skapa ett underlag här i riksdagen för en regeringspolitik.

Man kan, om man så vill, konstatera att det i icke obetydlig utsträckning har varit svårigheter att formulera denna politik, och detta kan naturligtvis karakteriseras som en icke-politik. Jag tycker att det finns ett visst fog för detta påstående. Men jag hoppas samtidigt att det nu skall vara möjligt att hitta framgångsvägar, så att vi kan komma fram till konkreta ställningstaganden.

Anf. 52 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Jag är väl medveten om den vanliga handläggningen av uppskofsärenden. Det är i normala fall fråga om motioner av mindre dignitet, och det saknar praktisk betydelse om de blir behandlade under innevarande riksmöte eller nästa. Men i detta fall är det, enligt centern, fråga om mycket viktiga beslut som nu skjuts framåt, vilket skapar oro ute i näringslivet. Kraftvärme, biobränslen och möjligen vindkraft är tre exempel om vilka beslut borde ha fattats för att det skulle ha skapats ett underlag för beslut ute i

näringslivet. Stor skada åstadkoms alltså i och med detta. Då tycker jag att det är fråga om ett missbruk av denna traditionella handläggning när utskottet skjuter på detta och sedan ställer riksdagen inför ett fullbordat faktum. Det blir praktiskt taget omöjligt att ta upp dessa frågor till behandling.

Jag vill sedan säga något till Åke Wictorsson om splittringen. Jag har flera gånger från denna talarstol sagt, och jag tror inte att det skadar att jag upprepar det ytterligare en gång, att det har funnits en mycket god samstämmighet mellan centerns motioner och de tal som f.d. miljö- och energiministern höll vid olika tillfällen. Socialdemokraterna och centern tillsammans utgör fortfarande en klar majoritet i riksdagen. Det har alltså funnits utomordentligt goda möjligheter för socialdemokraterna att få en majoritet för en lång rad mycket viktiga energibeslut som i varje fall Birgitta Dahl har bekänt sig till i ord. Detta har vi från centern gång efter annan påpekat. Därmed har det funnits beslutsmöjligheter om socialdemokraterna hade velat utnyttja dem. Sanningen är ju, Åke Wictorsson, att det är splittringen inom det socialdemokratiska partiet som har varit problemet. Jag kan ha förståelse för detta. Men samtidigt kan jag inte underlåta att beklaga att detta har skapat, vilket vi båda tycks vara överens om, världens längsta politiska långbänk.

Beträffande icke-politiken vill jag säga följande. Också jag hoppas att vi kommer fram till vettiga beslut så snabbt som möjligt. Om vi här i riksdagen vill vara med och styra energipolitiken, vilket jag tycker att riksdagen har skyldighet att göra, måste vi ganska snabbt komma fram till konkreta ställningstaganden.

Anf. 53 ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Jag vill dementera påståendet att vi skulle ha skjutit viktiga beslut framåt i och med detta beslut i utskottet om uppskov. Om man ser på den faktiska situationen så vet vi att det kommer att läggas fram en stor energipolitisk proposition i höst. Det pågår ett omfattande utredningsarbete. Numera vet vi också att det fordras förhandlingar mellan de olika partierna för att det skall vara möjligt att forma en energipolitik som har majoritet i riksdagen. Om man ser detta i ett sådant perspektiv, vill jag påstå att vi inte hade fört energipolitiken framåt genom att dela upp den i två debatter genom att behandla årets motioner oberoende av den energipolitiska propositionen, och sedan föra nästa debatt när den energipolitiska propositionen lagts fram. Då skulle vi antagligen få en upprepning av dessa motioner. Det skulle möjligen bli något annorlunda med utgångspunkt i överläggningar mellan de olika partierna. Men detta innebär inte någon försening, utan det är ett försök att praktiskt hantera en något besvärlig fråga, om man ser på den formella hanteringen i relation till riksdagsarbetet och riksdagsåret så som det är upplagt. Att regeringen har för avsikt att lägga fram en proposition i november bestämmer uteslutande regeringen, och det kan inte utskottet påverka.

Anf. 54 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Jag delar Åke Wictorssons uppfattning att två debatter inte löser några problem. Men det är inte heller två debatter som jag har förespråkat, utan det är de praktiska besluten som jag har talat om. Jag menar

Prot. 1989/90:115
4 maj 1990

*Vissa anslag inom
industridepartementets
område*

att det finns en rad grundläggande beslut som mycket väl hade kunnat fattas nu. Det gäller t.ex. den fråga som har diskuterats och prövats i olika sammanhang ett antal gånger under de senaste fem åren och som därmed borde vara fullt utredd, nämligen frågan om lika beskattning av bränslen oavsett om de används för värme eller elproduktion. Självfallet hade ett sådant beslut gett mycket klara riktlinjer till såväl kraftindustrin som de kommuner som vill satsa på kraftvärme, likaså till dem som avser att satsa på biobränslen. Ett sådant grundläggande beslut skulle ha varit något av en förlösning för väldigt mycket på energiområdet. Det är sådant som har skjutits framåt år efter år. Därmed har riksdagen i sak avhånt sig styrningen av svensk energipolitik. Varje månad, varje år som går på detta sätt gör det svårare att föra in energipolitiken i rätta färör och desto dyrare blir det att ställa om vårt energisystem. Jag beklagar detta ur de svenska energikonsumenternas synpunkt. Det är de som får lida och bära kostnaderna för socialdemokraternas icke-politik.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 9 maj.)

10 § Vissa anslag inom industridepartementets område

Föredrogs
näringsutskottets betänkande

1989/90:NU28 Vissa anslag inom industridepartementets område (prop. 1989/90:100 delvis och 1989/90:115 delvis).

Anf. 55 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! Som en tribut till det vackra vårvädret och med hänsyn till herrarnas värkänslor skall jag begränsa mig till att yrka bifall till reservationerna 1 och 2.

Anf. 56 LOUI BERNAL (mp):

Herr talman! Apropå vårvädret: Göta kanal är en av Sveriges riksklenoder. Den har ett kulturhistoriskt värde. Den betydelse den har ur turistsynpunkt och för semesterrekreation kan knappast överskattas. På sikt, allteftersom energipriserna stiger och de fossila bränslena elimineras, kan Göta kanal återvinna en viss betydelse för transporter. För det finns inte något mera energisnålt transportsätt för bulkvaror än fartygstransport.

Det är helt rimligt att svenska staten har det övergripande ansvaret för kanalen. Men vad vi från miljöpartiet ifrågasätter är om domänverket är rätt huvudman. Domänverket bör specialisera sig på sina uppgifter att förvalta statens skogar och jordbruk.

Miljöpartiet har därför föreslagit att kanalen skulle överföras till en statlig stiftelse, där alla de viktiga intressenterna i Göta kanal är företrädde. Domänverket är en sådan intressent. Berörda län, turistorganisationer, riksantikvarieämbetet, transportrådet – delegationen för transporthushållning enligt miljöpartiets terminologi – är andra lämpliga intressenter i stiftelsen.

Vi är övertygade om att en sådan breddning av ansvaret för Göta kanal skulle vara värdefull för kanalens vidare utveckling.

I det här betänkandet tas också upp frågan om Ingenjörsvetenskapsakademien, IVA, speciellt IVAs aktivitet på energiområdet. Miljöpartiets uppfattning är att de lärda akademierna skall vara ett uttryck för Sveriges samlade vetenskapliga och kulturella standard.

Vi ser allvarligt på att IVA bedriver en alltmer enkelriktad och rabiat propaganda i energifrågan, som huvudsakligen går ut på att välfärd kräver mer elenergi, och att kärnkraften därför bör bibehållas eftersom den är "det tekniskt, ekonomiskt och miljömässigt bästa alternativet för elproduktion". Så heter det i IVAs nyligen publicerade "Sju teser från IVA om vår framtida elförsörjning".

IVA driver en vulgärpropaganda som riktar sig mot folkomröstningsresultatet och mot riksdagens beslut rörande kärnkraften. Det är ett ignorant agerande, men värre ändå: Akademien nonchalerar totalt de fruktansvärda mänskliga och miljömässiga konsekvenserna av kärnenergin. Rör dokumenteringen från Hiroshima, urangruvorna, Harrisburg, Windscale akademien i ryggen över huvud taget?

Att försvara en teknik som leder till sådana resultat som rapporteras från Vitryssland och Ukraina är helt obegripligt. Det måste röra sig om total känslolöshet eller total okunnighet.

Inser inte akademien, som skall representera landets främsta tekniska kunnande och tilltro till teknikutvecklingen, att teknisk kreativitet ger oss en mängd optioner när det gäller att minska elanvändningen och öka energieffektiviteten? Det finns definitivt skäl till att riksdagen framhåller att ett nytänkande i energifrågan inom IVA är nödvändigt, om akademien skall kunna behålla något av sitt förtroende som en objektiv företrädare för svensk teknikutveckling.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 3 och 4.

Anf. 57 RUNE JONSSON (s):

Herr talman! Mot bakgrund av vad Karin Falkmer sade yrkar jag avslag på reservationerna 1 och 2.

Loui Bernals inlägg skall jag beröra något. I reservation 3 föreslår miljöpartiet att en statlig stiftelse bildas för att sköta Göta kanals verksamhet. Vi anser att domänverket med den organisation man har sköter sitt uppdrag på ett bra sätt. Samtidigt är det naturligtvis viktigt att alla som har en känsla för kanalen hjälper till så att kanalen kan fungera på bästa möjliga sätt. Jag yrkar därför avslag på reservation 3.

Till sist begär miljöpartiet i reservation 4 att IVA, Ingenjörsvetenskapsakademien, inte skall få göra uttalanden i värderingsfrågor som kan tolkas som stöd för en viss åsiktsriktning – detta mot bakgrund av vad Loui Bernal har sagt. Den fråga man pekar på är IVAs ställningstagande i energifrågan.

Vi menar från utskottsmajoritetens sida att det faktumet att IVA tilldelas medel från staten inte innebär att IVA inte fritt skulle få yttra sig och ha åsikter i olika frågor. Akademien är en oberoende organisation som har full frihet att uttrycka sig och ha uppfattningar i olika frågor.

Det måste understrykas att det är självklart att IVA i likhet med andra

Prot. 1989/90:115
4 maj 1990

*Vissa anslag inom
industridepartementets
område*

jämförbara akademier skall vara en av olika intressen obunden organisation. Upplysningsvis kan jag säga att staten svarar för ca 10 % av IVAs kostnader.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag och avslag på reservationen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 9 maj.)

11 § Beslut om fortsatt ärendehantering onsdagen den 9 maj

Kammaren beslöt att ärendehantering skulle fortsättas vid arbetsple-num onsdagen den 9 maj.

12 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Motionerna

med anledning av prop. 1989/90:144 Räntebidrag och bostadsbidrag för år 1991, m.m.

1989/90:Bo62 av Knut Billing m.fl. (m)

1989/90:Bo63 av Agne Hansson m.fl. (c)

1989/90:Bo64 av Erling Bager m.fl. (fp)

1989/90:Bo65 av Kjell Dahlström m.fl. (mp)

1989/90:Bo66 av Karin Wegestål (s)

1989/90:Bo67 av Lars Werner m.fl. (vpk)

1989/90:Bo68 av Knut Billing m.fl. (m)

1989/90:Bo69 av Ragnhild Pohanka (mp)

Konstitutionsutskottets betänkande

1989/90:KU38 Allmänna val

Finansutskottets betänkanden

1989/90:FiU27 Riksbankens förvaltning år 1989

1989/90:FiU34 Tilläggsbudget II inom finansdepartementets område

1989/90:FiU35 Tilläggsbudget II inom civildepartementets område

Justitieukskottets betänkande

1989/90:JuU30 Beslag och kvarstad i internationella förhållanden, m.m.

Lagutskottets betänkanden

1989/90:LU28 Översyn av lagen om ekonomiska föreningar

1989/90:LU29 Skadeståndsansvaret vid atom- och oljeskador

1989/90:LU30 Vissa försäkringsfrågor

1989/90:LU31 Patenträttsliga frågor

1989/90:LU40 Ändring i 1980 års fördrag om internationell järnvägstrafik (COTIF)

13 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställdes

den 3 maj

1989/90:581 av *Bo Hammar* (vpk) till justitieministern om kommunarrest:

Det är ytterst sällsynt i vårt land att en domstol använder sig av den lagprövningsrätt som finns enligt regeringsformens 11 kap. 14 §. Nu har det emellertid hänt. Hovrätten över Skåne och Blekinge anser att regeringen genom sitt beslut om kommunarrest för ett antal kurder gett utlänningslagen en tolkning som uppenbarligen strider mot regeringsformen.

Mot denna bakgrund vill jag fråga justitieministern:

Vilka åtgärder avser regeringen vidta med anledning av hovrättens utslag i fråga om kommunarresten?

1989/90:582 av *Berith Eriksson* (vpk) till jordbruksministern om lantbruksstyrelsens handläggning av vissa bidragsärenden till renägare:

Enligt 61 § rennäringsförordningen kan bidrag utgå bl.a. vid skadeförebyggande åtgärder (nöutfodring).

Lantbruksstyrelsen är den myndighet som handlägger dessa ärenden. Och enligt LSPS 1986:33 är det samebyn genom dess styrelse som i dessa ärenden är skaderegistreringsenhet för renägarna. Samebyn skall till myndigheten ange samebyns totala renantal.

Lantbruksstyrelsen nöjer sig inte med de uppgifter som enligt föreskrifterna har lämnats utan har begärt in renlängderna av de enskilda sameby-medlemmarna.

Två samebyar, *Talma och Rautasvuoma*, vägrar att efterfölja lantbruksstyrelsens krav, eftersom de anser att det inte finns stöd för detta krav i nu gällande förordning och att lantbruksstyrelsens krav därmed är myndighetsmissbruk.

Avser jordbruksministern vidta några åtgärder i anledning av det nu sagda?

1989/90:583 av *Barbro Westerholm* (fp) till socialministern om väntetiden för rättspsykiatrisk undersökning:

Väntetiderna till rättspsykiatrisk undersökning och till vård har under många år varit ett allvarligt problem. Nu rapporteras från Uppsalakliniken

att man för närvarande har oacceptabla väntetider. Sommarstängning närmar sig dessutom. Samtidigt anser socialstyrelsen att man "ej bör fresta kriminalvårdsstyrelsens tålmod för mycket utan endast i verkligt svåra fall använda häkte för undersökning".

Med anledning av ovanstående vill jag fråga statsrådet vad regeringen avser att göra för att komma till rätta med den rådande situationen.

1989/90:584 av *Anne Wibble* (fp) till industriministern om det kollektiva ägandet:

Under de senaste dagarna har industriministern talat varmt och engagerat om åtgärder för att öka det statliga och kollektiva ägandet. Staten skall bli mer aktiv som företagsägare, och det statliga ägandet i näringslivet skall öka. Det är samma formuleringar som en gång användes i fråga om de kollektiva löntagarfonderna, nämligen "ekonomisk demokrati" och "demokrativering av förmögenheterna". När nu löntagarfonderna inte längre expanderar behövs enligt industriministern andra åtgärder – problemet är tydligen bara att hitta praktiska lösningar.

Enligt min uppfattning bör utvecklingen ledas i diametralt motsatt riktning. Statens och de stora institutionernas makt och ägande bör minska och enskilda människors möjligheter att spara och äga bör öka.

Jag vill fråga industriministern vilka förslag regeringen överväger för att öka det kollektiva ägandet och när dessa kan väntas föreläggas riksdagen.

1989/90:585 av *Siw Persson* (fp) till miljöministern om Brattströmmen:

Brattströmmen är skyddad enligt 2 kap. 6 § andra stycket samt 3 kap. 1, 2 och 6 §§ NRL.

Trots detta pågår arbeten som förändrar livsbetingelserna i vattendraget. Länsstyrelsen i Kopparbergs län har i efterhand givit tillstånd till ingreppen. Naturvårdsverket har överklagat länsstyrelsens beslut till regeringen.

Med anledning av ovanstående vill jag fråga miljöministern:

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta med anledning av de ingrepp som ovan refererats?

den 4 maj

1989/90:586 av *Göthe Knutson* (m) till justitieministern om straffverkställighet:

Ett nytt häpnadsväckande fall av permissionsgivning vid en kriminalvårdsanstalt avslöjades på tisdagen av Svenska Dagbladet. En intern vid Svart-sjöanstalten, dömd för bedrägerier och dopingbrott till ett år och tre månaders fängelse, har beviljats permission för en veckolång "affärsresa" till Marbella i Spanien.

Enligt uppgift företog han resan med förfalskat pass som kan ha tjänat till att underlätta misstänkt brottslighet även under Spanienresan. Internen misstänks nu för grova bokföringsbrott och skattebedrägerier begångna un-

der permissioner och frigång. Han sitter nu häktad, vilket tycks vara det första tillfället under strafftiden då brottslingens rörelsefrihet begränsas. Vanligen har han rört sig utanför anstalten.

En straffverkställighet som består i daglig frigång samt extrapermission för en veckolång "affärsresa" till ett Medelhavsland synes märklig.

Avser justitieministern att vidta åtgärder i syfte att göra fängelsestraff mera relevanta?

1989/90:587 av *Maggi Mikaelsson* (vpk) till kommunikationsministern om städningen på SJ:s tåg och stationer:

Sedan ett år sköts städningen inom SJ av SJ Städ. Under detta år har städverksamheten skurits ned kraftigt. Upphandlingen av städtjänsterna sker centralt på så sätt att de olika affärsområdena inom SJ köper städtid av SJ Städ.

Den minskade städtiden har medfört både smutsigare tåg och järnvägsstationer, liksom ökade arbetsskador för personalen. I t.ex. Falköping har städpersonalen halverats – men städområdet är detsamma.

Kritik mot det nya systemet kommer både från städpersonalen och från tågresenärerna.

Avser kommunikationsministern vidta åtgärder för att förhindra att SJ:s personalpolitik åsamkar personalen arbetsskador samt för att järnvägsstationerna också i fortsättningen kan hållas rena?

1989/90:588 av *Marianne Jönsson* (c) till kommunikationsministern om driftsbidraget till det enskilda vägnätet:

Statsbidragen till det enskilda vägnätet skall kraftigt skäras ner vad gäller driften för 1991. Detta kommer för kommunerna i Kalmar län, såväl som för alla andra kommuner, att få mycket stora negativa konsekvenser.

Min fråga till kommunikationsministern blir:

Är det förenligt med riksdagens intentioner att sänka driftsbidraget till det enskilda vägnätet?

14 § Kammaren åtskildes kl. 15.08.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Fredagen den 4 maj

1 § Anmälan om kompletteringsval till justitieutskottet	1
2 § Justering av protokoll	1
3 § Hänvisning av ärenden till utskott.	1
4 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 3 maj.	1
Utbildningsutskottets betänkande UbU12	2
Utbildningsutskottets betänkande UbU13	3
Utbildningsutskottets betänkande UbU14	4
Utbildningsutskottets betänkande UbU15	4
Utbildningsutskottets betänkande UbU16	6
Utbildningsutskottets betänkande UbU28	6
Jordbruksutskottets betänkande JoU16	7
5 § Arbetsmarknadspolitiken, m.m.	10
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU11	
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU12	
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU23	
Debatt	
Sonja Rembo (m)	
Elver Jonsson (fp)	
Börje Hörnlund (c)	
Karl-Erik Persson (vpk)	
Anna Horn af Rantzien (mp)	
Lahja Exner (s)	
Arbetsmarknadsminister Mona Sahlin	
Charlotte Branting (fp)	
Kersti Johansson (c)	
Ragnhild Pohanka (mp)	
Beslut	50
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU11.	50
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU12.	53
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU23.	54
6 § Beslut om uppskjuten votering	55
7 § Tilläggsanslag för regionalpolitiska insatser m.m.	55
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU27	
Debatt	
Sonja Rembo (m)	
Elver Jonsson (fp)	
Göran Engström (c)	
Bo Nilsson (s)	
<i>Beslut skulle fattas den 9 maj</i>	

8 § Etableringskontroll m.m.	63	Prot. 1989/90:115
Näringsutskottets betänkande NU7		4 maj 1990
Debatt		
Karin Falkmer (m)		
Gudrun Norberg (fp)		
Per-Ola Eriksson (c)		
Rolf L Nilson (vpk)		
Loui Bernal (mp)		
Åke Wictorsson (s)		
<i>Beslut skulle fattas den 9 maj</i>		
9 § Vissa energifrågor.	71	
Näringsutskottets betänkande NU25		
Debatt		
Ivar Franzén (c)		
Rolf L Nilson (vpk)		
Loui Bernal (mp)		
Åke Wictorsson (s)		
<i>Beslut skulle fattas den 9 maj</i>		
10 § Vissa anslag inom industridepartementets område	78	
Näringsutskottets betänkande NU28		
Debatt		
Karin Falkmer (m)		
Loui Bernal (mp)		
Rune Jonsson (s)		
<i>Beslut skulle fattas den 9 maj</i>		
11 § Beslut om fortsatt ärendehantering onsdagen den 9 maj	80	
12 § Bordläggning	80	
13 § Anmälan om frågor		
1989/90:581 av Bo Hammar (vpk) om kommunarrest	81	
1989/90:582 av Berith Eriksson (vpk) om lantbruksstyrelsens handläggning av vissa bidragsärenden till renägare	81	
1989/90:583 av Barbro Westerholm (fp) om väntetiden för rättspsykiatrisk undersökning	81	
1989/90:584 av Anne Wibble (fp) om det kollektiva ägandet . .	82	
1989/90:585 av Siw Persson (fp) om Brättströmmen	82	
1989/90:586 av Göthe Knutson (m) om straffverkställighet . . .	82	
1989/90:587 av Maggi Mikaelsson (vpk) om städningen på SJ:s tåg och stationer	83	
1989/90:588 av Marianne Jönsson (c) om driftsbidraget till det enskilda vägnätet	83	

